

ΧΤΙΖΟΝΤΑΣ ΓΕΦΥΡΕΣ

Υποστηρίζοντας την ευημερία, τη μάθηση, την ανάπτυξη και την ένταξη των μικρών παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα

ΓΕΦΥΡΩΝΟΝΤΑΣ
ΤΟ ΧΑΣΜΑ

INTERNATIONAL
STEP by STEP
ASSOCIATION

Χτίζοντας γέφυρες – Γεφυρώνοντας το χάσμα

Υποστηρίζοντας την ευημερία, τη μάθηση, την ανάπτυξη και την ένταξη των μικρών παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα

Εγχειρίδιο για νηπιαγωγούς που εργάζονται σε καμπ προσφύγων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

refugee
trauma
initiative

Συντάκτες:

Zorica Trikic – Senior Program Manager, ISSA, The Netherlands

Νεκτάριος Στελλάκης – Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα

Σχέδιο και διάταξη: Branko Djukanovic

Γλωσσική συντάκτρια: Γεωργία Σπηλιοπουλου

© ISSA – International Step by Step Association, University of Patras, Refugee Trauma Initiative, 2020. All rights reserved

Published by ISSA – International Step by Step Association, Leiden – The Netherlands

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αυτό το εγχειρίδιο είναι αποτέλεσμα των κοινών προσπάθειών του International Step by Step Association (ISSA), του Πανεπιστημίου Πατρών, του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, και της Refugee Trauma Initiative (RTI). Ξεχωριστές ευχαριστίες απευθύνονται στον Καθηγητή Δρ. Νεκτάριο Στελλάκη, Πανεπιστημίου Πατρών, στην Zarlisht Halaimzai, στην Rojena Tatour, RTI, και στην Zorica Trikić, ISSA.

Ευχαριστίες επίσης απευθύνονται στην Δρ. Μαρία Βασιλειάδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εικαστικής Αγωγής, Πανεπιστημίου Frederick Κύπρου, και στην Δρ. Σεβαστή Παϊδα, που υπήρξε Συντονίστρια Εκπαίδευσης Παιδιών Προσφύγων στο νησί της Χίου.

Είμαστε ευγνώμονες για την υποστήριξη του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων της Ελλάδας, ιδιαίτερα προς την κα Γκέλυ Αρώνη και την κα Ιφιγένεια Κοκκάλη, την Δρ. Παρασκευή Τρούκη, Συντονίστρια Επιστημονικής Ομάδας και τον Δρ. Γεράσιμο Κουζέλη, Πρόεδρο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Αυτό το εγχειρίδιο διαμορφώθηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό από το έργο φοιτητριών του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών, οι οποίες συμμετείχαν στα θερινά προγράμματα και εργάστηκαν σε νηπιαγωγεία σε καμπ προσφύγων στα νησιά του Αιγαίου, καθώς και σε όλο το προσωπικό του προγράμματος του RTI.

Και τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, είμαστε ευγνώμονες προς το Early Childhood Program στο Open Society Foundations για τη γενναιόδωρη υποστήριξή τους.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή 5

I. Δημιουργία ασφαλούς, ενθαρρυντικού, καλά δομημένου και φιλικού για τα παιδιά περιβάλλοντος σε καμπ προσφύγων/κέντρα υποδοχής 8

1. Δομή και οργάνωση του προγράμματος/παρέμβασης 8

Πρόσβαση στο νηπιαγωγείο 8

Γνωριμία με τα παιδιά πριν αρχίσουν να φοιτούν στο νηπιαγωγείο 9

Το Φυσικό Περιβάλλον 10

Συμβουλές για τη δημιουργία ενός φιλόξενου και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντος στο νηπιαγωγείο 11

Στελέχωση 12

Κώδικας Συμπεριφοράς 14

Τήρηση Αρχείων 14

Διάρκεια του προγράμματος και καθημερινό πρόγραμμα 15

2. Παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε παιδιά και οικογένειες προσφύγων 19

Οικοδόμηση σχέσεων 20

Υποστήριξη της ολιστικής ανάπτυξης του παιδιού – όλες οι πτυχές της ανάπτυξης του παιδιού 22

Αντιμετώπιση της παιδικής δυσκολίας 24

Καλλιέργεια της Ανθεκτικότητας των Παιδιών 32

Δραστηριότητες για την οικοδόμηση της αυτο-εκτίμησης και του σεβασμού στην ποικιλομορφία 33

Συμβουλές για την αντιμετώπιση συγκρούσεων και περιστατικών διάκρισης 41

Μείωση άγχους μέσα και στις οικογένειες 43

3. Υποστήριξη παιδιών που δε μιλούν την ελληνική γλώσσα 46

Δραστηριότητες που υποστηρίζουν την κατάκτηση της γλώσσας 53

II. Προετοιμασία και υποστήριξη νηπιαγωγών 76

Αξιολόγηση αναγκών 77

Εκπαίδευση 79

Συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη και υποστήριξη 83

Καταληκτικές παρατηρήσεις 84

Βιβλιογραφικές αναφορές 86

Εισαγωγή

Αυτό το Εγχειρίδιο αναπτύχθηκε από το International Step by Step Association (ISSA), το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, και τη Refugee Trauma Initiative (RTI) που σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων της Ελλάδας υλοποίησαν το πρότζεκτ: Παιδιά στο Περιθώριο: Χτίζοντας Γέφυρες – Γεφυρώνοντας το Χάσμα. Υποστηρίζοντας την ευημερία, τη μάθηση, την ανάπτυξη και την ενσωμάτωση των μικρών παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα.

Ο κύριος σκοπός του Εγχειριδίου είναι να υποστηρίξει και να ενημερώσει το έργο των νηπιαγωγών που ασχολούνται σε νηπιαγωγεία σε καμπ προσφύγων στα νησιά του Αιγαίου, αλλά μπορεί επίσης να λειτουργήσει βοηθητικά σε διαφορετικά περιβάλλοντα νηπιαγωγείου. Το Εγχειρίδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανεξάρτητα από δασκάλους, καθώς και από μέντορες και επιβλέποντες και άλλους παρόχους ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης.

Το υλικό στο εγχειρίδιο περιλαμβάνει πολλές προσεγγίσεις, διδάγματα και παραδείγματα από διαφορετικές απαντήσεις προσφύγων που εφαρμόστηκαν από συνεργάτες όπως: Η ενασχόληση της ISSA με τους πρόσφυγες στη Γερμανία σε συνεργασία με τη UNICEF Europe and Central Asia Regional Office (ECARO), και τη UNICEF One Response Office Germany στο πλαίσιο του έργου *A Flying Start* το πρόγραμμα RTI's *Baytna* και έργων που εφαρμόστηκαν στη Θεσσαλονίκη, και το πρόγραμμα που υλοποίησαν οι φοιτήτριες του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης Ανατολικού Αιγαίου, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες 2018 & 2019.

Οι δραστηριότητες και οι προσεγγίσεις που προτείνονται στο εγχειρίδιο μπορούν να εφαρμοστούν όπως περιγράφεται, αλλά θα πρέπει επίσης να χρησιμεύσουν ως έμπνευση για τους/τις νηπιαγωγούς και εκείνους που υποστηρίζουν το έργο τους και ως πρόσκληση για προβληματισμό σχετικά με τις υπάρχουσες πρακτικές και ως ευκαιρίες για βελτιώσεις.

Σύμφωνα με την Υπηρεσία Προσφύγων του ΟΗΕ¹, περίπου 860.000 πρόσφυγες και μετανάστες χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα έχουν εισέλθει στην Ελλάδα διαμέσου της θάλασσας από το 2015 και ο αριθμός αυξάνεται, με τα ελληνικά νησιά να γίνονται η κύρια πύλη προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Περισσότεροι από τους μισούς πρόσφυγες στα νησιά είναι παιδιά, και οι γυναίκες και η πλειοψηφία τους εκτέθηκαν σε διαφορετικές δυσμενείς εμπειρίες, άγχος, φόβο και ταλαιπωρία όχι μόνο κατά τη διάρκεια της πτήσης, αλλά και κατά την άφιξη στις ευρωπαϊκές χώρες, με ασύλληπτες συνέπειες για την ανάπτυξη του παιδιού, τη σωματική και την ψυχική υγεία.

¹ UN Refugee Agency. Greece data snapshot 06 January 2016. <http://data.unhcr.org/mediterranean/download.php?id=376>

Ένα αυξανόμενο σύνολο στοιχείων δείχνει ότι ο συνδυασμός κακής υγείας, ανεπιθύμητων εμπειριών στην παιδική ηλικία, τοξικού στρες, γονικής κατάθλιψης και έλλειψης ενός ενθαρρυντικού περιβάλλοντος πρώιμης μάθησης συμβάλλει ουσιαστικά σε μακροχρόνια φτωχότερα αποτελέσματα για τη σωματική και ψυχική υγεία και την επιτυχία των παιδιών, ενώ ένα **ασφαλές, προστατευτικό, ανταποκριτικό, ενθαρρυντικό** και **προβλέψιμο** περιβάλλον μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανθεκτικότητα και στα καλύτερα αποτελέσματα για κάθε παιδί.

Πολλές αναφορές επισημαίνουν ότι μία από τις πολλά υποσχόμενες πρακτικές και πολιτικές για τη στήριξη των μικρών παιδιών προσφύγων και των οικογενειών τους είναι η παροχή υποστήριξης προγραμμάτων και υπηρεσιών ECEC. Ο καλύτερος τρόπος για να γίνει αυτό είναι «να οικοδομήσουν την ικανότητά τους να ικανοποιούν τις ανάγκες των παιδιών από οικογένειες προσφύγων και αιτούντων άσυλο, επεκτείνοντας το χρόνο εξυπηρέτησης, τη γλωσσική υποστήριξη και την προσαρμοσμένη κατάρτιση του εργατικού δυναμικού».²

Η Κυβέρνηση της Ελλάδας, τα αρμόδια Υπουργεία και οι Δήμοι σε συνεργασία με τους διεθνείς οργανισμούς, τις εθνικές υπηρεσίες, τα Ιδρύματα και τις ΜΚΟ καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες για τη βελτίωση της κατάστασης των νέων προσφύγων και μεταναστών παιδιών και των οικογενειών τους. Ωστόσο, η κατάσταση ήταν και εξακολουθεί να είναι πολύ δύσκολη και εν μέρει προκλητική επειδή η εισροή μεταναστών συμπίπτει με την ελληνική οικονομική ύφεση όπου ο τομέας της ευημερίας και της εκπαίδευσης επηρεάζονται από μέτρα λιτότητας.

Η σύσταση της «Επιστημονικής Επιτροπής» προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα το άνοιγμα των «νηπιαγωγείων σε χώρους φιλοξενίας», συμπεριλαμβανομένων των καμπ προσφύγων/κέντρων υποδοχής. Σε αυτά τα νηπιαγωγεία η προσχολική εκπαίδευση παρέχεται από Έλληνες νηπιαγωγούς και ακολουθεί το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Δυστυχώς, λόγω των δύσκολων και μεταβαλλόμενων συνθηκών στα καμπ, τα νηπιαγωγεία λειτουργούν μόνο όταν το επιτρέπουν οι συνθήκες.

Σύμφωνα με την ελληνική Νομοθεσία (και επίσης τη Νομοθεσία σε πολλές άλλες χώρες), τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (3-6 ετών) στα καμπ/κέντρα υποδοχής/ταυτοποίησης πρέπει να έχουν πρόσβαση στον εμπλουτισμό ευκαιριών της πρώιμης παιδικής ηλικίας σε ένα ενθαρρυντικό, ασφαλές και δομημένο περιβάλλον όπου μπορούν να μάθουν και να παίξουν, να ξεπεράσουν ενδεχόμενο τραύμα, να συνεχίσουν την αναπτυξιακή τους πορεία (η οποία σε πολλές περιπτώσεις έχει διακοπεί από μια παρατεταμένη περίοδο εκτοπισμού, δυσμενείς εμπειρίες και αβεβαιότητα), κοινωνικοποίηση με τους συνομηλίκους τους, και να αρχίσει να κατακτά την ελληνική γλώσσα.

Στο νηπιαγωγείο, τα παιδιά που αντιμετώπισαν και εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εκτεταμένο τοξικό στρες, θα πρέπει να βρουν άνεση και υποστήριξη από το προσωπικό

² Park, Maki, Caitlin Katsiaficas, and Margie Mc Hugh, 2018. *Responding to the ECEC Needs of Children of Refugees and Asylum Seekers in Europe and North America*, Washington DC: Migration Policy Institute, pg. 3, retrieved from:

φροντίδας ως τακτική ρουτίνα και θα πρέπει να συμμετέχουν σε ενδιαφέρουσες και συναρπαστικές καλλιτεχνικές, δημιουργικές και μαθησιακές δραστηριότητες σε μια ομάδα συνομηλίκων. Ενώ μαθαίνουν μια νέα γλώσσα (σε αυτήν την περίπτωση την ελληνική γλώσσα) η πρώτη τους γλώσσα πρέπει να τηρείται και να διατηρείται και να αναδεικνύονται οι ταυτότητές τους.

Παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος *Χτίζοντας Γέφυρες – Γεφυρώνοντας το Χάσμα* στόχευαν στην υποστήριξη των προσπαθειών του Υπουργείου Παιδείας εστιάζοντας σε δύο ρεύματα δράσης:

Δημιουργία ασφαλούς, ενθαρρυντικού καλά δομημένου και φιλικού περιβάλλοντος σε καμπ προσφύγων/ κέντρα υποδοχής	Προετοιμασία και υποστήριξη των νηπιαγωγών
<ul style="list-style-type: none"> • Δομή και οργάνωση προγράμματος/ παρέμβασης • Φυσικό περιβάλλον και υποδοχή παιδιών και οικογενειών • Παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στα παιδιά • Αντιμετώπιση του ζητήματος της γλώσσας 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενδυνάμωση των δασκάλων που εργάζονται σε μεταβαλλόμενο περιβάλλον • Υποδοχή και συνεργασία με οικογένειες • Παροχή υποστήριξης στους δασκάλους για την αντιμετώπιση της εξουθένωσης με σκοπό την αποφυγή της εγκατάλειψης

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε επίσης στη δυνατότητα των δασκάλων να παρέχουν υποστήριξη στους γονείς, δεδομένου ότι υπό συγκεκριμένες περιστάσεις οι γονικές ικανότητες προκειμένου να είναι συναισθηματικά διαθέσιμες, παρέχοντας υπεύθυνη και καλλιεργημένη φροντίδα στα παιδιά τους μπορεί να επηρεαστούν ιδιαίτερα. Λόγω του επιπέδου άγχους, οι γονείς και οι φροντιστές είναι συνήθως ανίκανοι να αντισταθμίσουν τις περιβαλλοντικές απειλές και να οικοδομήσουν ανθεκτικότητα και κοινωνικο-συναισθηματική ευημερία στα παιδιά τους.

Θα θέλαμε να τονίσουμε ότι πιστεύουμε ακράδαντα ότι οι οικογένειες και τα παιδιά πρέπει να αναδιανέμονται από τα καμπ/κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης και να συμπεριλαμβάνονται σε μια ευρύτερη κοινωνία. Ωστόσο, η πραγματικότητα τόσο πολλών μικρών παιδιών είναι ότι εξακολουθούν να ζουν σε πολυπληθή, διάσπαρτα, επικίνδυνα και καταθλιπτικά καμπ χωρίς ευκαιρίες να παίξουν και να μάθουν με τους συνομηλίκους τους. Και η υποχρέωσή μας είναι να αντιδράσουμε. Συνιστούμε ανεπιφύλακτα τα νηπιαγωγεία στα καμπ να είναι μια **ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ λύση** και μια ευκαιρία που δημιουργήθηκε για τα παιδιά να αισθάνονται ασφαλή, να εκτιμηθούν και να ενθαρρυνθούν ενώ περιμένουν να φύγουν από τα καμπ. Παρά τον προσωρινό χαρακτήρα τους, οι εμπειρίες του νηπιαγωγείου που προσφέρονται στα παιδιά πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας.

Ι. Δημιουργία ασφαλούς, ενθαρρυντικού, καλά δομημένου και φιλικού για τα παιδιά περιβάλλοντος σε καμπ προσφύγων/ κέντρα υποδοχής

Το κύριο αντίκτυπο των συμβάντων κρίσης, όπως η εγκατάλειψη της πατρίδας, και το να γίνει κανείς πρόσφυγας είναι συχνά ένα καταστροφικό αίσθημα «απώλειας τόπου» - θλίψη, εκτοπισμός, αποπροσανατολισμός, θυμός και αποξένωση.³ Αυτά τα συναισθήματα βιώνονται μέσα στις συνθήκες στα καμπ, τα οποία είναι δύσκολα και προκλητικά και σίγουρα ποτέ δεν είναι φιλικά προς τα παιδιά.

Η διοργάνωση προγραμμάτων πρώιμης παιδικής/νηπιακής ηλικίας σε καμπ/κέντρα υποδοχής, τα οποία είναι δομημένα, καλά μελετημένα, και με νόημα δραστηριότητες που παρέχονται από προετοιμασμένους(ες) νηπιαγωγούς σε φιλικό προς τα παιδιά χώρο μπορεί να ανακουφίσει τον πόνο, να καταπραΰνει το άγχος και να συμβάλει στην αποκατάσταση της «αίσθησης του τόπου» στα παιδιά και τους φροντιστές και τις οικογένειές τους.⁴

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τα βασικά συστατικά που μπορούν να συμβάλουν στην αποκατάσταση της «αίσθησης του τόπου» και κατά συνέπεια στην αυξημένη ψυχοκοινωνική ευημερία των παιδιών και των σημαντικών ενηλίκων στη ζωή τους.

1. Δομή και οργάνωση του προγράμματος/παρέμβασης

Πρόσβαση στο νηπιαγωγείο

Προβλέπεται ότι όλα τα παιδιά, ηλικίας 3-6 ετών από το αντίστοιχο καμπ θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στο νηπιαγωγείο. Ο αριθμός των παιδιών ανά ομάδα, ο αριθμός των διαθέσιμων νηπιαγωγών, και η διάρκεια του προγράμματος θα πρέπει

Συνιστάται τα αδέρφια να μη χωρίζονται: το να τα αφήσετε μαζί αυξάνει την ψυχοκοινωνική άνεση και σταθερότητα για ένα παιδί και είναι επίσης βολικό και χαλαρωτικό για τους γονείς.

να ευθυγραμμιστούν με το ελληνικό επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Ωστόσο, δεδομένου ότι τα παιδιά και οι δάσκαλοι δε μοιράζονται την ίδια γλώσσα, και τα παιδιά ζουν ήδη σε πολυπληθή καμπ, ο αριθμός των παιδιών δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 15.

Όσον αφορά την παροχή στα μικρά παιδιά ενός επιπέδου σταθερότητας που λείπει από το περιβάλλον και την καθημερινή τους ζωή, καθώς και από την υποστήριξη της δημιουργίας σχέσεων με συνομηλίκους και σχέσεων με νηπιαγωγούς, τα παιδιά πρέπει να παρακολουθούν το νηπιαγωγείο σε μια κανονική βάση όσο το δυνατόν συχνότερα.

³ https://www.massey.ac.nz/~trauma/issues/2008-1/prewitt_diaz.htm

⁴ Αντλήθηκε από: https://www.massey.ac.nz/~trauma/issues/2008-1/prewitt_diaz.htm

Γνωριμία με τα παιδιά πριν αρχίσουν να φοιτούν στο νηπιαγωγείο

Πριν τα παιδιά αρχίσουν να πηγαίνουν στο νηπιαγωγείο, ο δάσκαλος πρέπει να μιλήσει με τους γονείς (σε ορισμένες περιπτώσεις επίσης με τον διευθυντή του καμπ/κέντρου) και να συλλέξει βασικές πληροφορίες για κάθε παιδί, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση της υγείας ενός παιδιού, τις ειδικότερες ανάγκες, τα πιο σημαντικά «θέλω» και «δε θέλω», τρόπους να ηρεμήσετε ένα παιδί κ.λπ. Αυτές οι πληροφορίες πρέπει να είναι εμπιστευτικές και να χρησιμοποιούνται μόνο για να βοηθήσουν το προσωπικό να κατανοήσει και να εξυπηρετήσει καλύτερα το παιδί.

Κατά τη διάρκεια των πρώτων επαφών με τους γονείς, είναι σημαντικό να τους εξηγήσετε πώς πρόκειται να εργαστείτε και επίσης να τους ενημερώσετε ότι δε θα επιτρέπεται στα παιδιά να έρθουν και να εγκαταλείψουν το νηπιαγωγείο μόνα τους, για λόγους ασφαλείας και ότι θα ζητηθεί από τους γονείς και τα μέλη της οικογένειας να φέρνουν και να παραλαμβάνουν τα παιδιά.

ΦΟΡΜΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μια σύντομη φόρμα καταγραφής πρέπει να συμπληρωθεί για κάθε παιδί εντός μίας εβδομάδας από την εγγραφή του. Οι απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις θα βοηθήσουν τους δασκάλους να κατανοήσουν καλύτερα το παιδί και τις ανάγκες του και να δράσουν με τρόπο που να βελτιώνει την ευημερία του παιδιού. Θα πρέπει να εξυπηρετεί μόνο αυτούς τους σκοπούς. Είναι σημαντικό να εξηγήσετε στους γονείς γιατί κάνετε αυτές τις ερωτήσεις. Οι οικογένειες προσφύγων εκτίθενται σε τόσους πολλούς ανθρώπους που κάνουν διαφορετικές ερωτήσεις και έτσι μπορεί να φοβούνται και να ανησυχούν αν δεν καταλάβουν ποιος είναι ο σκοπός αυτής της διαδικασίας.

Δείγμα ερωτήσεων για γονείς:

- Όνομα του παιδιού σας
- Ηλικία του παιδιού σας
- Πώς αρέσει στο παιδί να το αποκαλούν;
- Ποιες δραστηριότητες αρέσουν πιο πολύ στο παιδί;
- Τι δημιουργεί στο παιδί φόβο/θυμό/λύπη; Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να ηρεμήσει το παιδί;
- Έχει το παιδί έναν καλό φίλο στο καμπ;
- Έχει το παιδί ένα παιχνίδι που είναι σημαντικό γι' αυτό;
- Είναι ανεξάρτητο το παιδί; Χρειάζεται βοήθεια όταν πηγαίνει στην τουαλέτα για την προσωπική του υγιεινή;
- Υπάρχει κάτι σχετικό με την υγεία του παιδιού που θα θέλατε να μας αναφέρετε;
- Υπάρχει κάτι σχετικό με τη συμπεριφορά του παιδιού που θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας;
- Τι θα θέλατε να κάνει το παιδί στο νηπιαγωγείο;
- Θα θέλατε να μας βοηθήσετε; Τι θα θέλατε να κάνετε;

Το φυσικό περιβάλλον

Παρά τις δύσκολες και δυσμενείς συνθήκες στα καμπ/κέντρα υποδοχής, τα νηπιαγωγεία πρέπει να συμμορφώνονται με τα ελάχιστα πρότυπα χώρου, ασφάλειας, προστασίας, αερισμού και υγιεινής που ορίζονται από τους νόμους. Είναι γνωστό ότι η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος συνδέεται στενά με την ευημερία και τη σωστή ανάπτυξη στα πρώτα χρόνια.

Το ελάχιστο που πρέπει να έχουν τα νηπιαγωγεία είναι τα εξής:

- Εύκολη πρόσβαση σε εγκαταστάσεις πλυσίματος και τουαλέτας. Οι δάσκαλοι δεν μπορούν να αφήσουν τα παιδιά χωρίς επίβλεψη και δεν μπορούν να αφήσουν τα παιδιά να πάνε μόνο τους στην τουαλέτα. Εάν αυτό δεν είναι δυνατό, τότε όλοι οι υπεύθυνοι φορείς στο καμπ πρέπει να παρέχουν υποστήριξη στους δασκάλους.

- Ο χώρος πρέπει να είναι ασφαλής, προστατευμένος και να είναι ευδιάκριτος ως νηπιαγωγείο. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για συναντήσεις γονέων εάν είναι απαραίτητο, αλλά δεν πρέπει να χρησιμοποιηθεί για άλλους σκοπούς για την προστασία της ακεραιότητας του χώρου, της υγιεινής, του εξοπλισμού, των παιχνιδιών, της εργασίας των παιδιών κ.λπ.

Αυτός είναι ένας χώρος σε ένα από τα κέντρα υποδοχής που είναι εξοπλισμένα κατά τη διάρκεια του πρότζεκτ.

- Ο χώρος πρέπει να είναι αρκετά μεγάλος για να φιλοξενήσει τον προγραμματισμένο αριθμό παιδιών και να επιτρέπει κέντρα παιχνιδιού και δραστηριότητας, όσο περισσότερο τόσο το καλύτερο. Μερικά από τα πιο σχετικά κέντρα είναι αυτά με βιβλία εικόνων, κέντρο με οικοδομικά υλικά, τέχνη, δράμα και παιχνίδι ρόλων, και μουσική και κίνηση. Ο αριθμός, ο τύπος και η οργάνωση των κέντρων δραστηριότητας θα ποικίλουν ανάλογα με το μέγεθος του χώρου. Εάν ο χώρος είναι μικρός, ορισμένα κέντρα μπορούν να είναι κινητά ή σε κουτιά και να χρησιμοποιηθούν όταν χρειάζονται.

Συμβουλές για τη δημιουργία ενός φιλόξενου και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντος στο νηπιαγωγείο

Το μαθησιακό περιβάλλον⁵ αποτελεί κάτι περισσότερο από τον εξοπλισμό της τάξης και την ποιότητα των εγκαταστάσεων. Περιλαμβάνει επίσης τον **πολιτισμό και το κλίμα που επικρατεί στο χώρο εργασίας**. Το μαθησιακό περιβάλλον επηρεάζει σημαντικά τη γνωστική, κοινωνική, συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη των παιδιών.

Με τη δημιουργία ενός **φυσικού και ψυχολογικά ασφαλούς** και διεγερτικού περιβάλλοντος, οι νηπιαγωγοί ενθαρρύνουν τη μάθηση των παιδιών μέσα από αυτόνομη και ομαδική ανακάλυψη, μέσα από το παιχνίδι, την πρόσβαση σε διάφορες πηγές, καθώς και μέσα από τις αλληλεπιδράσεις με τα άλλα παιδιά και τους ενήλικες.

Η αίθουσα πρέπει να είναι οργανωμένη έτσι ώστε **όλα τα παιδιά να αισθάνονται ευπρόσδεκτα, να αισθάνονται ότι ανήκουν στο χώρο, και ότι όλα τα παιδιά τα αποδέχονται και τα σέβονται**.

Είναι σημαντικό το περιβάλλον να προωθεί:

- τη *συνεργασία* μεταξύ των παιδιών (τα παιδιά να εργάζονται μαζί ως ομάδα και μαθησιακή κοινότητα),
- την *αμοιβαία επικοινωνία* (παιδιά και ενήλικες να ακούν προσεκτικά ο ένας τον άλλον, να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους μέσα και έξω από το νηπιαγωγείο και να φροντίζουν ο ένας τον άλλο),
- την *ενσυναίσθηση των ενηλίκων* (να λαμβάνουμε υπόψη τα συναισθήματα και τις ανάγκες των παιδιών, να παρεμβαίνουμε με ενθαρρυντικό τρόπο και ταυτόχρονα να δίνουμε ευκαιρίες για πρωτοβουλίες),
- τον *αμοιβαίο σεβασμό* (τα παιδιά να αποδέχονται τον άλλο, ανεξάρτητα από το πώς είναι, από το υπόβαθρό του, τις δεξιότητές του, ή την κοινωνική του τάξη),
- την *ποικιλία ιδεών* (τα παιδιά να μη φοβούνται τις διαφορετικές απόψεις, να μην είναι θυμωμένα ή επιθετικά όταν δε συμφωνούν με τους άλλους και να αντιμετωπίζουν τις συγκρούσεις με εποικοδομητικό τρόπο),
- το *μοίρασμα* (τα παιδιά να εμπιστεύονται το ένα το άλλο και να μιλούν ελεύθερα για τον εαυτό τους, τα συναισθήματά τους και τις εμπειρίες τους), και
- τη *χρήση πολλών σχετικών, κατάλληλων, και δομημένων και μη δομημένων υλικών* (όπως: κουτιά, σύρματα, πλαστικά μπουκάλια, χαρτιά και πρόσθετα υλικά) έτσι ώστε τα παιδιά να μπορούν να ανακαλύπτουν και να δημιουργούν.

⁵ Trikić, 2012, pg. 51-52

Όταν υποδέχεστε νέα παιδιά και οικογένειες μπορείτε⁶:

- Να δημιουργήσετε κάρτες καλωσορίσματος - απλές κάρτες με σχέδιο και μερικές λέξεις για το καλωσόρισμα στα ελληνικά και σε άλλες γλώσσες.
- Να προετοιμάσετε ένα ημερήσιο πρόγραμμα με φωτογραφίες ή σχέδιο - να συμπεριλάβετε το χρόνο και το πρόγραμμα της ημέρας.
- Στην αρχή, κατά τις πρώτες μέρες ή την πρώτη εβδομάδα, να προετοιμάσετε δραστηριότητες για παιχνίδι που δεν απαιτούν γνώση της ελληνικής γλώσσας, όπως:
 - Αφήστε τα παιδιά να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους και να παίξουν με παζλ. Γράψτε το όνομα του παιδιού στο κάτω μέρος της αυτοπροσωπογραφίας τους για να τα βοηθήσετε να το αναγνωρίσουν, καθώς και το όνομα των συμμαθητών τους.
 - Τα παιδιά να δημιουργήσουν τα δικά τους μουσικά όργανα και να σχηματίσουν συγκροτήματα. Κατασκευάστε μαράκες γεμίζοντας πλαστικά μπουκάλια με φασόλια, δημιουργήστε έγχορδα όργανα, τυλίγοντας μεγάλα λαστιχάκια γύρω από ανοιχτά κουτιά, και χρησιμοποιήστε μια χτένα και χαρτί για να φτιάξετε ένα καζού. Τα παιδιά μπορούν να συνθέσουν μουσική όλα μαζί και να προσκαλέσουν τις οικογένειές τους σε μια συναυλία,
- Να αφήσετε γονείς και παιδιά να εξερευνήσουν την αίθουσα του νηπιαγωγείου (ή ολόκληρο το νηπιαγωγείο αν δεν εργάζεστε σε καμπ) και να εξοικειωθούν με το χώρο.
- Να δημιουργήσετε χρόνο με τα παιδιά – στην ενασχόληση με τα προσφυγόπουλα είναι πρωταρχικής σημασίας τα παιδιά να αισθάνονται ασφαλή και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη. Βρείτε χρόνο για να κάνετε κάτι μαζί με το κάθε παιδί, να είστε φιλικός, να το προσέχετε και αν υπάρχει θέμα με τη γλώσσα, κάντε κάτι που δεν απαιτεί γνώση της γλώσσας. Απλά να είστε εκεί για το παιδί.

Στελέχωση

Συνιστάται σε κάθε ομάδα να έχει **τουλάχιστον έναν επαγγελματία νηπιαγωγό**. (Στην Ελλάδα, οι εκπαιδευτικοί επιλέχθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων). Για την υποστήριξη της ποιότητας των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ παιδιών, οικογενειών και εκπαιδευτικών συνιστάται, εάν είναι δυνατόν, (σε συνεργασία με τα αντίστοιχα Υπουργεία και τη διοίκηση του καμπ/ κέντρου υποδοχής) να συμμετέχουν:

- Εθελοντές (όποτε είναι δυνατόν, γονείς από το καμπ, με επαρκή εκπαίδευση και γνώση της γλώσσας πρέπει να συμμετέχουν ή φοιτητές πανεπιστημίου ή άλλοι επαγγελματίες με σχετικά επαγγέλματα όπως παιδίατροι, καλλιτέχνες κ.λπ.)

⁶ <https://www.naeyc.org/resources/pubs/tyc/aug2017/welcoming-refugee-children-into-classrooms>

Μάθαμε κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του πρότζεκτ, καθώς και από άλλες πρωτοβουλίες που υλοποίησαν οι συνεργάτες, ότι η συνεχής εναλλαγή δασκάλων ή εθελοντών, οι οποίοι γίνονται μέρος της ζωής των παιδιών, αναπτύσσουν στενούς δεσμούς μαζί τους και, στη συνέχεια, φεύγουν, φέρνουν επιπλέον άγχος στα παιδιά και αυτό συμβάλλει στην αύξηση της δυσπιστίας και των αισθήσεων εγκατάλειψης.

- Τουλάχιστον 1 **πολιτισμικός Διαμεσολαβητής** ή/και **μεταφραστής** [με ευχέρεια στην(ις) αντίστοιχη(ες) γλώσσα(ες) και με τουλάχιστον πολύ βασικές γνώσεις ελληνικών και αγγλικών αν οι καθηγητές προσχολικής ηλικίας μιλούν αγγλικά]. Όποτε είναι δυνατόν, οι γονείς από το καμπ μπορούν να χρησιμεύσουν ως μεταφραστές και μπορούν επίσης να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν κάποιους πολιτισμικούς κανόνες και προσδοκίες.] Έχει μεγάλη σημασία να διατηρηθεί ο κύκλος εργασιών του προσωπικού όσο το δυνατόν χαμηλότερος (ότι οι νηπιαγωγοί δεν αλλάζουν συχνά), για να διασφαλιστεί η αίσθηση της σταθερότητας, της εμπιστοσύνης και της συνέχειας για την ομάδα των παιδιών και των γονέων. Εάν οι εκπαιδευτικοί ή άλλο σχετικό προσωπικό πρέπει να φύγουν, αυτή η διαδικασία πρέπει να είναι καλά μελετημένη και προγραμματισμένη για να αποφευχθούν «ζητήματα προσκόλλησης» και ενίσχυση των ζητημάτων χωρισμού και εγκατάλειψης που είναι κοινά στα παιδιά προσφύγων. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν μια περίοδο μερικών μηνών (έως 3 μηνών) για να «αποχαιρετήσουν» τα παιδιά και τις οικογένειες. Εάν αυτό δε γίνει σωστά, μπορεί να προκαλέσει εγκατάλειψη παιδιών ή επιπλέον άγχος σε αυτά. Είναι επίσης σημαντικό να οργανωθεί η παράδοση από τον έναν δάσκαλο στον επόμενο, έτσι ώστε να παρέχεται ομαλή μετάβαση π.χ. ο νέος δάσκαλος ξέρει τι αρέσει στα παιδιά να παίζουν, να τραγουδούν, να χορεύουν...

Πριν από τη συμμετοχή εθελοντών ή/και πολιτισμικών διαμεσολαβητών και μεταφραστών πρέπει να δοθεί προσοχή στα ακόλουθα:

- Ηλικία – πρέπει να είναι άνω των 18 ετών
- Μπορούν να χρησιμεύσουν ως πρότυπο; Οι στάσεις τους, ο σεβασμός, η ποιότητα των αλληλεπιδράσεων
- Κίνητρα – κινητοποιούνται για να υποστηρίξουν τα παιδιά και τις οικογένειες και αν ναι, ποιο είναι το κίνητρό τους
- Επαρκείς γνώσεις και δεξιότητες
- Ζητήστε αστυνομικά αρχεία και εγκληματικούς ελέγχους όταν χρειάζεται
- Εάν οι εθελοντές προέρχονται από το καμπ αξιολογούν την κατάσταση και τη φήμη τους στην κοινότητα και με την ηγεσία και τη διοίκηση του καμπ

Οι νηπιαγωγοί πρέπει να είναι πάντα κοντά. Η ασφάλεια και η προστασία των παιδιών από κάθε είδους κακοποίηση είναι το κύριο μέλημα.

Κώδικας συμπεριφοράς

Διασφάλιση είναι η δράση που αναλαμβάνεται για την προώθηση της ευημερίας των παιδιών και την προστασία τους από κάθε είδους ζημία, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής, σεξουαλικής και συναισθηματικής κακοποίησης και διαφορετικών τύπων παραμέλησης.⁷

Τα προσφυγόπουλα αντιμετωπίζουν πολύ μεγαλύτερους κινδύνους για την ασφάλεια και την ευημερία τους από το μέσο παιδί. Στις περισσότερες περιπτώσεις εκτέθηκαν σε υψηλά επίπεδα κινδύνου και τοξικού στρες στις χώρες καταγωγής τους και συνεχίζουν να υποφέρουν κατά τη διάρκεια της πτήσης και σε καμπ. Είναι λυπηρό το γεγονός ότι τα προσφυγόπουλα βρέφη και τα μικρά παιδιά είναι συχνά τα πρώτα και πιο συχνά θύματα βίας και κινδυνεύουν από διάφορες σοβαρές παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Με βάση τις πληροφορίες από την έκθεση του European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) (2016), τα παιδιά που κινούνται στην Ευρώπη κινδυνεύουν από απαράδεκτους κινδύνους για την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων, της βίας, της ασθένειας, της ανιθαγένειας, του χωρισμού από τους γονείς τους και ακόμη και θάνατος.

Τα νηπιαγωγεία στα καμπ πρέπει να είναι ασφαλή μέρη, όπου τα παιδιά αισθάνονται προστατευμένα και σεβαστά. Για να διασφαλιστεί ότι τα άτομα που εργάζονται στα νηπιαγωγεία εργάζονται προς το συμφέρον του παιδιού, συνιστάται σε όλους τους υπαλλήλους, τους εθελοντές και τους Πολιτιστικούς Διαμεσολαβητές να υπογράψουν τον Κώδικα Συμπεριφοράς ή οποιοδήποτε άλλο έγγραφο που το Υπουργείο έχει ήδη ή πρέπει να αναπτύξει γι' αυτούς τους σκοπούς. Είναι σημαντικό να έχετε κατά νου ότι εξαιρετικές συνθήκες (μέρη όπου ζουν τόσα πολλά ευάλωτα άτομα) απαιτούν εξαιρετικά μέτρα και ότι η ασφάλεια των παιδιών είναι υψίστης σημασίας.

Τήρηση αρχείων

Εκτός από την τεκμηρίωση και την τήρηση αρχείων που ορίζονται από τη (στην περίπτωσή μας ελληνική) Νομοθεσία, και με βάση τις προηγούμενες θετικές εμπειρίες, προτείνουμε τα πρόσθετα έγγραφα όπως:

- **ΕΓΓΡΑΦΗ ΠΑΙΔΙΟΥ:** Ως μέρος της τεκμηρίωσης, ο/η νηπιαγωγός θα πρέπει να κάνει σύντομα σχόλια για την πρόοδο του παιδιού και να το απεικονίσει με τη δουλειά του παιδιού. Στο νηπιαγωγείο στο καμπ θα πρέπει να το κάνετε για να δείξετε τις μεγαλύτερες αλλαγές και την πρόοδο που κάνει το παιδί, για να επισημάνετε τις καλύτερες στιγμές του χρόνου που περνάει το παιδί στο νηπιαγωγείο. Αυτά τα αρχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δείξουν σε ένα παιδί πώς αυτό αλλάζει, για να ενημερώσει τους γονείς και επίσης όταν χρειάζεται για να ενημερώσει ένα νέο δάσκαλο. Οι πληροφορίες στην Εγγραφή Παιδιού θα παρέχουν επίσης την ουσία στη Φόρμα Εξόδου.

⁷<https://learning.nspcc.org.uk/safeguarding-child-protection#:~:text=Safeguarding%20is%20the%20action%20that,children%20from%20abuse%20and%20maltreatment>

- **ΦΟΡΜΑ ΕΞΟΔΟΥ:** Αυτή η φόρμα πρέπει να ακολουθεί το παιδί. Δεδομένου ότι τα νηπιαγωγεία στα στρατόπεδα προσφύγων είναι προσωρινή λύση, όταν ένα παιδί μετακινείται από το στρατόπεδο, θα πρέπει να έχει κάποιο είδος εγγράφου που θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς σε ένα νέο νηπιαγωγείο ή δημοτικό σχολείο να προετοιμαστούν για την υποδοχή του. Αυτή η φόρμα θα πρέπει να γραφτεί σε περιγραφική γλώσσα που να τονίζει τις δυνάμεις του παιδιού και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να περιέχει αρνητικές κρίσεις για το παιδί και την οικογένεια.

Στη Γερμανία, κατά τη διάρκεια της παρέμβασης ISSA-UNICEF ECARO και UNICEF One Response Office Germany, εισήχθη η ιδέα του ηλεκτρονικού βιβλίου «I-Book». Προβλέφθηκε ότι κατά την εγγραφή στο νηπιαγωγείο, κάθε παιδί θα λάβει ένα κενό σημειωματάριο για σχέδια, αξιομνημόνευτα αντικείμενα κ.λπ. Ο/η νηπιαγωγός, οι γονείς και άλλα σημαντικά άτομα κλήθηκαν να γράψουν στο βιβλίο κατόπιν αιτήματος του παιδιού. Οι συνομήλικοι κλήθηκαν επίσης να σχεδιάσουν ή να γράψουν. Αυτό το βιβλίο έμεινε με το παιδί κατά τη μετάβασή του σε νέο νηπιαγωγείο, σχολικό περιβάλλον ή σε άλλο καμπ/κέντρο υποδοχής ή ακόμα και σε χώρα.

Διάρκεια του προγράμματος και καθημερινό πρόγραμμα

Η διάρκεια του προγράμματος και η συχνότητά του πρέπει να ευθυγραμμιστούν με το επίσημο ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, καθώς και με τις συνθήκες στα καμπ. Ωστόσο, το πρόγραμμα δεν πρέπει να διαρκεί λιγότερο από 3 ώρες την ημέρα. Η δομή, η σαφήνεια και οι καθημερινές ρουτίνες είναι σημαντικές για όλα τα παιδιά, επειδή τους στέλνουν το μήνυμα της προβλέψιμης τάξης και της συνέπειας και τους δίνουν μια αίσθηση σταθερότητας και ασφάλειας. Για τα μικρά παιδιά στα καμπ προσφύγων, αυτό είναι ακόμη πιο σημαντικό, επειδή η καθημερινή τους ζωή μπορεί να είναι πολύ χαοτική λόγω του υψηλού επιπέδου αβεβαιότητας και της έλλειψης σαφήνειας τι θα συμβεί σε αυτούς και τις οικογένειές τους.

Προτείνουμε την ακόλουθη δομή του προγράμματος, η οποία είναι πολύ συμβατή με το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών:

- **Έναρξη ημέρας** – Ρουτίνες που εστιάζουν στην οικοδόμηση της κοινότητας
 - Καλημέρα/πρωινός κύκλος – Καλωσόρισμα και γνωριμία
 - Ομαδικό παιχνίδι ή τραγούδι
- **Κύριο μέρος της ημέρας** – Διαφορετικά είδη και αριθμός δραστηριοτήτων (ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τη διάρκεια, το επίπεδο γνώσης της ελληνικής γλώσσας κ.λπ.). Σε ορισμένες περιπτώσεις, για παράδειγμα οι εικαστικές και δημιουργικές δραστηριότητες μπορούν να διαρκέσουν μια εβδομάδα αν τα παιδιά δείχνουν ενδιαφέρον και συμμετέχουν σε αυτές.

- Δραστηριότητες που ξεκινάνε από το παιδί – αυτές μπορεί να είναι παιχνίδι σε μεγάλες ομάδες, παιχνίδι σε διαφορετικές γωνιές, ελεύθερο παιχνίδι μέσα ή έξω από την τάξη (παιχνίδι έξω από την τάξη μόνο αν είναι ασφαλές!) κ.λπ.
- Ομαδικές δραστηριότητες που ξεκινάνε από τον εκπαιδευτικό – π.χ. ολόκληρη η ομαδική δραστηριότητα για την ανάγνωση του βιβλίου ή την αφήγηση, εάν υπάρχει μετάφραση. Εάν όχι, συνιστάται η χρήση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων που βασίζονται στην κίνηση κ.λπ.
- Δραστηριότητες με μικρές ομάδες - τα παιδιά παίζουν σε μικρές ομάδες χρησιμοποιώντας διαφορετικά υλικά. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προετοιμάσουν διαφορετικά υλικά και να καλέσουν τα παιδιά να επιλέξουν.
- **Κλείσιμο ημέρας – Ρουτίνες αναχώρησης**
 - Χρόνος κλεισίματος στον κύκλο - Χαλάρωση, ανακεφαλαίωση της ημέρας - ρωτάμε τα παιδιά πώς ήταν η μέρα τους. Αν δεν ξέρουν να μιλούν στη γλώσσα διδασκαλίας, οι παρομοιώσεις με κάτι άλλο εξυπηρετούν το σκοπό μας.
 - Ρωτάμε τα παιδιά με τι θα ήθελαν να ασχοληθούν την επόμενη μέρα (αν δεν ξέρουν τη γλώσσα μπορούν να το δείξουν χρησιμοποιώντας φωτογραφίες με δραστηριότητες ή με ζωγραφιές).

Η έναρξη και το κλείσιμο της ημέρας είναι πολύ σημαντικά, διότι τα παιδιά μπορούν να εκφραστούν, να ακουστούν και να τα προσέξουν και έτσι να νιώσουν ότι ανήκουν σε μια ομάδα και ότι έχουν κάτι να πουν.

Δραστηριότητα: Ώρα στον κύκλο

Η ώρα στον κύκλο παρέχει στους δασκάλους την ευκαιρία να δημιουργήσουν εμπειρίες οικοδόμησης ομάδας που θα προάγουν το σεβασμό και την καλοσύνη μεταξύ των παιδιών. Οι εκπαιδευτικοί είναι πρότυπα. Η ώρα στον κύκλο σημαίνει ότι είναι η ώρα της ημέρας που ο δάσκαλος δείχνει στα παιδιά τι αναμένεται από αυτά. Με τα παιδιά δεν πρέπει να υποθέτουμε τίποτα.

Κατά τη διάρκεια της πρωινής συνάντησης ο δάσκαλος διαμορφώνει πώς να μιλά ο ένας στον άλλο χρησιμοποιώντας ευγενικές λέξεις, πώς να βλέπει ο ένας τον άλλον στα μάτια, πώς να ακούει όταν μιλούν άλλοι, πώς να διαβάζει μηνύματα (για μεγαλύτερα παιδιά), πώς να μοιράζεται τις ιδέες και πώς να ανταποκρίνεται κατάλληλα και με σεβασμό. Η συγκέντρωση ως ομάδα για την πρωινή συνάντηση είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για τους εκπαιδευτικούς να δείξουν στα παιδιά ότι αποτελούν μια κοινότητα και ότι ως μέρος αυτής της κοινότητας είναι μια ομάδα. Ο κύκλος μπορεί επίσης να χρησιμεύσει για την επίλυση προβλημάτων, την αποτίμηση και την αξιολόγηση της ημέρας και των δραστηριοτήτων κ.λπ.

Οι πρωινές συναντήσεις/κύκλος διαρκούν περίπου είκοσι ή τριάντα λεπτά και έχουν τα ακόλουθα στοιχεία:

Χαιρετισμός: Τα παιδιά και οι δάσκαλοι χαιρετούν ο ένας τον άλλον με το όνομα. Εάν τα παιδιά δε μιλούν τη γλώσσα, ο χαιρετισμός μπορεί να γίνει με διαφορετικούς τρόπους, όπως η χειραψία κ.λπ. Ωστόσο, ο δάσκαλος πρέπει να χρησιμοποιεί ονόματα παιδιών.

Κοινή χρήση ειδήσεων ομάδας: Τα παιδιά μοιράζονται πληροφορίες για σημαντικά γεγονότα της ζωής τους. Οι ακροατές προσφέρουν ενσυναίσθητα σχόλια ή κάνουν ερωτήσεις αποσαφήνισης. Εάν τα παιδιά δε μιλούν τη γλώσσα, αυτό το μέρος πρέπει να παραλειφθεί.

Ομαδική δραστηριότητα: Όλοι συμμετέχουν σε μια σύντομη, ζωντανή δραστηριότητα που προωθεί την ομαδική συνοχή (για παράδειγμα, χορό, τραγούδι ή παίζοντας ένα παιχνίδι που ενισχύει τις κοινωνικές δεξιότητες).

Το κλείσιμο του κύκλου θα πρέπει επίσης να διαρκέσει είκοσι λεπτά και θα χρησιμεύσει για να ηρεμήσει τα παιδιά και να τα προετοιμάσει για μετάβαση στο περιβάλλον του καμπ. Η αποτίμηση της ημέρας μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας φατσούλες. Ως δραστηριότητα κλεισίματος προτείνουμε αγχολυτικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες προσοχής. Θα βρείτε περιγραφή των δραστηριοτήτων αργότερα στο κείμενο.

Ο χαιρετισμός κάθε παιδιού ξεχωριστά είναι πολύ σημαντικός. Με αυτόν τον τρόπο οι δάσκαλοι αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί είναι ένα σημαντικό και ουσιαστικό μέρος της τάξης στο σύνολό της και θα έλειπε πολύ αν δεν ήταν μέρος του κύκλου.

Είναι σημαντικό ο δάσκαλος να μοντελοποιήσει όλες τις νέες δραστηριότητες και να ζητήσει απαντήσεις από τα παιδιά σχετικά με το πώς νομίζουν ότι πρέπει να χαιρετήσουν το ένα το άλλο. Η διαμόρφωση ενός κύκλου επιτρέπει την καλύτερη διαχείριση του δασκάλου καθώς μπορεί να δει κάθε παιδί καθαρά. Επιτρέποντας σε κάθε παιδί να χαιρετάει το ένα το άλλο δημιουργεί επικοινωνιακές δεξιότητες και διδάσκει στα παιδιά να σέβονται το ένα το άλλο. Ο χαιρετισμός είναι το πρώτο συστατικό της πρωινής συνάντησης και θα πρέπει να γίνει μόλις τα παιδιά σχηματίσουν κύκλο. Τα παιδιά φυσικά θέλουν να γίνονται αρεστά και να νιώσουν μέρος μιας ομάδας. Η συγκέντρωση για το χρόνο συνάντησης και ο χαιρετισμός μεταξύ τους ενισχύει την κοινότητα και το σεβασμό μεταξύ των παιδιών της τάξης/ομάδας.

Αντλήθηκε από: Coughlin et al.: Step by Step: A Program for Children and Families. Creating Child-Centered Classrooms: 3-5 Years Old. ISSA

2. Παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε παιδιά και οικογένειες προσφύγων⁸

Οι οικογένειες που μετακινούνται αντιμετωπίζουν τεράστιες προκλήσεις και μεγάλες περιόδους άγχους και αβεβαιότητας, που μπορεί να προκαλέσουν χρόνια ανησυχία και τοξικό άγχος. Το άγχος γίνεται τοξικό όταν ένα παιδί εκτίθεται σε έντονες, συχνές και παρατεταμένες αντιξοότητες, και όταν οι ενήλικες δεν είναι συναισθηματικά διαθέσιμοι ή δεν μπορούν να παρέχουν στο παιδί επαρκή υποστήριξη. Το μακρύ, συνεχές άγχος που προκαλείται από πολλούς παράγοντες (π.χ. συνθήκες διαβίωσης σε καμπ, φτώχεια, κακή υγεία, φόβος, κ.λπ.) μπορεί να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την υγιή ανάπτυξη ενός παιδιού με τρόπους που μπορούν να διαρκέσουν μια ζωή. Σε πολλές περιπτώσεις, επηρεάζεται η ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής του εγκεφάλου, μπορεί να συμβεί γνωστική εξασθένηση· η ψυχική υγεία μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο, καθώς και η σωματική υγεία και η γενική ευεξία.^{9 10}

Το «Baytna» («το σπίτι μας» στα Αραβικά), είναι ένα μοναδικό πρόγραμμα πρώιμων ετών που έχει σχεδιαστεί από την Refugee Trauma Initiative (RTI) για να παρέχει την κριτική συναισθηματική υποστήριξη που χρειάζονται οι οικογένειες προσφύγων παράλληλα με την υψηλής ποιότητας εκπαίδευση στα πρώτα χρόνια. Είναι ένα ευέλικτο μοντέλο, που σημαίνει ότι το *Baytna* μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε περιβάλλον, είτε πρόκειται για παιδικό κέντρο, νηπιαγωγείο, είτε για καμπ προσφύγων. Οι χώροι «Baytna» είναι ασφαλείς και θετικοί, έτσι τα παιδιά αισθάνονται χαλαρά, χαρούμενα και με αυτοπεποίθηση, και οι φροντιστές παίρνουν ουσιαστική ανάπαυλα και χώρο για να επεξεργαστούν τραύματα και οδυνηρές εμπειρίες.

<https://www.refugeetrauma.org/baytna-jan19>

Η πρόβλεψη περιθαλψης ψυχικής υγείας μεταξύ των περισσότερων ανθρωπιστικών οργανώσεων περιλαμβάνει την Psychological First Aid (PFA), η οποία επιδιώκει να παρέχει άμεση, απαραίτητη βοήθεια σε άτομα που αντιμετωπίζουν οξύ τραύμα. Ενώ η PFA εξυπηρετεί έναν έγκυρο σκοπό, δεν μπορεί να διαχειριστεί τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες που έχουν υποστεί παρατεταμένες περιόδους άγχους που προκαλούνται από πόλεμο, βία και εκτοπισμό. Εκτιμάται ότι περίπου το 50% των προσφύγων που εγκαταλείπουν τις πολεμικές ζώνες εμφανίζουν συμπτώματα Διαταραχής Μετα-Τραυματικού Άγχους. Επιπλέον, η αποτελεσματική PFA βασίζεται

Η ουσιαστική και χρήσιμη ψυχοκοινωνική φροντίδα βασίζεται σε μια συνεχή σχέση εμπιστοσύνης και κατανόησης μεταξύ εκείνων που χρειάζονται φροντίδα και εκείνων που την παρέχουν. Σε περιπτώσεις σοβαρών προβλημάτων ψυχικής υγείας, τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικες, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ζητούν επαγγελματική βοήθεια και υποστήριξη χωρίς να προσπαθούν να λύσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

⁸ Αυτή η ενότητα βασίζεται κυρίως στο μοντέλο «Baytna» που αναπτύχθηκε από την Refugee Trauma Initiative (RTI)

⁹ <https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/toxic-stress/>

¹⁰ <https://developingchild.harvard.edu/resources/stress-and-resilience-how-toxic-stress-affects-us-and-what-we-can-do-about-it/>

στη δυνατότητα παραπομπής ασθενών με χρόνια προβλήματα στην υποδομή ψυχικής υγείας στη χώρα όπου ζουν. Στην πραγματικότητα, μια τέτοια υποστήριξη είναι ανύπαρκτη ή δε διαθέτει τους πόρους για να προσφέρει στους πρόσφυγες..

Οι σχέσεις που χτίζουμε με παιδιά και οικογένειες προσφύγων είναι ευαίσθητες, εύθραυστες και ιδιαίτερες, οπότε οι ασκούμενοι πρέπει να προσέχουν τις αξίες και τις προκαταλήψεις τους. Το πρόγραμμα «Baytna» καθορίζει τις αρχές του τρόπου εργασίας και τις στρατηγικές που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία πολιτισμικά ευαίσθητων και ανταποκρινόμενων πρακτικών. Ακολουθώντας αυτήν την καθοδήγηση, οι νηπιαγωγοί μπορούν να δημιουργήσουν ασφαλή και πολιτισμικά ευαίσθητα περιβάλλοντα για τα παιδιά και τις οικογένειες με τις οποίες συνεργάζονται. Πώς φαίνεται λοιπόν αυτό στην πράξη - τι μπορείτε να κάνετε στο νηπιαγωγείο σας;

Ενώ η εικόνα που παρουσιάζεται στο κείμενο μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμη κατά την εξατομίκευση της πρακτικής των πρώτων ετών, είναι επίσης σημαντικό να αναγνωρίσουμε τους περιορισμούς και τους κινδύνους από την ανάληψη της εμπειρίας των παιδιών και των οικογενειών με τους οποίους συνεργάζεστε. Αυτό το έγγραφο φωτίζει μερικές εμπειρίες προσφύγων. Ωστόσο, δεν εφαρμόζονται όλα όσα αναφέρουμε για τα παιδιά και τις οικογένειες με τις οποίες εργάζεστε. Καθώς λαμβάνετε υπόψη τις οδηγίες που παρουσιάζονται, προσέξτε να μην αρχίζετε να ταμπελοποιείτε ή να υιοθετείτε στερεότυπα απέναντι στα παιδιά και στις οικογένειες και να χτίζετε αρνητικές ή χαμηλές προσδοκίες. Ως ασκούμενοι, δεν πρέπει ποτέ να κάνουμε διάγνωση. Πρέπει να το αφήσουμε στους ειδικούς!

Ως ασκούμενοι, πρέπει να προσπαθήσουμε να εκτιμήσουμε τη μοναδικότητα κάθε παιδιού και φροντιστή και να εργαστούμε με το να αφιερώσουμε χρόνο για να χτίσουμε σχέσεις και να κατανοήσουμε τις μοναδικές ανάγκες τους.

Οικοδόμηση σχέσεων

Με παιδιά

Οικοδομώντας σχέσεις από την αρχή

Επενδύστε στην οικοδόμηση σχέσεων με παιδιά. Όταν συναντάτε ένα νέο παιδί, εισαγάγετε τον εαυτό σας, λέγοντας το όνομά σας αργά. Ζητήστε από το παιδί να μοιραστεί το όνομά του και εάν δεν ανταποκρίνεται, σεβαστείτε ότι μπορεί να χρειαστεί χρόνο. Θυμηθείτε το όνομα του παιδιού· βεβαιωθείτε ότι προφέρετε σωστά το όνομα. Παρατηρήστε το παιδί εάν δυσκολεύεται να διαχωριστεί από τη μητέρα του, να το στηρίξετε και να ενθαρρύνετε τη μητέρα/τον πατέρα/το φροντιστή να παραμείνει μέχρι να αισθανθεί ασφαλές. Δώστε προσοχή στη γλώσσα του σώματός σας. Βεβαιωθείτε ότι μιλάτε ήρεμα στο επίπεδο του παιδιού, π.χ., γονατίστε. Χρησιμοποιήστε τα παιχνίδια για να δημιουργήσετε μια σχέση και να γνωρίσετε τα ενδιαφέροντα και την προσωπικότητα του παιδιού..

Αφήστε τα παιδιά να αισθάνονται ασφαλή	Δημιουργήστε χώρους που δίνουν την εντύπωση ότι είναι ασφαλείς, π.χ. είναι ήρεμοι, τακτοποιημένοι, με σαφείς κανόνες. Το να έχετε ένα πρόγραμμα μπορεί να δημιουργήσει έναν ασφαλή και προβλέψιμο χώρο (π.χ., οι τελετές κλεισίματος βοηθούν τα παιδιά να αισθάνονται χαλαρά και να τα βοηθήσουν να αποχαιρετήσουν εσάς και το ένα το άλλο). Η χρήση μαριονετών ή παιχνιδιών μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να μιλήσουν εάν δεν αισθάνονται ασφαλή π.χ. ρωτήστε τα τι είναι το όνομα ενός παιχνιδιού. Εάν ένα παιδί αποσυρθεί, μερικές φορές απλώς το να κάθεστε κοντά του, το βοηθά να αισθανθεί ότι είστε εκεί γι' αυτά και όποτε είναι έτοιμο, μπορεί να έρθει σε εσάς. Τα παιδιά θα καταλάβουν ότι έχουν μια ασφαλή βάση.
Καθορίστε τους κανόνες	Βεβαιωθείτε ότι οι κανόνες είναι απλοί και σαφείς και ότι κοινοποιούνται με σαφήνεια σε παιδιά και οικογένειες, π.χ. στον τοίχο, στην αρχή της ημέρας, μέσω ενός διασκεδαστικού τραγουδιού. Βεβαιωθείτε ότι τα παιδιά κατανοούν τις συνέπειες της μη τήρησης των κανόνων. Μη χρησιμοποιείτε τιμωρία. Δώστε χρόνο και διαλείμματα για τα παιδιά και δείξτε τους ότι πιστεύετε σε αυτά. Εξηγήστε τον κανόνα και γιατί είναι απαραίτητος. Αφήστε το παιδί να επιστρέψει στην ομάδα όταν είναι έτοιμο και μετά το χρονικό όριο.
Παρέχετε συνέπεια	Βεβαιωθείτε ότι υπάρχουν σαφείς κανόνες και ευθύνες που τηρούν και ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί. Συνεργαστείτε για να σκεφτείτε την πρακτική προκειμένου να δείτε τι θα μπορούσε να γίνει για να δημιουργήσετε μια πιο συνεπή ομάδα. Συζητήστε με τους γονείς για τη σημασία της συνοχής και υποστηρίξτε τους για να δημιουργήσουν μια προβλέψιμη και συνεπή ρουτίνα.
Με φροντιστές βρεφών	
Ενθαρρύνετε τους φροντιστές να αναγνωρίζουν και να ερμηνεύουν τις ενδείξεις του παιδιού και να τους ανταποκρίνονται ήρεμα.	
Επαινείτε τους φροντιστές για τις προσπάθειές τους να ανταποκριθούν.	
Βοηθήστε τους γονείς να κατανοήσουν τη σημασία της παροχής συναισθηματικής ζεστασιάς και στοργής και των επιπτώσεών της στην ανάπτυξη του παιδιού τους.	
Μοντελοποιήστε διαφορετικούς τρόπους κρατήματος και χειρισμού βρεφών που καλλιεργούν θετική προσκόλληση.	
Εκπαιδεύστε τους φροντιστές σε δραστηριότητες που είναι διασκεδαστικές και θα τους βοηθήσουν να συνδεθούν με τα παιδιά τους, π.χ. μασάζ, καθρέφτης.	
Προσελκύστε τους φροντιστές ρωτώντας τους για τα ενδιαφέροντα και τους αγαπημένους τρόπους παιχνιδιού ενός παιδιού.	

Εάν οι φροντιστές είναι παρόντες, ενθαρρύνετε τους να συμμετάσχουν και να παίξουν με το παιδί τους.

Παρέχετε στους φροντιστές συμβουλές και στρατηγικές για τη δημιουργία ισχυρών σχέσεων με το παιδί τους, π.χ. να μιλήσουν με τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των οικιακών τους εργασιών/ κολύμβησης/ ένδυσής τους.

Η φωτογραφία παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές και οι δάσκαλοι εισήγαγαν τους κανόνες σε ένα από τα νηπιαγωγεία στα καμπ.

(Στελλάκης Ν. και Σπηλιοπούλου Γ., Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών)

Υποστήριξη της ολιστικής ανάπτυξης του παιδιού – όλες οι πτυχές της ανάπτυξης του παιδιού

Κατά τη διάρκεια αυτής της νεαρής ηλικίας, τα παιδιά αναπτύσσονται άμεσα και με διαφορετικούς τρόπους.

Στην προσέγγισή μας, ακολουθήσαμε τις οδηγίες «Baytba» εστιάζοντας σε τέσσερις διαφορετικούς τρόπους που ένα παιδί αναπτύσσει: γνωστικούς, κοινωνικούς, συναισθηματικούς και φυσικούς τομείς. Ως επαγγελματίες, πρέπει να κατανοήσετε και να αξιολογήσετε αυτούς τους διαφορετικούς τομείς ανάπτυξης και την πολυπλοκότητα της διασύνδεσής τους. Αυτό σημαίνει ότι είστε επιδέξιοι στην αξιολόγηση ξεχωριστά των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων των παιδιών, των κινητικών δεξιοτήτων και της ικανότητας διαχείρισης συναισθημάτων, παρατηρώντας παράλληλα πώς αλληλεπιδρούν και συμπληρώνονται αυτοί οι τομείς. Η παρατήρηση της ανάπτυξης ενός παιδιού σας δίνει επίσης πληροφορίες για το πώς μπορεί να προχωρήσει ή όχι. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η έλλειψη προόδου μπορεί να υποδηλώνει την ανάγκη στοχοθετημένης ή εξειδικευμένης υποστήριξης.

Για την υποστήριξη της ανάπτυξης του παιδιού, μπορείτε:

Εκτιμήστε - σκεφτείτε ποιες δραστηριότητες είναι οι καλύτερες για την προώθηση διαφορετικών αναπτυξιακών τομέων και ολιστικής ανάπτυξης. Κάντε ένα συνδυασμό δραστηριοτήτων και επιλέξτε αυτές που είναι χρήσιμες για διαφορετικές αναπτυξιακές περιοχές ταυτόχρονα.

Χρησιμοποιήστε τη βιωματική μάθηση και προωθήστε την περιέργεια και την τάση του παιδιού να εξερευνήσει ενεργά.

Χρησιμοποιήστε θετική γλώσσα με τα παιδιά κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων και αποφύγετε την επίπληξη τους όταν δεν μπορούν να κάνουν κάτι όπως περιμένετε.

Λάβετε υπόψη ότι τα παιδιά αναπτύσσονται με το δικό τους ρυθμό και αποφεύγετε τη σύγκριση των παιδιών μεταξύ τους.

Χρησιμοποιήστε μια προσέγγιση που βασίζεται στη δύναμη - Διδάξτε στα παιδιά κάτι νέο, βασισμένοι στις γνώσεις και τα πράγματα που μπορούν να κάνουν, σκαλωσιάζοντας την ανάπτυξή τους. Εάν έχετε παιδιά σε τακτική παρακολούθηση, αναπτύξτε ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα μάθησης που περιλαμβάνει ενδιαφέρον και δραστηριότητες και εξατομικευμένους στόχους σε διάφορους τομείς.

Δώστε στα παιδιά ευκαιρίες να κινηθούν. Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε δραστηριότητες προσοχής όπως η γιόγκα.

Δημιουργήστε ένα ελκυστικό και ενθαρρυντικό μαθησιακό περιβάλλον που περιλαμβάνει διαφορετικά υλικά για την υποστήριξη της γνωστικής ανάπτυξης, π.χ. εικόνες, λέξεις, μέταλλο, ύφασμα. Η χρήση flashcards με ονόματα ή ένα απλό λεξικό για να βοηθήσει τα παιδιά να επικοινωνήσουν μαζί σας και να μάθουν νέες λέξεις μπορεί να σας βοηθήσει να κατανοήσετε τις ανάγκες τους, να αλληλεπιδράσετε και να ανταποκριθείτε σε αυτά.

Παρατηρήστε εάν τα παιδιά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους σε διαφορετικές καταστάσεις, π.χ. κατά τη διάρκεια του σνακ, ελεύθερο παιχνίδι, τέχνη, κίνηση. Εάν τα παιδιά είναι απομονωμένα και λιγότερο κοινωνικά, χρησιμοποιήστε ιστορίες, παιχνίδια και δραστηριότητες για να βελτιώσετε τις κοινωνικές τους δεξιότητες.

Η υποβολή ανοιχτών και τελικών ερωτήσεων βοηθά τα παιδιά να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να αναπτύξουν τη φαντασία τους. Χρησιμοποιήστε διάφορες δραστηριότητες όπως χειροτεχνίες, μαριονέτες, τέχνη, ιστορίες για να βοηθήσετε τα παιδιά να αναπτύξουν τη συναισθηματική τους γνώση. Ξεκινήστε βοηθώντας τα στον εντοπισμό βασικών συναισθημάτων: θυμωμένος, λυπημένος, χαρούμενος και φοβισμένος. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να περιγράψουν τι νιώθουν. εάν δεν μπορούν να το κάνουν, μπορείτε να σκεφτείτε τα συναισθήματά τους και να προσφέρετε τρόπους να ονομάσετε και να διαχειριστείτε αυτά τα συναισθήματα.

Αντιμετώπιση της παιδικής δυσκολίας

Πράγματι, δεν έχουν όλοι οι πρόσφυγες τις ίδιες εμπειρίες, και είναι σημαντικό να μην υιοθετείτε στερεότυπα ή να υποθέσετε ότι τα παιδιά ή οι οικογένειες με τις οποίες εργάζεστε είχαν ιδιαίτερες εμπειρίες. Οι οικογένειες και τα παιδιά μπορούν να καταλάβουν γρήγορα τις προκαταλήψεις σας, κάτι που μπορεί να σας εμποδίσει να οικοδομήσετε εμπιστοσύνη και θετικές σχέσεις. Ωστόσο, μπορεί να είναι χρήσιμο να εκτιμήσουμε τις εμπειρίες κάποιων προσφύγων με την ευαισθησία και την κατανόηση.

Τα πρώτα χρόνια μπορεί να είναι μια κρίσιμη στιγμή όταν η εξειδικευμένη υποστήριξη μπορεί να κάνει τη διαφορά στην παιδική δυσκολία που είχε σοβαρές επιπτώσεις στην ανάπτυξη. **Μην κάνετε διάγνωση παιδιών, αλλά προσέξτε και παρατηρήστε τα παιδιά.** Σε σπάνιες περιπτώσεις, ίσως θελήσετε να ζητήσετε εξειδικευμένες συμβουλές, επομένως συνιστάται η παροχή ECD να περιλαμβάνει διαδικασίες παραπομπής για παιδιά που παρουσιάζουν συνεχή υψηλό επίπεδο κινδύνου. Εσείς και/ή η διεύθυνσή σας πρέπει να είστε εξοικειωμένοι με τις διαδικασίες.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης θέτουν πολλές προκλήσεις και κινδύνους για τα μικρά παιδιά, όπως ο χωρισμός από τα μέλη της οικογένειας, οι τραυματισμοί, οι ελλείψεις τροφίμων και η ψυχοκοινωνική δυσφορία. Επιπλέον, οι οικογένειες επικεντρώνονται σε βασικές ανάγκες, όπως φαγητό και στέγη, με την προσοχή τους να απομακρύνεται από τις αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού τους. Αυτές οι εμπειρίες μπορούν να δημιουργήσουν άγχος σε ενήλικες και παιδιά με βιολογικές και συναισθηματικές επιπτώσεις. Για παράδειγμα, η έρευνα έχει δείξει ότι τα τραυματικά συμβάντα σε μικρή ηλικία ενός παιδιού μπορούν να επηρεάσουν τις συνδέσεις των εγκεφαλικών κυττάρων, και μερικές φορές αυτές οι αλλαγές μπορούν να οδηγήσουν σε δια βίου μάθηση και προβλήματα συμπεριφοράς.

Το άγχος είναι ένα φυσιολογικό και φυσικό πράγμα που όλοι βιώνουμε. Σε συνήθειες συνθήκες ζωής κάτι τόσο απλό όσο η θετική φυσική επαφή, π.χ. η αγκαλιά, μπορεί να μειώσει το άγχος και να ηρεμήσει το παιδί.

Εάν τα παιδιά παραμένουν σε αγχωτικές καταστάσεις χωρίς υποστήριξη από ενήλικες, αυτό μπορεί να τα επηρεάσει πιο βαθιά. Οι ψυχολόγοι μπορούν να περιγράψουν τα παιδιά που αντιμετωπίζουν σημαντικά επίπεδα δυσκολίας ότι βιώνουν τοξικό στρες (Έχουμε ήδη εξηγήσει τι είναι το «τοξικό στρες»).

Τα παιδιά μπορεί να συνεχίσουν να αισθάνονται ανασφαλή ή να κολλήσουν σε μια αντίδραση μάχης/πτήσης/παγώματος. Και πάλι, η σχέση μεταξύ εσάς και του παιδιού και του φροντιστή και του παιδιού είναι ζωτικής σημασίας για τη διαχείριση αυτού. Σε πιο έντονες περιπτώσεις, ένας ειδικός, π.χ. ένας ψυχολόγος για παιδιά, μπορεί να παρέχει πρόσθετη και στοχευμένη υποστήριξη.

Για να αντιμετωπίσετε και να διαχειριστείτε τις επιπτώσεις της παιδικής δυσκολίας μπορείτε:

Θετική προοπτική	Χρησιμοποιήστε θετική γλώσσα όταν περιγράφετε παιδιά και αποφύγετε αρνητικές ετικέτες όπως «πεισματάρης». Μεταφράστε μια ετικέτα στη γλώσσα των δυνατοτήτων π.χ., αντί να πείτε «είναι πεισματάρης», μπορείτε να πείτε «είναι σίγουρος και επιμένει στις ιδέες του.». Προσπαθήστε να καταλάβετε γιατί ένα παιδί συμπεριφέρεται με ένα συγκεκριμένο τρόπο και δώστε στο παιδί τις επιλογές να απελευθερώσει την ένταση, το θυμό ή το άγχος. Π.χ., εάν ένα παιδί είναι θυμωμένο ή έχει άγχος, μπορείτε να παίξετε ένα παιχνίδι μαζί του για να σπρώξετε τον τοίχο ενώ αναπνέετε ή να χρησιμοποιήσετε ζύμη.
Αποτίμηση	Παρατηρήστε τι πυροδοτεί κάθε παιδί και το κάνει να αγχώνεται. Π.χ., εάν ένα παιδί εγκαταλείπει ένα παιχνίδι, παρατηρήστε τι συνέβη την προηγούμενη στιγμή και, στη συνέχεια, πραγματοποιήστε μια ενέργεια που θα βοηθήσει το παιδί να αντιμετωπίσει το άγχος εποικοδομητικά. Εάν το παιδί δεν μπορεί να περιμένει τη σειρά του, καθίστε δίπλα του και πάρτε τη σειρά μαζί.
Παρούσα στιγμή	Αποφύγετε να κάνετε λεπτομερείς ερωτήσεις σχετικά με το προσωπικό τους ταξίδι και τη ζωή και τις δύσκολες εμπειρίες. Αυτό μπορεί να ανασύρει κακές αναμνήσεις και να θυμίζει στο παιδί τις δύσκολες εμπειρίες.
Δραστηριότητες	Εισαγάγετε διαφορετικούς τρόπους για να διαχειριστείτε το άγχος, όπως το περπάτημα, η αναπνοή, ο χρωματισμός, η κίνηση και το τραγούδι. Βοηθήστε τα παιδιά να είναι παρόντα, δείξτε ενδιαφέρον για το παιχνίδι τους και τη φαντασία τους. Π.χ., όταν ένα παιδί προσποιείται ότι είναι γιατρός βοηθώντας την «άρρωστη» κούκλα, ρωτήστε το όνομα της κούκλας και πώς αισθάνεται. Βοηθήστε τα παιδιά να σταματήσουν και να σκεφτούν πριν ενεργήσουν, να χρησιμοποιήσουν σήματα που τους βοηθούν να κάνουν ένα διάλειμμα, π.χ., ένα χέρι, μαριονέτα, τραγούδι κ.λπ. Δώστε ευκαιρίες στα παιδιά να πρωτοστατήσουν. Τους επιτρέπει να έχουν την αίσθηση του ελέγχου και να σταματήσουν τις στρεσογόνες αντιδράσεις.

<p>Προσοχή και χαλάρωση</p>	<p>Ενθαρρύνετε τα παιδιά να κάνουν ένα διάλειμμα όταν αγχώνονται. Η χρήση πρακτικών συνειδητοποίησης της αναπνοής βοηθά τα παιδιά να σταματήσουν, να ρυθμίσουν τα συναισθήματά τους και να βγουν από την αντίδραση μάχης και πτήσης. Εισαγάγετε δραστηριότητες κίνησης για χαλάρωση, όπως άσκηση συμπίεσης λεμονιού. Ζητήστε από τα παιδιά να προσποιηθούν ότι πιέζουν το λεμόνι σκληρά με το αριστερό τους χέρι. Πείτε τους να προσπαθήσουν να το συμπιέσουν. Κάνοντας αυτό, μπορείτε να τα καλέσετε να αισθανθούν την ένταση στους καρπούς και τα χέρια τους. Στη συνέχεια, ζητήστε τους να ρίξουν το φανταστικό λεμόνι και να χαλαρώσουν και να εξερευνήσουν πώς αισθάνονται οι καρποί και τα χέρια τους όταν είναι χαλαρά. Επαναλάβετε το με το άλλο χέρι. Χρησιμοποιήστε αυτές τις τεχνικές επίσης για να διαχειριστείτε απαράδεκτες συμπεριφορές.</p>
<p>Γέλιο</p>	<p>Το γέλιο είναι χρήσιμο όταν τα παιδιά είναι αγχωμένα· τα βοηθά να απελευθερώσουν το άγχος. Π.χ., χρησιμοποιήστε αστείες φωνές, αστεία ή τραγούδια για να κάνετε τα παιδιά να γελούν, να δοκιμάζουν και να σχεδιάζουν διασκεδαστικές δραστηριότητες.</p>
<p>Διαχείριση αρνητικής συμπεριφοράς</p>	<p>Εάν ένα παιδί χτυπά, καταστρέφει τα παιχνίδια ή κλαίει, δίνοντάς του τη δυνατότητα να πάει στην ήρεμη περιοχή με την υποστήριξη ενός ενήλικα μπορεί να βοηθήσει στη ρύθμιση των συναισθημάτων. Σε αυτήν την περιοχή, ένα παιδί μπορεί να κάνει ασκήσεις αναπνοής, να κάνει κάποιες ασκήσεις κίνησης και να συμμετάσχει στην ομάδα όταν είναι έτοιμο. Μπορείτε επίσης να αποσπάσετε τα παιδιά προσφέροντας εναλλακτικές δραστηριότητες αντί να τα πιέζετε για να συμμετάσχουν σε μια συγκεκριμένη μαθησιακή δραστηριότητα. π.χ., εάν ένα παιδί είναι αγχωμένο, εστιάστε στην απελευθέρωση του άγχους και στηρίζοντάς το να ηρεμήσει και, στη συνέχεια, όταν είναι έτοιμο, μπορούν να επιστρέψουν στη μαθησιακή δραστηριότητα.</p>

Δραστηριότητες και παιχνίδια για χαλάρωση, μείωση του στρες και της επιθετικότητας στα παιδιά και για την οικοδόμηση της κοινότητας και της ομάδας¹¹

Για τα παιδιά που αντιμετωπίζουν δύσκολες και προκλητικές καταστάσεις, έχει μεγάλη σημασία να έχουν τη ευκαιρία να παίξουν και να διασκεδάσουν με τους συνομηλίκους τους. Οι ακόλουθες δραστηριότητες έχουν σχεδιαστεί για να μειώσουν το άγχος και την ανησυχία στα παιδιά, να τα κάνουν να χαλαρώσουν και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στους άλλους. Μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε ακόμη κι αν τα παιδιά δε μιλούν ελληνικά (εάν οι δάσκαλοι και τα παιδιά δε μιλούν την ίδια γλώσσα). Μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε όταν τα παιδιά είναι αναστατωμένα, ταραγμένα, σε ένταση ή επιθετικά, αλλά και ως μέρος του χρόνου στον κύκλο.

ΠΑΓΩΜΕΝΕΣ ΦΙΓΟΥΡΕΣ: Όλα τα παιδιά κάθονται στον κύκλο με τα μάτια κλειστά, αναπνέοντας αργά. Καλό είναι να έχετε δείξει πριν στα παιδιά πώς να αναπνέουν. Πείτε τους: Ακούστε τον αέρα καθώς μπαίνει και φεύγει από το σώμα σας. Ζητήστε από τα παιδιά να κρατήσουν τα μάτια τους κλειστά και να εκφράσουν το πώς νιώθουν με τον τρόπο που τους ταιριάζει καλύτερα: μπορούν να χρησιμοποιήσουν κινήσεις, ήχους, ό,τι θέλουν. Όταν χτυπήσετε παλαμάκια, θα πρέπει να «παγώσουν» (να παραμείνουν στη θέση που βρίσκονται) και να ανοίξουν τα μάτια τους. Μπορείτε να τους ζητήσετε να κοιτάξουν τους συνομηλίκους τους, να μαντέψουν διαφορετικά συναισθήματα και να πάνε σε εκείνους που αισθάνονται με τον ίδιο τρόπο.

ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ: Όλα τα παιδιά βρίσκονται στον κύκλο. Ένα παιδί, ή ένας εκπαιδευτικός, ξεκινά εκφράζοντας τα συναισθήματά του χωρίς να χρησιμοποιεί λόγια, παρά μόνο κινήσεις, ήχους κ.λπ. Οι άλλοι τον μιμούνται. Στη συνέχεια, το επόμενο παιδί δείχνει τα συναισθήματά του και οι άλλοι το μιμούνται. Το παιχνίδι ολοκληρώνεται μέχρι τη στιγμή που ο καθένας με τη σειρά του έχει εκφράσει τα συναισθήματά του. Μπορούν επίσης να προσπαθήσουν να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα των άλλων και να τα κατονομάσουν. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα ζητώντας από τα παιδιά να δείξουν αστείες ή παράξενες κινήσεις.

ΓΛΥΠΤΕΣ: Χωρίστε τα παιδιά σε ζευγάρια. Το παιδί «Α» είναι γλύπτης και το παιδί «Β» είναι πηλός. Πείτε στο παιδί «Α» να «σχηματίσει» το παιδί «Β», με τέτοιο τρόπο ώστε να δείχνει τα συναισθήματα που νιώθει το ίδιο. Όταν το παιχνίδι τελειώσει, το παιδί «Β», πρέπει να αναγνωρίσει και να πει πώς αισθάνεται το παιδί «Α» και πώς αναγνώρισε το συναίσθημα. Κατόπιν γίνεται αλλαγή ρόλων.

¹¹ Αντλήθηκε από: the material developed by CIP – Center for Interactive Pedagogy, ISSA's member from Serbia

ΧΑΡΑ: Κάθονται όλα τα παιδιά σε κύκλο. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να θυμηθούν τότε αισθάνθηκαν χαρούμενα και ευτυχισμένα, και τα ενθαρρύνει να ξαναφέρουν στη μνήμη τους τι έκαναν και πώς ένιωθαν. Στο τέλος αυτής της δραστηριότητας, τα παιδιά πρέπει να σηκωθούν όρθια και να κινηθούν στο χώρο, εκφράζοντας χαρά και ευτυχία.

ΓΑΡΓΑΛΗΤΟ: Το ένα παιδί γαργαλάει το άλλο σε ζευγάρια μέχρι το σημείο που τους είναι ευχάριστο. Μπορείτε επίσης να κάνετε αυτή τη δραστηριότητα με ολόκληρη την ομάδα. Συγκεντρώστε τα παιδιά στη μέση της αίθουσας και ζητήστε τους να γαργαλήσουν το ένα το άλλο μέχρι να κουραστούν. Τα παιδιά που δεν αισθάνονται άνετα μπορούν να φύγουν από το παιχνίδι όποτε θέλουν.

ΓΕΛΙΟ: Τα παιδιά κάθονται ή είναι ξαπλωμένα με κλειστά τα μάτια και αναπνέουν βαθιά. Όταν χαλαρώσουν, πείτε τους να γελάσουν όσο πιο δυνατά μπορούν. Αυτό το γέλιο γρήγορα γίνεται αυθόρμητο. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ενταχθούν στα παιδιά.

ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ: Τα παιδιά είναι ξαπλωμένα σε κύκλο, με την πλάτη στο πάτωμα, με το κεφάλι προς τον κέντρο, τα μάτια κλειστά και κρατώντας το ένα το χέρι του άλλου. Αναπνέουν αργά, προσπαθώντας να εναρμονίσουν την αναπνοή τους με την αναπνοή των διπλανών τους. Σταδιακά, εισπνέουν πιο βαθιά από τη μύτη και εκπνέουν δυνατά από το στόμα. Ο εκπαιδευτικός τους εξηγεί ότι όλα τα δυσάρεστα συναισθήματα φεύγουν όταν εκπνέουν δυνατά.

ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ: Ξεκινήστε ρωτώντας τα παιδιά αν ξέρουν τι είναι ένας χιονάνθρωπος. Δείξτε τους μια εικόνα. Πείτε στα παιδιά: Φανταστείτε ότι είστε χιονάνθρωπος. Σαν χιονάνθρωπος, έχετε ένα κεφάλι, ένα σώμα, δύο χέρια και ένα άκαμπτο πόδι στο οποίο στέκεστε. Το πρωί είναι υπέροχο και ο ήλιος λάμπει. Καθώς ο χρόνος του ήλιου περνά, ο ήλιος ζεσταίνεται και αρχίζετε να διαλύεται. Πρώτα, το κεφάλι σου λιώνει, μετά το ένα χέρι και μετά το άλλο. Σταδιακά το σώμα αρχίζει να λιώνει. Τώρα, τα πόδια σας απλώς στέκονται, αλλά αρχίζουν να λιώνουν. Σύντομα γίνεστε μόνο ένα κομμάτι που βρίσκεται στο χιόνι. (Τα παιδιά πρέπει να ενεργούν σαν να λιώνουν· στο τέλος, πρέπει να είναι στο πάτωμα. Ο δάσκαλος μπορεί να μοντελοποιήσει τη διαδικασία ενώ μιλάει).

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ: Ορισμένες από αυτές τις δραστηριότητες απαιτούν σωματική επαφή και άγγιγμα. Να ελέγχετε πάντα εάν η αφή είναι πολιτισμικά κατάλληλη και πώς τα παιδιά αισθάνονται ατομικά αγγίζοντας τους άλλους και ότι αγγίζονται. Εάν τα παιδιά δε θέλουν να αγγιχτούν, σεβαστείτε την προτίμησή τους.

ΚΕΡΙΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΤΑ: Πείτε στα παιδιά να φανταστούν ότι είναι κεριά σε μια τούρτα. Πείτε τους: Πρώτα, στεκόμαστε ψηλά και ευθεία. Υπάρχει ένας καυτός ήλιος. Αρχίζουμε να λιώνουμε. Στην αρχή, το κεφάλι λιώνει (κάντε ένα διάλειμμα), και μετά οι ώμοι (δώστε στα παιδιά χρόνο), και μετά τα χέρια. Το κερί λιώνει αργά. Τα πόδια λυγίζουν αργά, αργά μέχρι να μαλακώσουμε εντελώς σαν ένα κομμάτι κερί στο πάτωμα. Τώρα ο κρύος άνεμος αρχίζει να φυσάει (κάνουμε έναν ήχο) και ανεβαίνουμε και στεκόμαστε ξανά.

ΟΜΑΔΙΚΟ ΟΥΡΛΙΑΧΤΟ: Όλα τα παιδιά παρατάσσονται και σιγά-σιγά ψιθυρίζουν, αρχίζουν να περπατούν από τη μία άκρη της αίθουσας στην άλλη. Στη συνέχεια, επιταχύνετε σταδιακά τη βόλτα και μιλήστε πιο δυνατά, μέχρι να φτάσουν στο τέλος της αίθουσας, όταν σταματούν να τρέχουν και σταματούν να ουρλιάζουν/φωνάζουν.

ΟΜΑΔΙΚΟ ΨΙΘΥΡΙΣΜΑ: Τα παιδιά βρίσκονται όσο το δυνατόν πιο κοντά το ένα στο άλλο. Ξεκινούν να ψιθυρίζουν ήρεμα. Σιγά-σιγά, αρχίζουν να απομακρύνονται και το ψιθύρισμα γίνεται πιο δυνατό. Το πιο δυνατό γίνεται όταν τα παιδιά στέκονται με τα χέρια σηκωμένα πάνω από τα κεφάλια τους. Η διαδικασία μπορεί επίσης να αντιστραφεί, να αναδιπλωθεί αργά, να συρρικνωθεί και να μουρμουρίσουν ήσυχα για να επιστρέψουν στην αρχική θέση.

ΑΦΗΣΕ ΜΕ: Τα παιδιά στέκονται όρθια με τα πόδια ανοιχτά, τα γόνατα χαλαρά και με παράλληλα τα πέλματα. Τα χέρια τους κρέμονται χαλαρά κοντά στο σώμα. Το σαγόνι τους πρέπει να είναι χαλαρό και να αναπνέουν κανονικά. Στη συνέχεια, θα πρέπει να σηκώσουν τους αγκώνες στο επίπεδο των ώμων με τους βραχίονες ανοιχτούς. Όποτε αισθάνονται ότι πρέπει να ωθούν δυνατά τους αγκώνες τους πίσω φωνάζουν δυνατά, «Αφησέ με». Μπορείτε να επαναλάβετε αυτό το παιχνίδι πολλές φορές στη σειρά.

ΑΣΧΗΜΟ, ΟΜΟΡΦΟ, ΤΡΟΜΑΚΤΙΚΟ, ΚΑΙ ΑΣΤΕΙΟ: Κάθε παιδί πρέπει να ζωγραφίσει κάτι που θεωρεί άσχημο, κάτι που δεν του αρέσει ή φοβάται. Στη συνέχεια, ζωγραφίζουν όλα μαζί και το μετατρέπουν σε κάτι ωραίο/αστείο.

ΟΜΑΔΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ: Με κλειστά μάτια, τα παιδιά ζωγραφίζουν ατομικά, σε ένα μεγάλο χαρτί. Μετά ανοίγουν τα μάτια τους και πρέπει να συνδέσουν όλα αυτά τα ατομικά σχέδια σε ένα.

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ: Τα παιδιά κάνουν έναν κύκλο, ο οποίος είναι όσο το δυνατόν πιο μικρός. Στη μέση του κύκλου θα πρέπει να σταθεί όρθιος ένας εθελοντής. Οι άλλοι τεντώνουν τα χέρια τους προς το κέντρο του κύκλου, με ανοιχτές παλάμες. Το πρόσωπο που βρίσκεται στη μέση έχει κλειστά τα μάτια και αρχίζει να ταλαντεύεται, ενώ οι άλλοι το στηρίζουν. Σιγά-σιγά ο κύκλος μπορεί να διευρυνθεί ανάλογα με τις ταλαντώσεις που μπορεί να γίνονται όλο και πιο μεγάλες.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ: Ένα παιδί με κλειστά μάτια περπατά μέσα στον λαβύρινθο που έχουν σχηματίσει οι φίλοι του με τα σώματά τους. Το παιδί προσπαθεί να βρει το δρόμο του αγγίζοντας τους άλλους, ενώ οι άλλοι, χωρίς να του μιλούν, το κατευθύνουν.

ΠΕΤΑΓΜΑ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑΣ: Βάλτε τα χέρια σας στο στήθος σας, σαν να κρατάτε τον εαυτό σας, έτσι ώστε το αριστερό σας χέρι να βρίσκεται στο δεξιό σας ώμο και το δεξί χέρι στον αριστερό σας ώμο. Ζητήστε από τα παιδιά να σας μιμηθούν. Κρατήστε τα χέρια σταυρωμένα και εναλλακτικά χτυπήστε τα χέρια σας στους ώμους. Χτυπήστε το αριστερό χέρι στο δεξιό ώμο, μετά το δεξί χέρι στον αριστερό ώμο. Συνεχίστε να επαναλαμβάνετε το ίδιο μοτίβο. Το άγγιγμα ενός ώμου κάθε φορά είναι ουσιαστικό μέρος αυτής της άσκησης. Συγκρίνετε το πάτημα με τις κινήσεις των φτερών της πεταλούδας. Το ένα «φτερό» κινείται πάνω και κατεβαίνει, και στη συνέχεια το άλλο «φτερό» κινείται πάνω και κατεβαίνει. Ζητήστε από τα παιδιά να συνεχίσουν το χτύπημα για 1 λεπτό και στη συνέχεια να σταματήσουν, να πάρουν μια ανάσα και να παρατηρήσουν πώς αισθάνονται. Ρωτήστε τα παιδιά: Πώς αισθάνεστε; Συνεχίστε να χτυπάτε. Μπορείτε να κάνετε αυτή την άσκηση για όσο χρόνο εσείς και τα παιδιά αισθάνεστε άνετα και όσες φορές την ημέρα θέλετε.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΚΟΜΠΟΣ: Χωρίστε τα παιδιά σε μικρές ομάδες από 4 έως έξι μέλη. Όλοι στέκονται στον κύκλο. Ζητήστε τους να βάλουν το δεξί τους χέρι στη μέση του κύκλου και να πιάσουν (ελαφρώς!) ένα χέρι απέναντί τους. Τότε ζητήστε τους να κάνουν το ίδιο με το αριστερό τους χέρι. Εκείνη τη στιγμή κάθε παιδί πρέπει να κρατά τα χέρια δύο άλλων παιδιών. Τώρα όλα τα παιδιά είναι συνδεδεμένα σε ένα μεγάλο κόμπο που πρέπει να ξεμπερδέψουν χωρίς να αφήσουν τα χέρια των συνεργατών τους. Πείτε στα παιδιά να παίξουν αυτό το παιχνίδι αργά και προσεκτικά, έτσι ώστε κανείς να μην τραυματιστεί. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα ήταν καλύτερο να επιτρέψετε στα παιδιά να απελευθερώσουν έναν καρπό για να ξεμπλοκαριστούν σωστά. Αυτό είναι ένα υπέροχο παιχνίδι δημιουργίας ομάδων για παιδιά, διότι αναγκάζει τα παιδιά να συνεργαστούν προς μια λύση στην οποία όλοι στοχεύουν. Για να κάνετε αυτό το παιχνίδι για παιδιά ακόμη περισσότερο μια δραστηριότητα δημιουργίας ομάδων, μπορείτε να καθοδηγήσετε τα παιδιά ότι δεν μπορούν να μιλήσουν - αναγκάζοντάς τα έτσι να στρατολογήσουν με τη γλώσσα του σώματος, κάτι που πιθανότατα αυξάνει τη χημεία της ομάδας που ορίζει το παιχνίδι.

ΤΡΑΜΠΑΛΑ: Τα παιδιά είναι σε ζευγάρια και πρέπει να κρατήσουν το ένα τους καρπούς του άλλου. Στη συνέχεια, ζητήστε τους να χαμηλώσουν και να σηκωθούν μαζί. Επαναλάβετε αυτή τη δραστηριότητα αρκετές φορές.

ΔΡΑΚΟΣ: Αυτή η δραστηριότητα είναι ιδανικό να γίνει με επτά παιδιά, εάν όμως υπάρχουν περισσότερα παιδιά μπορούμε να έχουμε περισσότερους δράκους. Όλα τα παιδιά στέκονται σε μια γραμμή, το ένα πίσω από το άλλο και κρατώντας τα χέρια στο ύψος του προσώπου που βρίσκεται μπροστά. Στη συνέχεια, το «κεφάλι» του δράκου, το πρώτο παιδί στη σειρά προσπαθεί να πιάσει την «ουρά», δηλαδή το παιδί στο τέλος, ενώ το «σώμα» (όλοι οι άλλοι) προσπαθεί να εμποδίσει το «κεφάλι». Με τον τρόπο αυτό, το «σώμα» πρέπει να παραμείνει ενωμένο και τα παιδιά δεν πρέπει να χάσουν την επαφή.

ΚΡΥΦΤΟ: Αυτό το παιχνίδι παίζεται σαν το παραδοσιακό «κρυφτό». Ένα παιδί κρύβεται. Έπειτα από λίγο, οι άλλοι προσπαθούν να το βρουν. Όταν κάποιος βρει το κρυμμένο παιδί, κρύβεται και αυτός μαζί του. Το παιχνίδι τελειώνει όταν ο καθένας έχει κρυφτεί στο χώρο.

ΠΗΔΗΜΑ ΚΑΓΚΟΥΡΟ: Ένα παιδί μιμείται ένα καγκουρό που πηδάει, και προσπαθεί να πιάσει τους άλλους που τρέχουν μακριά από αυτόν. Όταν πιάσει κάποιον, πηδούν μαζί σαν καγκουρό και κυνηγούν τους άλλους. Στο τέλος του παιχνιδιού, όλοι πηδούν σαν τα καγκουρό.

ΒΡΟΧΗ: Χωρίστε τα παιδιά σε ζευγάρια. Ένα παιδί κλείνει τα μάτια του. Ο άλλος γίνεται «βροχή» και «βρέχει» απαλά με τα δάχτυλα πρώτα το κεφάλι και μετά το σώμα του παιδιού, όπως οι σταγόνες της βροχής. Όταν η «βροχή» σταματήσει, «στεγνώνει» το βρεγμένο παιδί, τρίβοντας το με τις παλάμες του. Έπειτα, αλλάζουν ρόλους. Τα παιδιά μπορούν να το κάνουν μόνα τους ή οι δάσκαλοι μπορούν να το κάνουν με μεμονωμένα παιδιά. Αυτή η άσκηση ενεργοποιεί και χαλαρώνει τα παιδιά. ΩΣΤΟΣΟ, ΠΡΙΝ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΤΕ, ΝΑ ΕΛΕΓΞΕΤΕ ΠΩΣ ΝΙΩΘΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΟΤΑΝ ΤΟ ΑΓΓΙΖΟΥΝ. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΑΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΘΟΥΝ. ΜΗΝ ΑΦΗΣΕΤΕ ΑΛΛΟΥΣ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ!

ΜΑΣΑΖ ΟΜΑΔΑΣ: Τα παιδιά στέκονται στον κύκλο, το ένα πίσω από το άλλο. Κάνουν μασάζ στο παιδί που βρίσκεται μπροστά τους και ταυτόχρονα το παιδί που βρίσκεται πίσω τους τους κάνει και αυτό μασάζ. Μετά από λίγο, τα παιδιά γυρίζουν και στέκονται αντίθετα και επαναλαμβάνουν την άσκηση.

ΖΟΓΚΛΕΡ ΜΠΑΛΟΝΙΑ: Προκαλέστε τα παιδιά να κρατήσουν όλα τα μπαλόνια (1+ ανά παιδί) στον αέρα. Παρακινήστε τα παιδιά να συνεργαστούν και να βοηθήσουν το ένα το άλλο. Κάντε αυτό το παιχνίδι πιο συναρπαστικό και αστείο προσθέτοντας περισσότερα μπαλόνια ή θέτοντας περιορισμούς, π.χ. χωρίς χέρια για να διατηρείτε τα μπαλόνια, κ.λπ.

Καλλιέργεια της ανθεκτικότητας των παιδιών

Η ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα να ξεπεραστεί και να υπερκεραστεί μετά από την αντιμετώπιση σοβαρών δυσκολιών και αντιξοοτήτων μέσα από την ανάκαμψη και τη θεραπεία. Είναι μια σημαντική ικανότητα που προτείνουμε σε παιδιά προσφύγων μέσω ενός συνδυασμού στρατηγικών. Μερικές από τις στρατηγικές μας εστιάζουν στις εσωτερικές δυνατότητες, όπως η ανάπτυξη αυτοεκτίμησης, αυτορρύθμισης και δεξιοτήτων αντιμετώπισης. Άλλοι αναφέρονται σε εξωτερικούς παράγοντες όπως **η υποστήριξη σταθερών και θετικών δεσμών και υγιών σχέσεων μεταξύ του παιδιού και των φροντιστών** ή η υποστήριξη οικογενειών για τη δημιουργία **ενός υποστηρικτικού κοινωνικού δικτύου** με ασφαλείς και αξιόπιστες συνδέσεις με άλλους ενήλικες, π.χ. από το σχολείο, την ευρύτερη κοινότητα.

Αποτίμηση	Παρατηρήστε όταν ένα παιδί με το οποίο εργάζεστε αντιμετωπίζει μια πρόκληση και αρνείται να συνεχίσει τη δραστηριότητα. Ζητήστε από το παιδί να μοιραστεί μαζί σας τι έχει συμβεί και πώς αισθάνεται. Προκαλέστε τα να συνεχίσουν να προσπαθούν με την υποστήριξή σας και να τα επαινέσετε αργά για τις προσπάθειές τους. Διαβεβαιώστε τα ότι κατάφεραν να συνεχίσουν παρά το πόσο δύσκολο ήταν.
Αυτο-εκτίμηση	Υποστηρίξτε τα παιδιά να πιστεύουν ότι μπορούν να αντιμετωπίσουν οποιοσδήποτε προκλήσεις μέσω αποφασιστικότητας. Μπορείτε να συμπεριλάβετε ιστορίες που περιλαμβάνουν χαρακτήρες που έχουν επιτύχει πράγματα με επιμονή. Χρησιμοποιήστε τον έπαινο και την ενθάρρυνση για να αναπτύξετε την αυτοπεποίθησή τους και να τους επιτρέψετε να δουν τα δυνατά τους σημεία.
Δραστηριότητες	Έχετε μέρες ή εβδομάδες με δραστηριότητες που εστιάζουν σε θέματα που σχετίζονται με την ανθεκτικότητα, όπως η ενσυναίσθηση, η επιμονή, η υπομονή, η αποφασιστικότητα, η φιλοδοξία, η υποστήριξη άλλων και η καλοσύνη.
Στρατηγικές	Υπενθυμίστε στα παιδιά διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης προκλήσεων, π.χ. ζητώντας υποστήριξη από έναν φίλο ή έναν ενήλικα ή μια ομάδα. Μοντελοποιήστε τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνετε επίσης υποστήριξη από την ομάδα, π.χ., ζητήστε τους να αναλάβουν ρόλο και να σας βοηθήσουν στην οργάνωση των δραστηριοτήτων και μοιραστείτε μαζί τους την ευγνωμοσύνη σας και ότι αισθάνεστε ότι υποστηρίζονται από αυτές.

Δραστηριότητες για την οικοδόμηση της αυτο-εκτίμησης και του σεβασμού στην ποικιλομορφία¹²

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα θεμέλια της δια βίου εμπιστοσύνης και της αυτοεκτίμησης εδραιώνονται νωρίς στη ζωή ενός παιδιού. Τα μειονεκτήματα και οι αρνητικές εμπειρίες μπορούν εύκολα να βλάψουν την αυτοεκτίμηση ενός παιδιού. Λόγω των δικών τους δυσμενών εμπειριών και σε κίνδυνο της ευημερίας των γονέων και των φροντιστών τους, τα μικρά παιδιά προσφύγων μπορεί να υποφέρουν από έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και πολύ χαμηλό αυτοσεβασμό. Το καθήκον των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας είναι να υποστηρίξουν τα παιδιά και να τους παρέχουν όσο το δυνατόν περισσότερες θετικές εμπειρίες για να ξεναχτίσουν την αυτοεκτίμησή τους.

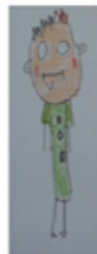
Δραστηριότητα: Είμαι ξεχωριστός

Μέσω αυτής της δραστηριότητας τα παιδιά μπορούν να καταλάβουν ότι κάθε παιδί στην τάξη είναι ξεχωριστό. Αναπτύσσουν επίσης τον αυτοσεβασμό.

Γι' αυτή τη δραστηριότητα χρειάζεστε τα ακόλουθα υλικά: χαρτί, κόλλα, ψαλίδι, κορδέλες, φωτογραφίες, μπογιές, μολύβια.

Περιγραφή δραστηριότητας:

1. Δημιουργήστε ένα βιβλίο για κάθε παιδί. Χρησιμοποιήστε τρεις σελίδες χαρτιού (μεγέθους A3) και ένα χαρτόνι του ίδιου μεγέθους και διπλώστε τα στη μέση. Κάντε μικρές τρύπες στη μέση, περάστε την κορδέλα και δέστε τα μεταξύ τους. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να το κάνουν αυτό μόνα τους.

2. Ζητήστε από κάθε παιδί να κολλήσει τη φωτογραφία του (ή ένα σχέδιο) στο εξώφυλλο του βιβλίου ή να σχεδιάσει εάν δεν έχετε φωτογραφίες. Θα γράφουν (ή θα γράψετε για τα ίδια, ή οι γονείς) στο εσωτερικό του βιβλίου πληροφορίες για τον εαυτό τους και θα ζωγραφίσουν ή θα κολλήσουν τις φωτογραφίες τους. Για παράδειγμα, τα βιβλία μπορεί να περιέχουν πληροφορίες για το ύψος τους, το βάρος τους, το χρώμα των ματιών τους, το χρώμα των μαλλιών τους, τα μέλη της οικογένειας, τα κατοικίδια που έχουν, τις γλώσσες που μιλάνε, το υποκοριστικό τους, την ημερομηνία γέννησης, τα αγαπημένα τους φαγητά, κ.λπ.

3. Τα βιβλία αυτά μπορούν να τοποθετηθούν στη γωνιά της βιβλιοθήκης έτσι ώστε κάθε παιδί να μπορεί να γνωρίσει καλύτερα τους συμμαθητές του.

¹² Οι δραστηριότητες προέρχονται από το Education for Diversity – Program for adults working with and for children – Toolkit, 2018, ISSA

Δραστηριότητα: Κάτι για τον εαυτό μου – Η ιστορία του ονόματός μου

Κάνοντας αυτή τη δραστηριότητα θα παρέχετε στα παιδιά ευκαιρίες να μάθουν το ένα για το άλλο με έναν ασυνήθιστο τρόπο και να προβληματιστούν σχετικά με τις ομοιότητες που τα συνδέουν. Θα σας βοηθήσει επίσης να μάθετε ονόματα και κάτι για τα παιδιά και τον πολιτισμό τους.

Περιγραφή δραστηριότητας:

- Καθισμένα στον κύκλο, τα παιδιά λένε το όνομά τους, το καθένα με διαφορετικό τρόπο: αργά – γρήγορα, σιγανά – δυνατά, καθισμένα – όρθια, σε συνδυασμό με κίνηση (τα υπόλοιπα μπορούν να επαναλαμβάνουν την κίνηση) κ.λπ.
- Κάθε παιδί δημιουργεί ένα σχέδιο με το δικό του όνομα και γράφετε τα ονόματά του.
- Μόλις τελειώσουν όλα, είτε παρουσιάζουν τη ζωγραφιά τους στους συμμαθητές τους, στον κύκλο, είτε σε μια έκθεση που οργανώνουμε στην τάξη.
- Τα παιδιά σχηματίζουν ομάδες με βάση τα ονόματά τους (τα κριτήρια μπορούν να ποικίλουν και βάσει ηλικίας μπορούν, να σχηματίσουν ομάδες με κοινό ή παρόμοιο όνομα, αριθμό γραμμάτων στο όνομα, ίδιο αρχικό ή τελικό γράμμα, ομοιοκαταληξία κ.λπ.).
- Κάθε ομάδα παίρνει ένα μεγάλο χαρτί με τα ονόματα γραμμένα επάνω (τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να γράψουν τα ονόματά τους).
- Σε μικρές ομάδες συζητούν τα ακόλουθα θέματα (μπορείτε να προσθέσετε θέματα ανάλογα με την ηλικία): τη σημασία του ονόματος, πώς το πήραν, αν τους αρέσει, πώς τα φωνάζουν στο σπίτι και πώς θα ήθελαν να τα φωνάζουν στο νηπιαγωγείο/στο σχολείο).
- Καταγράψτε συμπεράσματα.
- Ζητήστε από την κάθε ομάδα να πει στις υπόλοιπες τι συζήτησαν και τι έμαθαν (π.χ ποιος τους έδωσε το όνομά τους, σε πόσους αρέσει το όνομά τους κ.λπ.).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτή η δραστηριότητα είναι πιο κατάλληλη για μεγαλύτερα παιδιά και για άτομα που μοιράζονται τη γλώσσα. Για τα μικρότερα παιδιά μπορείτε να κάνετε το πρώτο μέρος της δραστηριότητας χωρίς την ομαδική συζήτηση.

Δραστηριότητα: Όλοι μαζί ταιριάζουμε– Χτίζοντας μια κοινότητα.

Κάνοντας αυτή τη δραστηριότητα θα βοηθήσετε τα παιδιά να καταλάβουν ότι, παρά τις διαφορές, μπορούν να ταιριάξουν μαζί, να εργαστούν και να μάθουν μαζί

Περιγραφή δραστηριότητας

- Ζητήστε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους και στη συνέχεια να κόβουν τη ζωγραφιά σαν ένα κομμάτι από παζλ (κάθε αυτοπροσωπογραφία είναι ένα κομμάτι παζλ) (δες την εικόνα).
- Μαζί με τα παιδιά, δημιουργήστε μια αφίσα και βρείτε ένα σημείο στην τάξη όπου θα την τοποθετήσετε (Ζητήστε από τα παιδιά να γράψουν το όνομά τους και για όσα δεν μπορούν, κάντε το εσείς).
- Συζητήστε με τα παιδιά να δείτε τι σκέφτονται. Χωράνε όλα στην τάξη; Αν όχι, γιατί; Τι θα πρέπει να αλλάξουν;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μην επιτρέψετε στα παιδιά να κατηγορήσουν συγκεκριμένους συμμαθητές τους – ζητήστε τους να σκεφτούν τι είναι φίλια, τι μπορούν κάνουν ο ένας για τον άλλο κ.λπ.

- Ολοκληρώστε τη δραστηριότητα ρωτώντας κάθε παιδί ξεχωριστά για το τι θα έκανε έτσι ώστε να γίνει ολόκληρη η τάξη μια μεγάλη κοινότητα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μπορείτε επίσης να κάνετε αυτή τη δραστηριότητα με φωτογραφίες από τα πρόσωπα των παιδιών, τις μεγεθύνετε, τις πλαστικοποιείτε και τις κόβετε σε σχήμα κομματιών παζλ (όπως στην προηγούμενη δραστηριότητα), και τις χρησιμοποιείτε για να συζητήσετε ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των παιδιών και δημιουργείτε με αυτές ένα παζλ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει και με μικρότερα και με μεγαλύτερα παιδιά. Αυτό που κάνει τη διαφορά είναι το επίπεδο συζήτησης κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Η κοινή γλώσσα παίζει επίσης σημαντικό ρόλο.

Δραστηριότητα: Οι δυνάμεις μου – οι δυνάμεις μας.

Μέσω αυτής της δραστηριότητας δημιουργούνται συνθήκες για τα παιδιά να αναδείξουν τις δυνάμεις και τις ποιότητές τους και να βασίζονται σε αυτές για να συνδεθούν με τα άλλα παιδιά.

Περιγραφή δραστηριότητας

- Δίνουμε στο κάθε παιδί μια κόλλα χαρτιού (A5 ή το μισό από μια κόλλα A4) και ζητάμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν κάτι που τα αντιπροσωπεύει, τη δύναμή τους, κάτι για το οποίο είναι περήφανα, κάτι που τα κάνει ξεχωριστά, σημαντικά και αξιοσέβαστα.
- Μόλις ολοκληρώσουν τη δραστηριότητα, ζητήστε από τα παιδιά να σηκωθούν και παρουσιάσουν στους άλλους αυτό που αγαπάνε πιο πολύ στον εαυτό τους και αυτό για το οποίο είναι περισσότερο περήφανα.
- Χρησιμοποιήστε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί και ζητήστε από τα παιδιά να κολλήσουν τις δημιουργίες τους πάνω σε αυτό. Βεβαιωθείτε πως όλα έχουν γράψει το όνομά τους και αυτό για το οποίο είναι περήφανα. Σε περίπτωση που δεν μπορούν να το γράψουν, το κάνετε εσείς.
- Στο πάνω μέρος του χαρτιού γράψτε: «Οι δυνάμεις μας» και μαζί με τα παιδιά αποφασίστε πού θα τοποθετήσετε την αφίσα που έχετε δημιουργήσει.
- Συζητήστε στη συνέχεια με τα παιδιά ό,τι έχουν πλέον μάθει για τους συμμαθητές τους, τα δυνατά τους σημεία και πώς μπορούν να βασιστούν πάνω τους, αν υπάρξει ανάγκη.
- Ολοκληρώστε τη δραστηριότητα με μια ομαδική αγκαλιά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτή η δραστηριότητα μοιάζει πολύ απλή, αλλά μπορεί να αποδειχθεί αρκετά δύσκολη, ιδιαίτερα για τα παιδιά που προέρχονται από ευπαθείς ομάδες. Εάν γνωρίζετε πως υπάρχουν παιδιά στην ομάδα, που δυσκολεύονται να μιλήσουν με καλά λόγια για τον εαυτό τους, πριν ξεκινήσετε τη δραστηριότητα, χρησιμοποιήστε κάθε ευκαιρία για να επαινέσετε αυτά τα παιδιά για όλα όσα έχουν καταφέρει και ζητήστε τους να μιλήσουν γι' αυτό που οι άλλοι βρίσκουν όμορφο πάνω τους κ.λπ..

Αποφύγετε τον ανταγωνισμό ανάμεσα στα παιδιά για το ποιο είναι καλύτερο κ.λπ. Τονίστε πως όλοι μας έχουμε τα δυνατά μας σημεία.

Δραστηριότητα: Οικογενειακός τοίχος

Κάνοντας αυτή τη δραστηριότητα θα βοηθήσετε τα παιδιά να αισθάνονται πιο άνετα στην τάξη και να μάθουν για τις οικογένειές τους. Θα μάθετε επίσης για τις οικογένειες των παιδιών. **Να είστε προσεκτικοί με αυτήν τη δραστηριότητα εάν γνωρίζετε ότι ορισμένα παιδιά έχασαν τα μέλη της οικογένειάς τους ή είναι χωριστά από αυτά.**

Απλώς βάλτε τις φωτογραφίες της οικογένειας στον τοίχο, ή αν δεν τις έχετε, σχέδια οικογενειών και γράψτε τα ονόματα των παιδιών.

Ο Οικογενειακός Τοίχος

και η παρουσίαση βιβλίων που έχουν γραφτεί και κατασκευαστεί από τα μέλη της οικογένειας, είναι μερικοί από τους τρόπους για να φέρουμε τις οικογένειες των παιδιών στην τάξη. Οι φωτογραφίες των παιδιών

κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, ή βιβλία που καταγράφουν την καθημερινότητά τους, σχέδια εργασίας που έχουν υλοποιήσει, ή η συμμετοχή τους σε εκδρομές, δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να κατανοήσουν τον εαυτό τους και να κατανοήσουν πως ανήκουν σε μια κοινότητα. Οι καλλιτεχνικές δημιουργίες των παιδιών, οι λέξεις και οι δημιουργίες τους πρέπει να παρουσιάζονται αντί οποιοδήποτε υλικό κυκλοφορεί στο εμπόριο. Πάντα να αναρτάτε τη δουλειά τους στο επίπεδο των ματιών τους, ώστε να μπορούν να τη δουν.

Δραστηριότητα: Η οικογένειά μου προέρχεται από...

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να μάθουν για τα χαρακτηριστικά του πολιτισμού από τον οποίο προέρχονται οι πρόγονοί τους. Χρειάζεστε υλικό για τη δημιουργία βιβλίων.

Περιγραφή δραστηριότητας:

- Ζητήστε από το κάθε παιδί να δημιουργήσει ένα βιβλίο για την ιστορία της οικογένειάς του. Ζητήστε τους να ζωγραφίσουν στο βιβλίο (μπορεί επίσης να είναι με φωτογραφίες αν είναι δυνατόν) τους παππούδες και τους άλλους συγγενείς τους. Το βιβλίο μπορεί να

Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε μια αφίσα ή ένα χάρτη της χώρας και να ζητήσετε από τους γονείς να συνεργαστούν με τα παιδιά για να επισημάνουν μέρη από τα οποία προέρχονται (πόλεις, χωριά) και όπου έχουν οικογένεια και φίλους. Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε ένα χάρτη του κόσμου και να κάνετε μια παρόμοια δραστηριότητα. Αυτή η δραστηριότητα είναι πολύ σημαντική για τα παιδιά μεταναστών και προσφύγων επειδή μπορούν να διατηρήσουν τις σχέσεις τους με τον τόπο από τον οποίο προέρχονται και να δείξουν το κοινωνικό δίκτυο στο οποίο ανήκουν. Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες είναι μια θεραπευτική διαδικασία για τη φροντίδα των αναμνήσεων και τη διατήρηση της συνέχειας με θετικές αναμνήσεις ανθρώπων και τόπων.

περιέχει πληροφορίες σχετικά με το τι θέλει να τρώει η οικογένεια, ποια γλώσσα μιλούν, ποια παιχνίδια παίζουν, τι έθιμα ακολουθούν.

- Μπορείτε επίσης να συμπεριλάβετε τους γονείς σε αυτή τη δραστηριότητα κατά τη διάρκεια των συναντήσεων μαζί τους. Ζητήστε τους να μιλήσουν στα παιδιά για την ιστορία της οικογένειάς τους, ή απλά να συμπληρώσουν μια φόρμα που έχετε από πριν ετοιμάσει.
- Οργανώστε μια έκθεση στον τοίχο. Παίξτε παιχνίδια μνήμης και τύχης, καθώς και το παιχνίδι «Σύνδεσε τη φωτογραφία με το όνομα».
- Φτιάξτε ετικέτες με τα ονόματα των παιδιών, των οικογενειών και των φίλων τους. Παίξτε το παραπάνω παιχνίδι, συνδέοντας τα ονόματα με τις φωτογραφίες.
- Τα παιδιά μπορούν να συγκρίνουν τις φωτογραφίες τους με τέτοιο τρόπο, που να αναγνωρίζουν και να υποστηρίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μας.

Το σπίτι και η οικογένειά μου¹³

Κάνοντας αυτή τη δραστηριότητα θα: παρέχετε στα παιδιά ευκαιρίες να μάθουν για τις οικογένειες του άλλου, να ενισχύσουν το αίσθημα του ανήκειν και να δημιουργήσουν ευκαιρίες στα παιδιά να μιλήσουν μεταξύ τους για τις οικογένειές τους, τους σημαντικούς ανθρώπους στη ζωή τους και τον τρόπο με τον οποίο ζουν ή συνήθιζαν να ζουν.

Υλικά:

- κουτί από παπούτσια ή άλλο χαρτόκουτο μικρότερου μεγέθους
- χαρτί
- ψαλίδι
- χρώματα
- κόλλα
- διάφορα υλικά κατασκευών όπως: μαλλί σε διάφορα χρώματα, κλωστές, κ.λπ., παλιοί κατάλογοι, διαφημιστικά φυλλάδια

¹³ Από: Creativity Activity Cards developed in cooperation between Kinderkunst Zentrum Berlin, UNICEF and ISSA in 2016/17

Περιγραφή δραστηριότητας

- Η οικογένειά μου και οι σημαντικοί άνθρωποι στη ζωή μου. Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και μιλούν για τις οικογένειές τους, τα μέρη που ζουν και τους σημαντικούς ανθρώπους στη ζωή τους (αυτό μπορεί να διαρκέσει μια εβδομάδα).
- Κατασκευή διαμερίσματος: Κάθε παιδί φέρνει ένα χαρτόκουτο και φτιάχνει τα διαμερίσματά του (μέρη όπου ζουν) από τα κουτιά - ζωγραφική, κατασκευή επίπλων κ.λπ.
- Συστήνουν τους σημαντικούς ανθρώπους στη ζωή τους. Τους ζωγραφίζουν σε χαρτί και μετά κόβουν το περίγραμμα. Στη συνέχεια, τοποθετούν ή κολλάνε τη φιγούρα στο εσωτερικό του διαμερίσματος (τους θυμίζουμε να μην ξεχάσουν να συμπεριλάβουν και τον εαυτό τους).
- Δημιουργούμε ένα χώρο για να τοποθετηθούν όλα τα κουτιά μαζί έτσι ώστε τα παιδιά να τα βλέπουν, να τα δείχνουν στους συμμαθητές τους και να μιλάνε για τη ζωή τους, τις οικογένειές τους και τους σημαντικούς ανθρώπους στη ζωή τους.
- Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να γίνει για να δημιουργήσουν τα παιδιά το σπίτι των ονείρων τους και να βάλουν μέσα όποιον επιθυμούν.
- Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε την ίδια δραστηριότητα για να δημιουργήσετε με τα παιδιά το σχολείο των ονείρων και την κοινωνία των ονείρων και να συζητήσετε πώς θα ζουν οι άνθρωποι εκεί κ.λπ.

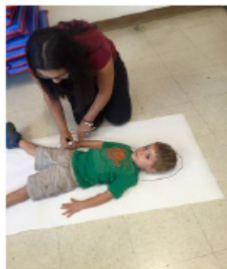
Σημαντικές συμβουλές για τους εκπαιδευτικούς:

- Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί με παιδιά ηλικίας από 4 έως 9 ετών και μπορείτε να την προσαρμόσετε στις διαφορετικές ηλικίες, μειώνοντας ή αυξάνοντας το βαθμό δυσκολίας, αφήνοντας τα παιδιά να ενεργήσουν αυτόνομα και βοηθώντας τα.
- Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να διαρκέσει για εβδομάδες και μήνες και μπορεί να ενσωματωθεί εύκολα σε θεματικές ενότητες (πώς ζουν οι άνθρωποι) ή σε σχέδια εργασίας μικρής κλίμακας εστιάζοντας στον τρόπο ζωής των ανθρώπων.
- Συζητήσεις σχετικές με αυτή τη δραστηριότητα μπορεί να είναι πολύ ευαίσθητες. Θα πρέπει να βεβαιωθείτε πως το κάθε παιδί νιώθει περήφανο και είναι ευτυχισμένο στο σπίτι του με την οικογένειά του και σημαντικούς ανθρώπους.
- Δεν υπάρχει πρόβλημα με το να συζητήσετε με τα παιδιά πως υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα μέρη που ζούμε, **ωστόσο όλες οι οικογένειες είναι σημαντικές και όλοι μας αγαπάμε τα σπίτια μας.**

Αυτοπροσωπογραφίες

Η δημιουργία αυτοπροσωπογραφιών είναι μια πολύ εμπνευσμένη δραστηριότητα. Χρησιμοποιήστε διαφορετικούς τρόπους και μέσα για να το πραγματοποιήσετε. Κοιτάξτε τις φωτογραφίες

Πρέπει να γράψετε τα ονόματα των παιδιών και να βάλετε τα σχέδιά τους στους τοίχους.

Σας συνιστούμε να συλλέγετε τα παιδικά έργα, ειδικά εκείνα που αναδεικνύουν τα δυνατά τους σημεία και ποια είναι και από πού προέρχονται - για παράδειγμα, αυτοπροσωπογραφίες και κουτιά παπουτσιών από τη δραστηριότητα *Το σπίτι μου και η οικογένειά μου*. Όταν τα παιδιά φεύγουν από ένα καμπ και από το νηπιαγωγείο, μπορούν να πάρουν αυτές τις δημιουργίες μαζί τους. Αυτό μπορεί να λειτουργήσει διευκολυντικά γι' αυτά.

Συμβουλές για την αντιμετώπιση συγκρούσεων και περιστατικών διάκρισης¹⁴

Τείνουμε να βλέπουμε τους πρόσφυγες ως μια ομοιογενή ομάδα και αρνούμαστε ότι, μεταξύ αυτών, όπως μεταξύ άλλων ατόμων και διαφορετικών ομάδων, μπορεί να συμβούν διακρίσεις.

Προτείνουμε στους ασκούμενους να κάνουν τα ακόλουθα όταν βλέπουν παιδιά να εκτοπίζουν άλλα παιδιά, να τα πειράζουν, να τα εκφοβίζουν κ.λπ.

- Εάν θέλετε τα παιδιά να μάθουν να συμπεριφέρονται με σεβαστικό και αμερόληπτο τρόπο, απαιτείται άμεση αντίδραση. Ποτέ μην αγνοείτε αυτού του είδους τα περιστατικά και μη βασίζεστε στην πεποίθηση ότι οι συμπεριφορές θα αλλάξουν μόνες τους.
- Αντιμετωπίστε το παιδί που προσβάλλει το άλλο παιδί απευθείας λέγοντας με ήρεμη αλλά σταθερή φωνή: «Αυτό το είδος συμπεριφοράς δεν είναι αποδεκτό στην τάξη μας. Δεν μπορείς να πεις στη φίλη σου την Asha ότι είναι ένα άσχημο κορίτσι από το Αφγανιστάν. Αυτό την κάνει να αισθάνεται πληγωμένη, λυπημένη ή θυμωμένη».
- Εάν έχετε συμφωνήσει με τους κανόνες της τάξης, ανατρέξτε σε αυτούς και επισημάνετε ότι ορισμένες συμπεριφορές και απαντήσεις δεν είναι κατάλληλες. Κάντε το με τρόπο που να μην κατηγορείτε το παιδί αλλά να αντιμετωπίζετε τη συμπεριφορά του. π.χ. Αντί να πείτε «Είσαι αγενής», μπορείτε να πείτε «Ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρθηκες στο φίλο σου ήταν αγενής»).
- Ανακουφίστε το παιδί που ήταν στόχος διάκρισης και αδικίας και βοηθήστε το να εκφράσει τα συναισθήματά του. Π.χ. «Πιστεύω ότι όταν η Mira σου είπε ότι είσαι ένα άσχημο κορίτσι από το Αφγανιστάν, ένιωσες θυμωμένη και λυπημένη. Είναι εντάξει να νιώθεις θυμωμένη και λυπημένη γι' αυτό. Όλοι θέλουμε να αντιμετωπιζόμαστε με σεβασμό».
- Ενισχύστε την ενσυναίσθηση παρακινώντας το παιδί που προσβάλλει το άλλο παιδί να προσπαθήσει να συσχετιστεί με τα συναισθήματα του προσβεβλημένου παιδιού. Π.χ. «Πώς θα ένιωθες αν κάποιος σου πει κάτι που δε σου αρέσει;».
- Επιβεβαιώστε την αξία και των δύο παιδιών. «Το δέρμα της είναι διαφορετικό από το δικό σου και προέρχεται από διαφορετική χώρα· είναι Αφγανή. Αυτό την κάνει ξεχωριστή και μοναδική. Είσαι επίσης ξεχωριστή. Ο καθένας είναι διαφορετικός. Κάποιοι είναι από τη Συρία, κάποιοι είναι από το Αφγανιστάν. Μερικοί άνθρωποι έχουν μπλε μάτια και κάποιοι έχουν καστανά μάτια. Μερικοί άνθρωποι μιλούν αραβικά και μερικοί Pashto ή Dari. Ο καθένας είναι διαφορετικός. Για μένα είστε και οι δύο σημαντικές και νοιάζομαι και για τις δύο».

¹⁴ Αντλήθηκε από: Office of the Minister of Children Ireland.2006. Diversity and equity guidelines for childcare providers. https://www.dcy.gov.ie/documents/childcare/diversity_and_equality.pdf and Insensitivity to Physical, Racial, or Ethnic Differences by Lesia Oesterreich, M.S., National Network for Child Care - NNCC. Part of CYFERNET, the National Extension Service Children Youth and Family Educational Research Network (1995)

- Προσφέρετε τις κατάλληλες λέξεις και δημιουργήστε σεβαστική συμπεριφορά. Χρησιμοποιήστε επίσης αυτήν την ευκαιρία ως διδακτική στιγμή για να προσφέρετε επιπλέον πληροφορίες. «Η Asha είναι Αφγανή και πρέπει να την αντιμετωπίσεις με αυτόν τον τρόπο».
- Συμπεριλάβετε ολόκληρη την ομάδα και χρησιμοποιήστε την ευκαιρία για να ξεκινήσετε τη συνομιλία/συζήτηση. Το θέμα και ο τρόπος με τον οποίο θα εξελιχθεί η συνομιλία εξαρτώνται από την ηλικία των παιδιών. «Κανείς δε θέλει να κληθεί ανόητος και να τον κοροϊδέψουν για την εθνικότητά του, αυτό τον πληγώνει. Έχετε παρόμοιες εμπειρίες; Πληγωθήκατε όταν κάποιος μιλούσε για εσάς με αγενή τρόπο; Τι κάνατε τότε; Τι θα θέλατε να κάνουν;». Εάν εργάζεστε με μικρότερα παιδιά, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μαριονέτες ή κούκλες για να δείξετε μια κατάσταση με το όνομα ή τον αποκλεισμό και να ρωτήσετε τα παιδιά για τα εμπλεκόμενα συναισθήματα.

Όταν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των παιδιών, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την ακόλουθη προσέγγιση έξι βημάτων (Erstein, 2007)¹⁵

1. Προσεγγίστε την κατάσταση ήρεμα: σταματήστε τις οδυνηρές ενέργειες.
2. Αναγνωρίστε τα συναισθήματα των παιδιών χωρίς κριτική.
3. Συγκεντρώστε πληροφορίες επιτρέποντας σε όλα τα εμπλεκόμενα παιδιά να εκφράσουν τις απόψεις τους.
4. Επαναλάβετε το πρόβλημα.

Εάν εσείς και τα παιδιά δε μοιράζεστε τη γλώσσα, χρησιμοποιήστε μη λεκτική επικοινωνία και διαφορετικά μέσα που μπορείτε να προετοιμάσετε εκ των προτέρων. Μπορείτε να έχετε ένα κουτί με εικόνες διαφορετικών λύσεων ή emoticons (περισσότερα από ένα emoticon για ένα συναίσθημα, επειδή τα παιδιά σε διένεξη μπορούν να αισθανθούν το ίδιο). Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν emoticons για να δείξουν πώς αισθάνονται. Μπορούν επίσης να εξερευνήσουν εικόνες διαφορετικών λύσεων και να επιλέξουν αυτές που τους αρέσουν.

Να σταματάτε πάντα τη σύγκρουση και να χωρίζετε τα παιδιά.

5. Ζητήστε ιδέες για λύσεις και επιλέξτε μαζί μία από αυτές. Εάν τα παιδιά δεν μπορούν να βρουν καλές ιδέες, δώστε τους μερικά παραδείγματα, προσφέρετε εναλλακτικές προτάσεις, προτείνετε συμβιβασμούς και εφαρμόστε κανόνες.
6. Δώστε μια συμπληρωματική βοήθεια ή υποστήριξη όπως απαιτείται για τη συμφιλίωση. Βοηθήστε τα παιδιά να ξεπεράσουν τη σύγκρουση.

¹⁵ Tankersley, D., S. Brajkovic, S. Handzar, R. Rimkiene, R. Sabaliauskiene, Z. Trikić, and T. Vonta. (2010). Putting knowledge into practice: A guidebook for educators on ISSA's Principles of Quality Pedagogy. Netherlands: International Step by Step Association.

Μείωση άγχους μέσα και στις οικογένειες

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στη Γερμανία σε κέντρα υποδοχής/καμπ προσφύγων, οι γονείς ανέφεραν παρόμοιες προκλήσεις:

- Επανασύνδεση με τις δυνάμεις και τις ικανότητές τους.
- Χαλάρωση και απόλαυση των γονέων ακόμα και σε δύσκολες συνθήκες.
- Φροντίδα για παιδιά και αυτο-φροντίδα (σωματική και ψυχολογική).
- Μπερδεμένη εμπειρία από το να είσαι γονέας σε ένα κέντρο υποδοχής/καμπ προσφύγων.
- Απώλεια και άγχος – δυσκολίες στην αντιμετώπισή τους.

Όπως ήδη αναφέραμε, οι οικογένειες προσφύγων μπορεί να βιώσουν άγχος για πολλούς διαφορετικούς λόγους. Πολλές οικογένειες προσφύγων θα ανακάμψουν από τις εμπειρίες που τους οδήγησαν να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους. Πολλοί πρόσφυγες μπορεί επίσης να βιώνουν αντιξοότητες, όπως η φτώχεια, έχοντας αφήσει πολλούς πόρους πίσω, και ανεργία. Οι πρόσφυγες τείνουν να ζουν σε κατάσταση αστάθειας και επισφάλειας, η οποία δίνει επιπλέον πίεση σε μια οικογένεια. Η αβεβαιότητα τους κάνει να νιώθουν αβοήθητοι και απελπισμένοι λόγω της έλλειψης ελέγχου στο μέλλον τους.

Οι εσωτερικοί ή εξωτερικοί στρεσογόνοι παράγοντες μπορούν να προκαλέσουν στρες. Οι εσωτερικοί στρεσογόνοι παράγοντες περιλαμβάνουν τα συναισθήματα και τις προσδοκίες μας, ενώ οι εξωτερικοί στρεσογόνοι παράγοντες προέρχονται από το περιβάλλον και τα γεγονότα που συμβαίνουν γύρω μας. Οι εσωτερικοί στρεσογόνοι παράγοντες επηρεάζουν την ικανότητα κάποιου να ανταποκρίνεται και να αντιμετωπίζει εξωτερικούς στρεσογόνους παράγοντες.

Για μια οικογένεια προσφύγων οι πιο κοινοί στρεσογόνοι παράγοντες είναι οι ακόλουθοι:

Εσωτερικοί Στρεσογόνοι Παράγοντες	Εξωτερικοί Στρεσογόνοι Παράγοντες
<ul style="list-style-type: none">• Θυμός• Ντροπή• Φόβος• Απογοήτευση• Αποτυχία ως γονέας• Ταπείνωση• Όνειδος	<ul style="list-style-type: none">• Φυσικό περιβάλλον, πολυπληθή καμπ και κέντρα υποδοχής• Άστεγοι• Έλλειψη εισοδήματος• Τραυματισμοί και κακή υγεία• Χωρίς πρόσβαση σε υπηρεσίες π.χ. παιδιά που δεν μπορούν να πάνε στο νηπιαγωγείο, στο σχολείο, στο γιατρό

Είναι σημαντικό να έχετε κατά νου ότι οι πρόσφυγες γονείς και φροντιστές αντιμετωπίζουν διπλό άγχος που συνδέεται με:

- Την τρέχουσα κατάστασή τους και
- Να είσαι γονέας σε μια δύσκολη κατάσταση

Ο ρόλος μας είναι να βοηθήσουμε τους γονείς να διαχειριστούν το άγχος και να το αντιμετωπίσουν δημιουργώντας μια ανθεκτική στάση απέναντί του και ενισχύοντας την ικανότητά τους να το αντιμετωπίσουν. Πρέπει επίσης να τους υποστηρίξουμε στο γονικό τους ρόλο, παρέχοντάς τους ευκαιρίες να παίξουν με τα παιδιά τους, συμβουλές και να τα ακούσουμε και να είμαστε εκεί γι' αυτά.

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, οι περισσότεροι πρόσφυγες παρέχουν δύναμη και σταθερότητα στα παιδιά τους κατά τις πιο επικίνδυνες και δύσκολες στιγμές της ζωής τους. Προστατεύουν τους νέους τους καθώς φεύγουν από τη βία και τις διώξεις και χτίζουν νέες ζωές όταν έχουν αναγκαστεί να αφήσουν τα πάντα πίσω. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, όταν αποτυγχάνουν να εκπληρώσουν το ρόλο τους, μπορεί να επιφέρει πολύ άγχος και κατάθλιψη. Στη δουλειά μας, πρέπει να προσέξουμε επίσης τους πατέρες και να τους εμπλέξουμε στις δραστηριότητες της τάξης με τα παιδιά.

<https://www.unrefugees.org/news/celebrate-the-strength-of-refugee-fathers/>

Για τη μείωση του στρες στους γονείς μπορείτε:

Ενσυναίσθηση	Κατανοήστε ότι ορισμένοι γονείς εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν το άγχος τους και ότι ενδέχεται να μην είναι σε θέση να περάσουν χρόνο με τα παιδιά τους ή να τα υποστηρίξουν στη μάθησή τους. Λάβετε υπόψη ότι το να είσαι γονέας μπορεί να είναι αγχωτικό, ακόμη και σε κανονικές συνθήκες. Βοηθήστε τους πρόσφυγες γονείς να καταλάβουν ότι δεν είναι μόνοι και ότι το στρες είναι φυσικό.
Υπομονή	Αναγνωρίστε ότι ορισμένες οικογένειες χρειάζονται χρόνο για να χτίσουν εμπιστοσύνη. Ξεκινήστε λαμβάνοντας μια πρωτοβουλία να μιλήσετε με τους γονείς και να δείξετε ενδιαφέρον για τα παιδιά τους και γι' αυτούς. Δώστε συμβουλές αλλά μην επιβάλλετε ποτέ τη γνώμη σας.
Διαφάνεια	Δημιουργήστε έναν ασφαλή χώρο όπου οι οικογένειες μπορούν να συναντηθούν και να αισθανθούν αποδεκτές και φιλόξενες. Εισαγάγετε κανόνες που περιλαμβάνουν εμπιστευτικότητα, μια αμερόληπτη προσέγγιση και αμοιβαίο σεβασμό. Βεβαιωθείτε ότι η γλώσσα και το στιλ επικοινωνίας σας είναι κατάλληλα. Βεβαιωθείτε ότι έχετε σαφή και ισότιμα όρια με όλες τις οικογένειες, αποφύγετε τη σύγκριση οικογενειών και εστιάστε εξίσου σε όλους τους φροντιστές.
Θετικότητα	Χρησιμοποιήστε θετική γλώσσα που ενθαρρύνει τις οικογένειες και δεν τις αφήνει να αισθάνονται ένοχες. Επαινεύστε τις οικογένειες για τις προσπάθειές τους και για το τι κάνουν για τα παιδιά τους. Μοιραστείτε με τις οικογένειες την πρόοδο του παιδιού, διότι μπορεί να τις κάνει να αισθάνονται περήφανες για τα παιδιά τους και να χαρούν την επιτυχία.

Οικοδόμηση κοινότητας	Δημιουργήστε διασκεδαστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις για να βοηθήσετε τους γονείς να συναντηθούν με άλλους γονείς και να αισθάνονται υποστηριζόμενοι.
Προσοχή	Μοιραστείτε με τις οικογένειες πρακτικές προσοχής που χρησιμοποιούνται με παιδιά.
Εμπλοκή	Ορισμένες οικογένειες μπορεί να αισθάνονται ενδυναμωμένες όταν τους δίνετε την ευκαιρία να κάνουν πράγματα και να συνεισφέρουν στη δουλειά σας με παιδιά. Μιλήστε με τους γονείς σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα ενδιαφέροντά τους και προσπαθήστε να το χρησιμοποιήσετε για να τους ενημερώσετε για δραστηριότητες, π.χ., να τους ζητήσετε να έρθουν στο νηπιαγωγείο και να διδάξουν στα παιδιά κάποιες δεξιότητες, να τους πουν ιστορίες, να μαγειρέψουν με τα παιδιά παραδοσιακό φαγητό κ.λπ.

Εξυπηρετούμε καλύτερα τις οικογένειες συνεργαζόμενοι μαζί τους. Η βελτίωση της ευημερίας των γονέων είναι ζωτικής σημασίας για την ευημερία ενός παιδιού.

3. Υποστήριξη παιδιών που δε μιλούν την ελληνική γλώσσα

Μία από τις κρίσιμες προκλήσεις στην παροχή ευκαιριών μάθησης και ανάπτυξης στα παιδιά προσφύγων είναι το γλωσσικό εμπόδιο. Για τους/τις νηπιαγωγούς, είναι δύσκολο και απογοητευτικό να μην μπορούν να επικοινωνήσουν με παιδιά και οικογένειες. Από την άλλη πλευρά, το γλωσσικό εμπόδιο αυξάνει το άγχος τους και ένα γενικό αίσθημα απώλειας και ανικανότητας.

Για πολλά παιδιά που έφτασαν στην Ελλάδα, οι προοπτικές μετάβασης στις χώρες που βλέπουν ως τελικό προορισμό είναι κακές. Οι περισσότεροι από αυτούς θα πρέπει να παραμείνουν στην Ελλάδα και να γίνουν μέρος του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι, η υποστήριξη των παιδιών να μάθουν τη νέα γλώσσα διδασκαλίας είναι απαραίτητη για περαιτέρω μάθηση και γενική ευημερία.

Στην ιδανική περίπτωση, οι εκπαιδευτικοί θα έχουν βοηθούς που μιλούν τη(ις) γλώσσα(ες) που μιλούν τα παιδιά ή γονείς οι οποίοι μπορούν να βοηθήσουν ώστε τα παιδιά να μπορούν να μάθουν τη νέα γλώσσα διατηρώντας ταυτόχρονα την πρώτη τους γλώσσα. Δυστυχώς, αυτό είναι σχεδόν αδύνατο.

Τα κύρια ζητήματα τα οποία πρέπει να προσέχετε ενώ εργάζεστε με παιδιά που δε μιλούν τη γλώσσα που μιλάτε είναι τα ακόλουθα:

Δώστε στα παιδιά ευκαιρίες να μάθουν και να ενισχύσουν την πρώτη τους γλώσσα. Η εκμάθηση της νέας γλώσσας βασίζεται στην επάρκεια στην πρώτη γλώσσα. Χρησιμοποιήστε την πρώτη γλώσσα κάθε παιδιού στην τάξη/ομάδα σας. Μάθετε μερικές λέξεις ή φράσεις στη(ις) γλώσσα(ες) των παιδιών. Δημιουργήστε μαζί με παιδιά και γονείς ένα γλωσσάριο με τις πιο σημαντικές λέξεις, υλικά ετικετών σε διαφορετικές γλώσσες κ.λπ.

Ο καλύτερος τρόπος για να μάθετε μια νέα γλώσσα είναι μέσω των αλληλεπιδράσεων - μιλήστε με παιδιά στα ελληνικά (ή σε άλλες γλώσσες διδασκαλίας) όσο μπορείτε. Ζητήστε από άλλο προσωπικό του νηπιαγωγείου ή στο καμπ να κάνει το ίδιο. Να γνωρίζετε ότι η γλώσσα μαθαίνεται καλύτερα σε ένα λειτουργικό / ουσιαστικό περιβάλλον και όχι σε απομόνωση, όπου ο μόνος στόχος είναι η εκμάθηση γλωσσών.

Προσκαλέστε γονείς και παιδιά που δε μιλούν ελληνικά να μιλήσουν στη γλώσσα τους στην τάξη. Μπορούν να πουν μια ιστορία, να διδάξουν στα παιδιά ένα τραγούδι, έναν παιδικό ποιήμα, μερικές λέξεις κ.λπ.

Αποφύγετε τη διασκέδαση παιδιών που δεν μιλούν καλά ελληνικά. Να είστε σταθεροί. Δεν επιτρέπεται ντροπή.

Προτεινόμενες στρατηγικές ¹⁶

- **Να μιλάτε αργά και να κάνετε παύσεις** – θα πρέπει να χρησιμοποιείτε το δικό σας φυσικό ρυθμό ομιλίας, αλλά να κάνετε μεγαλύτερες παύσεις ανάμεσα στις προτάσεις.
- **Να είστε υπομονετικοί και να περιμένετε** – να ακούτε με προσοχή το παιδί που μιλάει και να μην επιβάλλετε στη συζήτηση.
- **Να μιλάτε καθαρά** – περιορίστε την επίσημη γλώσσα και τις διαλέκτους. Δώστε έμφαση στις λέξεις που είναι χρήσιμες για την κατανόηση του θέματος που εξηγείτε.
- **Δώστε προσοχή στον τονισμό** – να είστε προσεκτικοί με τον τονισμό των λέξεων γιατί συχνά επηρεάζουν τη σημασία των λέξεων. Όταν το θεωρείτε απαραίτητο, δώστε έμφαση στις παύσεις ανάμεσα στις λέξεις και προτάσεις, αλλά όχι με αφύσικο τρόπο.
- **Βεβαιωθείτε πως κατανοείτε το παιδί** – όταν το παιδί κάνει προσπάθειες να μιλήσει σε μια νέα γλώσσα, να ανταποκρίνεστε σε όλες του τις δηλώσεις, βεβαιωθείτε πως έχετε κατανοήσει όλες του τις προθέσεις και μην αγνοείτε τις επικοινωνιακές του προσπάθειες.
- **Πηγαίνετε από τις πιο απλές στις πιο περίπλοκες δομές προτάσεων** – ξεκινήστε από την πιο απλή πρόταση, και όταν δείτε πως το παιδί έχει κάνει πρόοδο χρησιμοποιήστε πιο περίπλοκες δομές προτάσεων. Για παράδειγμα: ξεκινήστε με τη φράση «Τα παιδιά μαθαίνουν τραγούδια» αντί να πείτε «Η εκμάθηση των ποιημάτων και των τραγουδιών είναι από τα πρώτα πράγματα που μαθαίνουν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο».
- **Να επεκτείνετε και να εμπλουτίζετε το λόγο του παιδιού** – επαναλάβετε αυτό που λέει το παιδί και προσθέστε λίγες ακόμη νέες πληροφορίες. Για παράδειγμα όταν το παιδί λέει «Μπάλα», εσείς μπορείτε να συμπληρώνετε «Ναι, μια μπάλα. Μια κόκκινη μπάλα».
- **Μοντέλο επιθυμητής ανταπόκρισης** – δείξτε στο παιδί έναν ήχο, μια λέξη ή μια γλωσσική μορφή την οποία δε χρησιμοποιεί στις συζητήσεις του με τους άλλους. Αυτός ο τρόπος δείχνει στα παιδιά τι προσδοκούμε από αυτά να πουν και να κάνουν.
- **Αφηγηθείτε** – μιλήστε για οτιδήποτε κάνει το παιδί, σαν να το περιγράφετε σε κάποιον που δε βρίσκεται στην τάξη και δεν μπορεί να το δει. Ο στόχος της

Τα παιδιά μπορεί να χρειαστεί να ακούσουν μια νέα λέξη 40 φορές ή περισσότερο πριν είναι έτοιμα να τη χρησιμοποιήσουν σωστά και ανεξάρτητα.

¹⁶ Αντλήθηκε από: <https://www.reyn.eu/app/uploads/2017/04/Korak-po-korak-Reyn-brosura-Cujes-li-me-ENG-preview-small1.pdf> and from materials developed by Dawn Tankersley for online course on Multilingual Language Development in Young Children and ISSA's Education for Diversity – Program for Children

αφήγησης είναι να συνδυάσει το παιχνίδι, το έργο και τις ενέργειες του παιδιού με την κατάλληλη γλώσσα.

- **Δώστε στο παιδί αρκετό χρόνο για να επεξεργαστεί αυτά που έχει ακούσει** – μην προχωράτε πολύ γρήγορα σε νέες ερωτήσεις ή παραδείγματα.
- **Δώστε βάση στο λεξιλόγιο** – χρησιμοποιήστε λέξεις που χρησιμοποιούνται πιο πολύ. Εξηγήστε άγνωστες λέξεις. Χρησιμοποιήστε συνώνυμα, αλλά όχι πάρα πολλά γιατί μπορεί να μπερδέψουν το παιδί.
- **Χρησιμοποιήστε μικρές και απλές προτάσεις** – αποφύγετε τις προθετικές φράσεις, οι οποίες δεν είναι σημαντικές για το νόημα του μηνύματος και χρησιμοποιήστε ονόματα αντί αντωνυμίες.
- **Χρησιμοποιήστε νέες λέξεις στο φυσικό τους πλαίσιο** – χρησιμοποιήστε νέες λέξεις και δομές προτάσεων σε πλαίσιο που είναι γνωστό για τα παιδιά.
- **Επαναλάβετε σημαντικές λέξεις** – λέγοντας πολλές φορές το ίδιο πράγμα, δίνετε την ευκαιρία στο παιδί να κατανοήσει τις λέξεις που επαναλαμβάνετε. Μια λέξη μπορεί επίσης να τονιστεί όταν βρίσκεται στην αρχή ή στο τέλος της πρότασης.
- **Ακούστε** – προσπαθήστε να ακούτε περισσότερο τα παιδιά και να τα ενθαρρύνετε να μιλήσουν αντί να κυριαρχείτε εσείς στη συζήτηση.
- **Χρησιμοποιήστε διάφορα υλικά** – χρησιμοποιήστε αντικείμενα, φωτογραφίες, σχέδια και βίντεο. Παρέχετε ένα οπτικό μέσο για όλο το νέο λεξιλόγιο που ενεργοποιεί τη μνήμη των παιδιών.
- **Χρησιμοποιήστε εκφράσεις του σώματος στο μάθημα** – χρησιμοποιήστε χειρονομίες, τη γλώσσα του σώματος και το παιχνίδι ρόλων. .
- **Χρησιμοποιήστε σήμανση σε διάφορες γλώσσες** – τοποθετήστε ετικέτες σε αντικείμενα και μέρη τη τάξης, γραμμένες σε δύο γλώσσες. Χρησιμοποιείτε πάντα δύο διαφορετικά χρώματα για τις ετικέτες και χρησιμοποιήστε το ένα χρώμα για να επισημάνετε τη μία γλώσσα και το άλλο για την άλλη (ή περισσότερα εάν έχετε περισσότερες γλώσσες).
- **Εκπαιδευτικό υλικό** – η τάξη πρέπει να είναι εμπλουτισμένη με διάφορα υλικά που δίνουν κίνητρα στο παιδί για να αναπτύξει τις γλωσσικές του δεξιότητες, όπως: βιβλία, εικονογραφημένα βιβλία, κουκλοθέατρο, συσκευές καταγραφής ήχου, μολύβια, χαρτί, κόμικς...
- **Ενθαρρύνετε τα παιδιά να συζητούν μεταξύ τους.**
- **Δημιουργήστε ένα αίσθημα υπερηφάνειας** – ξεκινήστε με αυτά που ξέρουν ήδη τα παιδιά και ενθαρρύνετέ τα να μιλήσουν για προηγούμενες εμπειρίες τους.
- **Δείξτε ενθουσιασμό, εμπιστοσύνη και ταυτόχρονα υπομονή** – αυτό θα επιτρέψει στα παιδιά να πειραματιστούν πάνω στη νέα γλώσσα και να μην τα παρατήσουν.

- **Να επαινείτε και να ενθαρρύνετε ανοιχτά και άμεσα** τα παιδιά.

Αυτά είναι τα εποπτικά μέσα που αναπτύχθηκαν από φοιτήτριες κατά τη διάρκεια του θερινού προγράμματος του Πανεπιστημίου Πατρών - το πρώτο εποπτικό μέσο χρησιμεύει για να βοηθήσει τα παιδιά να εκφράσουν συναισθήματα, το δεύτερο να μιλήσουν για τον καιρό και το τρίτο να μιλήσουν για τις εποχές.

(Στελλάκης Ν. και Σπηλιοπούλου Γ., Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών)

Το περιβάλλον που υποστηρίζει την κατάκτηση της γλώσσας και την ανάπτυξη του γραμματισμού παίζει σημαντικό ρόλο¹⁷. Χρησιμοποιήστε όλα τα μέσα που έχετε για να μεταφέρετε τη(ις) γλώσσα(ες) στην τάξη σας. Για το σκοπό αυτό μπορεί να είναι χρήσιμες οι ακόλουθες συμβουλές:

- **Το ημερήσιο πρόγραμμα** αναρτάται, όπως και άλλες λίστες μέσα στην τάξη στο ύψος των ματιών των παιδιών - οι εκπαιδευτικοί συνδυάζουν ζωγραφιές, εικόνες και γραπτά κείμενα τόσο σε τυπωμένη μορφή, όσο και γραμμένο στο χέρι.
- **Τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να διαβάσουν, να γράψουν και να συζητήσουν σε κάθε γωνιά:** οτιδήποτε δημιουργήσει ή γράψει το παιδί πρέπει να τοποθετηθεί στο ύψος των ματιών του παιδιού, ώστε να νιώσει περήφανο· τα παιδιά ενθαρρύνονται να «παίζουν» με τη γλώσσα με διαφορετικούς τρόπους (να εφευρίσκουν λέξεις, να προσπαθούν να κάνουν ιστορίες ακόμα κι αν οι

Καλλιεργήστε τις παραδόσεις των κοινοτήτων και των οικογενειών από τις οποίες προέρχονται τα παιδιά. Συλλέξτε μουσική, παραδοσιακά τραγούδια, νανουρίσματα, παραδοσιακά παιχνίδια, έθιμα, ιστορίες και ρητά. Ζητήστε από τους γονείς να σας βοηθήσουν.

¹⁷ Αντλήθηκε από: Trikić, Z, Ionescu, M (Ed.) (2012). Building Opportunities in early Childhood from the Start, the Teachers' Guide to Good Practices in Inclusive early Childhood Services, Roma Education Fund – <http://ftp.issa.nl/sites/default/files/AGS%20Good%20Practice%20Guide.pdf> and from Blashka, J.K. (1998.), VIEWS (Spring, 12- 13, 23)

λέξεις βρίσκονται σε λάθος σημείο μέσα στο κείμενο, να γράφουν με τον τρόπο που θέλουν, να γράφουν σε διάφορες επιφάνειες, να τραγουδούν τραγούδια χωρίς νόημα, κ.λπ.).

- **Στην τάξη υπάρχει μια βιβλιοθήκη** ή τουλάχιστον μια γωνιά ή ένα ράφι με βιβλία, περιοδικά, κόμικς κ.λπ.: υπάρχει υλικό για την αφήγηση ιστοριών και τις δραματοποιήσεις: υπάρχει μεγάλος αριθμός βιβλίων (5-8 βιβλία για το κάθε παιδί) και διαφορετικά είδη βιβλίων: τα βιβλία είναι προσβάσιμα στα παιδιά, ώστε να μπορούν να τα πάρουν όταν θέλουν και να τοποθετούνται με το εξώφυλλο ορατό προς το παιδί: υπάρχει ισορροπία στα βιβλία για τα «αγόρια» και τα «κορίτσια», στα βιβλία που δείχνουν τα 2 φύλα σε απροσδόκητους ρόλους και στα βιβλία με θέματα που σχετίζονται με την ποικιλομορφία, την ισότητα και τη δικαιοσύνη: η γωνιά με τα βιβλία πρέπει να έχει μαξιλάρια, στρώματα κ.λπ.
- **Επιγραφές/ετικέτες:** η λειτουργία της γραφής και της ανάγνωσης αποδεικνύεται με πολλούς διαφορετικούς τρόπους (π.χ. ετικέτες σε υλικά, αντικείμενα, και γωνιές σε διαφορετικές γλώσσες) - αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος για να αναπτύξει το παιδί «αντιληπτικό λεξιλόγιο».
- Υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για **δραματοποιήσεις, παιχνίδια ρόλων και συμβολικό παιχνίδι.**
- **Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν υπολογιστές** – υπάρχουν πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα που υποστηρίζουν τον πρώτο γραμματισμό και την κατάκτηση της γλώσσας.
- **Οι εκπαιδευτικοί διαβάζουν στα παιδιά ή λένε ιστορίες** τουλάχιστον μία φορά την ημέρα: αν υπάρχει δυνατότητα, παραπάνω από μια: κάθε στιγμή μπορεί να είναι μια στιγμή ανάγνωσης.
- **Τα σχέδια και οι ζωγραφιές των παιδιών αποστέλλονται συνήθως ή κοινοποιούνται στους γονείς** – αυτό πυροδοτεί πολύ σημαντικές συνομιλίες με τους γονείς και βοηθά επίσης τους γονείς να βλέπουν την πρόοδο που κάνουν τα παιδιά τους. Μπορούν επίσης να μάθουν για τη δουλειά που κάνετε με τα παιδιά.
- **Τα παιδιά δανείζονται βιβλία από το νηπιαγωγείο για το μέρος που μένουν** – έτσι οι γονείς μπορούν να διαβάζουν πιο συχνά στα παιδιά. Στη περίπτωση που γονείς είναι αναλφάβητοι, μπορούν να κοιτάζουν τις εικόνες του βιβλίου και να συζητάνε γι' αυτές με τα παιδιά τους. Αυτό μπορεί να είναι δύσκολο στις συνθήκες του καμπ, γι' αυτό λάβετε την απόφαση με βάση τις υπάρχουσες συνθήκες.

Μπορούν να τραγουδήσουν για εσάς, ώστε να μπορείτε να ηχογραφήσετε τη μουσική και να τη χρησιμοποιήσετε σε καθημερινές δραστηριότητες. Εάν οι γονείς δεν μπορούν να διαβάσουν και να γράψουν, προσπαθήστε να βρείτε κάποιον για βοήθεια. Ενσωματώστε αυτό το περιεχόμενο στην καθημερινή εργασία. Για παράδειγμα, χρησιμοποιήστε παραδοσιακά παιχνίδια ως δραστηριότητες προθέρμανσης. Εάν έχετε παιδιά διαφορετικού πολιτισμικού και γλωσσικού υποβάθρου, κάντε ένα σχέδιο για να αντιπροσωπεύσετε την πολυμορφία που έχετε στην τάξη.

- **Ο εκπαιδευτικός δείχνει**, συχνά και τακτικά, **πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα διάφορα υλικά γραμματισμού.**
- **Οι γωνιές για παιχνίδι και μάθηση έχουν σαφώς καθορισμένο χώρο** – έρευνες έχουν δείξει πως κατάλληλα σχεδιασμένοι και εξοπλισμένοι χώροι παρακινούν τα παιδιά να κάνουν συχνά τις δικές τους επιλογές υλικών, που σχετίζονται με το γραμματισμό. Βιβλία και υλικά γραμματισμού υπάρχουν σε όλες τις γωνιές.
- **Λεξικά στον τοίχο** που περιλαμβάνουν εικόνες και λέξεις σε διαφορετικές γλώσσες (οι οποίες μιλιούνται στην ομάδα/τάξη).

Τα χρώματα – Το λεξικό τοίχου¹⁸

Ο δάσκαλος εκτυπώνει ή σχεδιάζει κύκλους διαφορετικών χρωμάτων σε χαρτί Α3 και κολλάει το χαρτί στον τοίχο έτσι ώστε τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε αυτό καθημερινά. Με τη βοήθεια παιδιών και μελών της οικογένειας, προσθέτει το όνομα των χρωμάτων σε όλες τις γλώσσες που μιλούν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο (στη φωτογραφία η δασκάλα χρησιμοποίησε Αγγλικά, Γαλλικά, Αραβικά και Φαρσί). Τα παιδιά μαθαίνουν να ονομάζουν τα χρώματα στα ελληνικά και στη γλώσσα τους.

¹⁸ Αυτή η δραστηριότητα εισήχθη από τον Στελλάκη Ν. και την Σπηλιοπούλου Γ., Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών, και εφαρμόστηκε σε νηπιαγωγεία κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών προγραμμάτων.

	Ελληνικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Αραβικά	Φαρσί
	Κόκκινο	Red	Rouge	أحمر (<i>Ahmar</i>)	قرمز (<i>Ghermez</i>)
	Μωβ	Purple	Pourpre	ارجواني (<i>Urjuwaani</i>)	ارغوانی (<i>Arghavâni</i>)
	Μπλε	Blue	Bleu	أزرق (<i>Azraq</i>)	آبی (<i>Âbi</i>)
	Πράσινο	Green	Vert	أخضر (<i>Akhdar</i>)	سبز (<i>Sabz</i>)
	Κίτρινο	Yellow	Jaune	أصفر (<i>Asfar</i>)	زرد (<i>Zard</i>)
	Πορτοκαλί	Orange	Orange	البرتقالي (<i>Burtuqali</i>)	نارنجی (<i>Nârenji</i>)

	Ελληνικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Αραβικά	Φαρσί
	Γκρι	Grey	Gris	رمادي (<i>Rmadi</i>)	خاکستری (<i>Khâkestari</i>)
	Άσπρο	White	Blanc	أبيض (<i>Abyad</i>)	سفید (<i>Sefid</i>)
	Ροζ	Pink	Rose	زهري (<i>Zahri</i>)	صورتی (<i>Surati</i>)
	Καφέ	Brown	Marron	بني (<i>Bunni</i>)	قهوه‌ای (<i>Ghahveyi</i>)
	Μαύρο	Black	Noir	أسود (<i>Aswad</i>)	سیاه (<i>Siyâh</i>)

Δραστηριότητες που υποστηρίζουν την κατάκτηση της γλώσσας

Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε μερικές από τις ακόλουθες δραστηριότητες. Τα περισσότερα από αυτά δεν απαιτούν γνώση της γλώσσας, αλλά βοηθούν στην εκμάθηση της γλώσσας και στην ενίσχυση της ολιστικής ανάπτυξης των παιδιών.

Δραστηριότητες με κίνηση – Δημιουργική κίνηση ¹⁹

Η παροχή καθημερινών ευκαιριών για κίνηση, μπορεί να έχει ισχυρό αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των παιδιών επειδή αποτελεί όχι μόνο μια σωματική δραστηριότητα αλλά και τρόπο για αυτοέκφραση. Προσφέρει την πλούσια εμπειρία της ανακάλυψης και της δημιουργίας, μαζί με τα πρόσθετα οφέλη της κίνησης.

Η δημιουργική κίνηση δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να ελέγξουν το σώμα τους και να αποκτήσουν επίγνωση του χώρου στον οποίο κινούνται. Είναι ευχάριστη για τα παιδιά, ανακουφίζει από το άγχος, συμβάλλει στη μυϊκή ενδυνάμωση, την αντοχή και βελτιώνει την ευελιξία και το συντονισμό. Βοηθά τα παιδιά να εξοικειωθούν με τις ακόλουθες οδηγίες, να ακούσουν υποδείξεις, να σέβονται τους άλλους καθώς κινούνται και να καταλαμβάνουν τον ίδιο χώρο. Αυτό που αναγνωρίζεται λιγότερο και διερευνάται στα προσχολικά χρόνια, είναι το πώς η δημιουργική κίνηση συμβάλλει ακόμη και στην ανάπτυξη επίλυσης προβλημάτων των παιδιών, στην κριτική σκέψη, στην ανάπτυξη της γλώσσας και στη μνήμη εργασίας. Η έρευνα δείχνει ότι η κίνηση και η άσκηση μπορούν να πυροδοτήσουν την ανάπτυξη νέων εγκεφαλικών κυττάρων και να διευκολύνουν τη μάθηση.²⁰ Η δημιουργική κίνηση επιτρέπει στα μικρά παιδιά να κάνουν ερωτήσεις και να βρίσκουν απαντήσεις και καινοτόμες λύσεις σε προβλήματα χρησιμοποιώντας το σώμα τους.

Υπάρχουν τέσσερα στοιχεία που σχετίζονται με τη δημιουργική κίνηση και τις δραστηριότητες που μπορούν να οργανωθούν γύρω τους²¹:

- **Παραλλαγές κίνησης του σώματος:** Για παράδειγμα, βαδίζοντας με τα χέρια ψηλά στον αέρα, κάμπτοντας το ένα γόνατο και κρατήστε το άλλο γόνατο ίσιο, στα άκρα των δακτύλων, κ.λπ.
- **Χωρικές παραλλαγές:** Μετακίνηση προς τα πίσω, πλάγια, στροφή, σε τετράγωνο μοτίβο, κ.λπ.
- **Χρονικές παραλλαγές:** Κίνηση αργά, γρήγορη πορεία επτά βημάτων και σταμάτημα, κ.λπ.
- **Ενεργειακές παραλλαγές:** Κίνηση σαν να βρίσκεστε στο νερό, σε κινούμενη άμμο, σε καυτή άμμο, χωρίς να κάνετε θόρυβο, κ.λπ.

Προσθέτοντας υλικά όπως κασκόλ ή μεταξωτό ύφασμα, σερπαντίνες σε κοντό ραβδί για μετακίνηση ή χούλα χουπ, προσθέτει μια άλλη διάσταση και πρόκληση

¹⁹ Απόσπασμα από: Child-centered, democratic preschool classrooms: The Step by Step Approach, 2018

²⁰ Raley 2008, Raley, J. (2008). SPARK: The revolutionary new science of exercise and the brain. New York: Little, Brown.

²¹ Dow, C. (2010). Young children and movement: the power of creative dance. *Young Children*. National Association of Education for Young Children. <https://www.naeyc.org/tyc/files/tyc/file/V6N1/Dow2010.pdf>

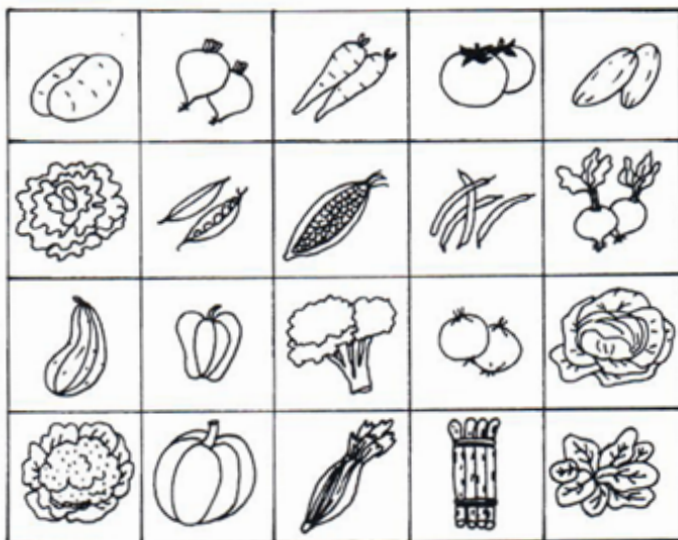
στις δραστηριότητες ελεύθερης κίνησης. Τα μικρά μουσικά όργανα, οι μικροί φακοί ή τα φώτα οπτικών ινών, τα γεμισμένα ζώα ή ακόμα και τα καπέλα μπορούν να πυροδοτήσουν τη φαντασία των παιδιών να βρουν νέους τρόπους μετακίνησης.

Η δημιουργική κίνηση μπορεί επίσης να γίνει μια στρατηγική όταν τα παιδιά νιώθουν νευρικά όταν στέκονται στην ουρά για να περιμένουν τη σειρά τους να πλύνουν τα χέρια τους ή ακόμα και κατά τη διάρκεια του κύκλου. Μπορούμε να τους προσφέρουμε διαφορετικούς τρόπους να εκφραστούν (όπως με τους αγκώνες ή τα γόνατα), μπορούμε να τους ζητήσουμε να εκφραστούν σε μια μέτρηση και, στη συνέχεια, να παγώσουν ή να τους ζητήσουμε να εκφραστούν γρήγορα ή αργά. Μπορούμε να τους ζητήσουμε να ταιριάζουν σε σχήμα τριγώνου.

Η δημιουργική κίνηση μπορεί να οδηγήσει στην εκμάθηση παραδοσιακών χορών από διαφορετικές χώρες. Τα παιδιά μπορούν να διδάξουν τους δασκάλους και τους συνομηλικούς τους παραδοσιακούς χορούς από τη χώρα τους, και οι δάσκαλοι μπορούν να τους διδάξουν ελληνικούς χορούς. Οι γονείς μπορούν επίσης να συμμετάσχουν.

Πίνακες Lotto²²

Οι πίνακες Lotto είναι πίνακες με εικόνες ή αριθμούς αποτελούν τη βάση για μια ποικιλία παιχνιδιών συνδυασμού. Υπάρχει ποικιλία τύπων, που, όμως, απαιτεί παρατήρηση, σύγκριση όμοιων και αναγνώριση των διαφορών. Αυτές οι δεξιότητες συνδυασμού είναι κορυφαίες στην μάθηση των επιστημών, των μαθηματικών και της αναγνωστικής ετοιμότητας. Οι πίνακες Lotto μπορούν να αφορούν αναγνώριση χρωμάτων, αριθμών, φρούτων, εικόνων ανθρώπων και μπορούν να λειτουργούν συμπληρωματικά σε θέματα των κοινωνικών επιστημών. Για παράδειγμα, εάν μελετώνται τα είδη

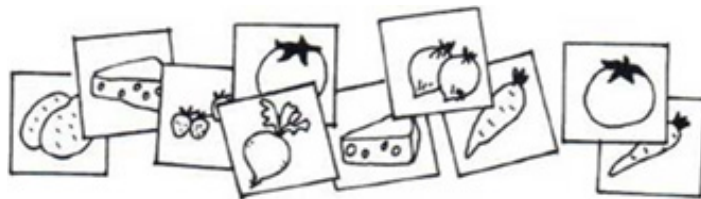

τροφίμων, ο εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργήσει πίνακες lotto με φρούτα, λαχανικά και πρωτεΐνες. Υποβάλλοντας ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, ο εκπαιδευτικός βοηθά τα παιδιά να επεκτείνουν το λεξιλόγιό τους.

Μπορείτε να γράψετε τα ονόματα αντικειμένων στα ελληνικά και στις γλώσσες που μιλούν τα παιδιά.

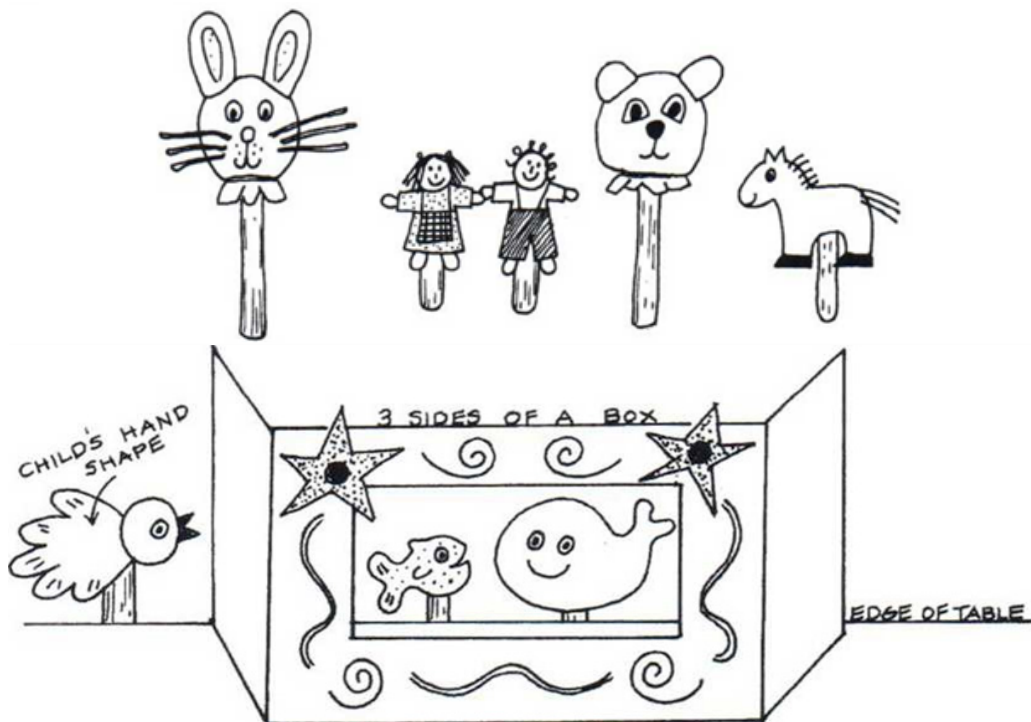
²² Coughlin A.P., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R.K., Rothschild Stolberg J., Burk Walsh K.: Step by Step: A Program for Children and Families. Creating Child-Centered Classrooms: 3-5 Years Old. ISSA

Κάντε τις κάρτες συνδυασμού να αντιστοιχούν στις εικόνες που βρίσκονται στους πίνακες.

Χρησιμοποιήσε όσα lotto θέλετε, αλλά με έμφαση στην επανάληψη λέξεων σε διάφορες γλώσσες. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτήν την ευκαιρία για να αναπτύξετε ένα ομαδικό λεξικό τοίχου.

Κουκλοθέατρο²³

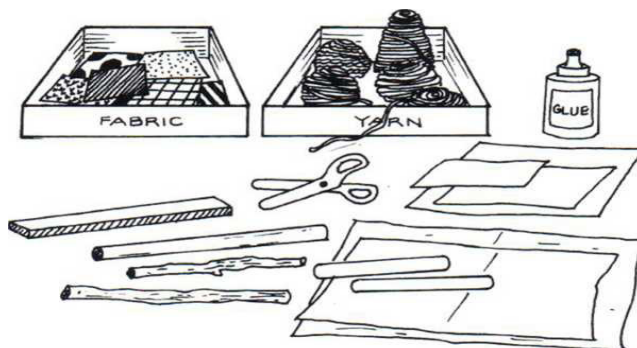
Οι κούκλες χρησιμοποιούνται για αρκετές εμπειρίες δραματοποίησης. Είτε σκηνοθετώντας μια σκηνή από μια ιστορία ξαναζώντας μια πραγματική κατάσταση, είτε παίζοντας φανταστικούς ρόλους, τα παιδιά χρησιμοποιούν τις κούκλες για να πουν δυνατά πράγματα που είναι στο μυαλό τους. Οι κούκλες διεγείρουν τη φυσική χρήση της γλώσσας από το παιδί. Εκτός από τα πολυάριθμα γλωσσικά, κοινωνικά και συναισθηματικά οφέλη της χρήσης της κούκλας στο δραματικό παιχνίδι, η δημιουργία κούκλας επιτρέπει στα παιδιά να εκφράσουν τη δημιουργικότητα και τη

²³ Ομοίως

φαντασία τους. Η χρήση μιας ποικιλίας από κούκλες (π.χ. κούκλες φτιαγμένες πάνω σε ξυλάκια, δαχτυλόκουκλες και κούκλες φτιαγμένες με σακούλες) επιτρέπει την επιλογή, ενθαρρύνει νέες καταστάσεις και υποκινεί το ενδιαφέρον.

Υλικά:

- μικρά ξυλάκια, ραβδιά
- μικρές χάρτινες σακούλες
- αποκόμματα υφασμάτων, αποκόμματα χαρτιού
- κόλλα
- εφημερίδα ή βαμβάκι
- ξύλινα γλωσσοπίεστρα ή ξυλάκια παγωτού
- νήμα, κορδέλα, κουμπιά, ψαλίδι

Προετοιμασία:

- Ένα μικρότερο παιδί μπορεί να στερεώσει μια σακούλα πάνω σε ένα ραβδάκι και να γεμίσει τη σακούλα με εφημερίδα ή βαμβάκι.
- Ο εκπαιδευτικός το βοηθά να τυλίξει τη σακούλα στο ραβδί, σχηματίζοντας έτσι ένα κεφάλι.
- Το παιδί μπορεί να ζωγραφίζει ή να κολλήσει διάφορα διακοσμητικά στο κεφάλι ή στο πρόσωπο.
- Το παιδί ντύνει την κούκλα επιλέγοντας αποκόμματα χαρτιού ή υφάσματος.
- Στα μεγαλύτερα παιδιά αρέσει να ζωγραφίζουν ήρωες ιστοριών σε ανθεκτικό χαρτί. Αφού κόψουν τους ήρωες τους, τους κολλούν έπειτα πάνω σε χαρτόνι και μετά τους δένουν πάνω σε ξύλινα ραβδιά.

Δραστηριότητα:

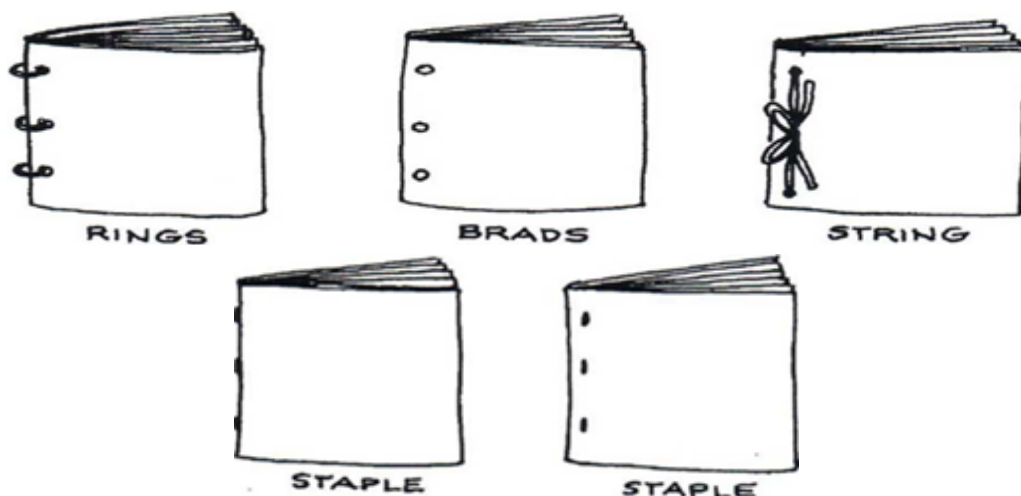
Ορισμένα παιδιά διστάζουν να μιλήσουν ομαδικά ή να αφηγηθούν ιστορίες. Σχεδόν μαγικά, όταν αυτά τα παιδιά κρατούν κούκλες, προσποιούνται ότι μιλάει η κούκλα και παίρνουν μέρος στο διάλογο. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα ερωτήσεων και σχολίων εκπαιδευτικών για τη διευκόλυνση της γλώσσας: «Αυτό το μωρό δε θα κοιμηθεί χωρίς ιστορία. Μπορεί η κούκλα σου να πει μια ιστορία στο μωρό;», «Ποιο είναι το αγαπημένο επιδόρπιο-φρούτο της κούκλας σου, παγωτό ή κέικ;»

Επεκτάσεις και παραλλαγές:

Με τα μεγαλύτερα παιδιά, δημιουργήστε ένα σκηνικό (ένα μεγάλο κουτί από χαρτόνι λειτουργεί καλά) ή ένα σκηνικό με ένα επίπεδο φύλλο. Τα παιδιά ζωγραφίζουν τη σκηνή για το κουκλοθέατρο.

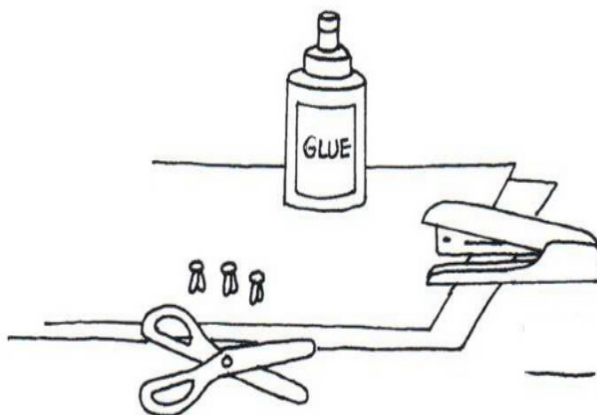
Ένα βιβλίο για μένα²⁴

Η λογοτεχνία εφοδιάζει τα παιδιά με νέες ιδέες και νοήματα. Διεγείρει τη σκέψη και τη γλωσσική ανάπτυξη. Για να ενθαρρύνετε την αγάπη για τα βιβλία, διαβάζετε καθημερινά στα παιδιά και δώστε τους ευκαιρίες να δημιουργήσουν τα δικά τους βιβλία. Αυτή η δραστηριότητα δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να κάνει τις επιλογές των θεμάτων του με βάση τα ενδιαφέροντα του. Η δραστηριότητα βάζει επίσης τα παιδιά να σκεφτούν διαφορετικούς τρόπους δημιουργίας βιβλίων. Η δημιουργία βιβλίων με τα παιδιά επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να προσαρμόζουν το περιεχόμενο σε οποιαδήποτε μαθησιακή περιοχή. Παρέχει επίσης ευκαιρίες στους εκπαιδευτικούς να συμπληρώσουν τη βιβλιοθήκη της τάξης με βιβλία σε διαφορετικές γλώσσες και από διαφορετικούς πολιτισμούς.

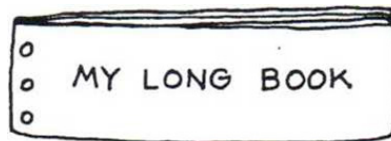
Υλικά:

- Πολύχρωμο χοντρό χαρτί
- ψαλίδι
- συρραπτικό
- λαστιχάκια
- χαρτόνι
- κόλλα
- διακορευτής
- συνδετήρες
- παλιά περιοδικά, κατάλογοι, ευχετήριες κάρτες, κ.λπ.

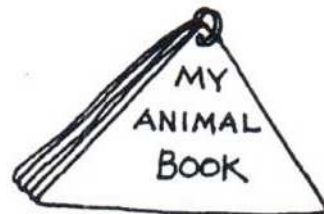
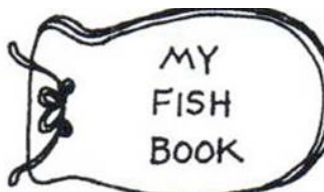
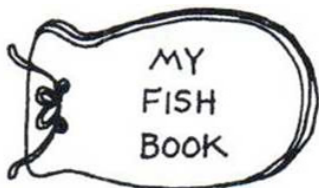

²⁴ Ομοίως

Κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης στον κύκλο ή στην πρωινή συνάντηση, εξηγήστε στα παιδιά ότι θα κάνουν «Ένα βιβλίο για μένα». Κάθε βιβλίο θα είναι λίγο διαφορετικό γιατί ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός, αλλά υπάρχουν επίσης άνθρωποι, που μοιάζουν μεταξύ τους σε πολλά σημεία. «Σε ποια σημεία μοιάζουν οι άνθρωποι μεταξύ τους;». Οι δραστηριότητες που μπορεί να περιλαμβάνονται στο βιβλίο είναι: αποτυπώματα χεριών, ποδιών, δαχτυλικά αποτυπώματα, τα μέλη που έχει η οικογένειά μου, το χρώμα των ματιών μου, το αγαπημένο μου χρώμα, μια ιστορία για μένα όταν ήμουν μωρό, αυτό που μου αρέσει να κάνω πιο πολύ, οι αγαπημένες μου λέξεις στη γλώσσα μου, κ.λπ. Τα παιδιά μπορούν να υπαγορεύουν στο δάσκαλο και αυτά να ζωγραφίσουν εικόνες για να συνοδεύσουν την αφήγηση.

Όταν ολοκληρωθούν τα βιβλία, ο δάσκαλος θα πρέπει να τα τοποθετήσει στη γωνιά της γραφής και ανάγνωσης για να τα βλέπουν τα παιδιά. Τους αρέσει να βλέπουν το εαυτό τους και τα άλλα παιδιά. Η δραστηριότητα αυτή βοηθά τα παιδιά να οικοδομήσουν μια θετική στάση απέναντι στη διαφορετικότητα, καθώς ευαισθητοποιούνται και κατανοούν καλύτερα τα δικά τους χαρακτηριστικά και των συμμαθητών τους.

Προετοιμάστε αρκετά δείγματα διαφορετικών σχημάτων βιβλίων. Τα παιδιά επιλέγουν το σχήμα και το θέμα των βιβλίων.

Χρησιμοποιήστε όλες τις γλώσσες που μιλιούνται στην ομάδα σας. Δημιουργήστε λεξικά – ονόματα των μερών του σώματος, σημαντικές λέξεις κ.λπ. Μπορείτε πάντα να ζητήσετε από τους γονείς ή από κάποιον από το καμπ να σας βοηθήσουν. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να σας βοηθήσει να συνδεθείτε με οικογένειες και επίσης να μάθετε μερικές λέξεις από τις γλώσσες που μιλούν τα παιδιά και οι οικογένειες.

Ήχος της γλώσσας²⁵

Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας, τα παιδιά θα μιλήσουν για τη γλώσσα που μιλούν στο σπίτι. Θα αναγνωρίσουν διαφορές μεταξύ των γλωσσών. Θα αποκτήσουν ένα αίσθημα υπερηφάνειας λόγω της διαφορετικής πολιτισμικής τους ταυτότητας και ένα αίσθημα σεβασμού για τους άλλους πολιτισμούς.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το τηλέφωνο ή τον υπολογιστή σας για να καταγράψετε τα παιδιά.

Περιγραφή των δραστηριοτήτων:

Μιλήστε στα παιδιά για τις γλώσσες/διαλέκτους που μιλάνε στο σπίτι. Προσπαθήστε να ηχογραφήσετε αυτές τις διαφορετικές γλώσσες/διαλέκτους στο κινητό σας (π.χ. ρωτήστε τους γονείς ή τα παιδιά). Αναπαράγετε διαφορετικές γλώσσες/διαλέκτους και ζητήστε τους να μαντέψουν για ποια γλώσσα/διάλεκτο πρόκειται.

Προσφέρετε να μεταφράσετε ένα διάσημο ποίημα στην πρώτη τους γλώσσα και να το παραθέσετε στον τοίχο ή μπροστά από την τάξη.

Επιπρόσθετες δραστηριότητες για την κατάκτηση της νέας γλώσσας ²⁶

Μικρά παιδιά - νηπιαγωγείο

Η μυστική τσάντα²⁷

Σκοπός αυτής της δραστηριότητας είναι να προσπαθήσουν τα παιδιά να αναγνωρίσουν και να ταυτοποιήσουν νέες λέξεις και όρους. Στη συνέχεια, τα παιδιά θα απομνημονεύσουν τις σωστές λέξεις και θα τις ενσωματώσουν στο λεξιλόγιό τους

Υλικά: ζευγάρια εικόνων και ζευγάρια παρόμοιων αντικειμένων. Το ιδανικό είναι όλα τα στοιχεία να είναι οικεία στα παιδιά, είτε μέσα από παιδικά ποιήματα και τραγούδια που έχετε χρησιμοποιήσει σε παιχνίδια με ποιήματα ή σε παιχνίδια που αναφέρονται παρακάτω.

Ψάρεμα²⁸

Η ιδέα αυτής της δραστηριότητας είναι να χρησιμοποιήσουν τα παιδιά οικείες λέξεις και εκφράσεις. Καθώς κοιτάζετε εικόνες και μιλάτε γι' αυτές, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να παρατηρήσουν τις λεπτομέρειες και να περιγράψουν τις εικόνες.

Υλικά: ένα καλάμι ψαρέματος (καλάμι, κορδέλα, μαγνήτης), εικόνες ζώων, τροφίμων, αντικειμένων της καθημερινής ζωής και τα αντίστοιχα αντικείμενα, ψάρια από χαρτόνι σε διάφορα χρώματα, συνδετήρες.

²⁵ Education for Diversity – Program for adults working with and for children –Toolkit, 2018, ISSA

²⁶ Ομοίως

²⁷ Sallinen, et al (2011)

²⁸ Ομοίως

Διαδικασία:

1. Τοποθετήστε τις εικόνες σε μια τσάντα και δώστε ένα τυχαίο αντικείμενο σε κάθε παιδί. Βγάλτε μία εικόνα από την τσάντα και πείτε: «Έχω ένα άλογο. Ποιος έχει το άλογο;»
2. Το παιδί που έχει το όμοιο αντικείμενο, το κρατά ψηλά και επαναλαμβάνει μαζί με εσάς «έχω το άλογο». Τοποθετήστε την εικόνα και το αντικείμενο στο πάτωμα ώστε όλα να μπορούν να τα δουν. Τα παιδιά μπορούν να τραγουδήσουν ένα τραγούδι για ένα άλογο. Μόλις έχετε δει όλες τις εικόνες και τα αντικείμενα και έχετε τραγουδήσει τα σχετικά τραγούδια, τα παιδιά μπορούν να σας βοηθήσουν να τα βάλετε πίσω στην τσάντα, κατονομάζοντας όμως κάθε φορά το αντίστοιχο αντικείμενο.
3. Εάν τα παιδιά είναι εξοικειωμένα με τις λέξεις, τότε μπορείτε να τους ζητήσετε να τοποθετήσουν τα αντικείμενα στην τσάντα ως εξής: «η Άννα μπορεί να πάρει την μπάλα, ο Οσίαη μπορεί να πάρει το άλογο...». Κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας πρέπει να μιλάτε για τα αντικείμενα, να δίνετε προσοχή στα ενδιαφέροντα των παιδιών, να συμπληρώνετε τις προτάσεις παιδιών, να επαναλαμβάνετε τις λέξεις και να τις χρησιμοποιείτε στις συζητήσεις σας. Μην πείτε «αυτό είναι λάθος», μην τα διορθώνετε, απλά επαναλάβετε τη σωστή λέξη.

Διαδικασία:

1. Κατασκευάστε ένα καλάμι ψαρέματος από ένα ραβδί και κολλήστε έναν μικρό μαγνήτη στη μία άκρη της κορδέλας και στερεώστε την άλλη άκρη της κορδέλας στην άκρη του ραβδιού. Ζωγραφίστε εικόνες ή χρησιμοποιήστε έτοιμες εικόνες από το διαδίκτυο. Κόψτε το ψάρι, κολλήστε τις εικόνες από πάνω και τοποθετήστε ένα συνδετήρα σε κάθε ψάρι.
2. Απλώστε τα ψάρια στο πάτωμα, με την εικόνα στραμμένη προς τα κάτω. Αφήστε τα παιδιά, το καθένα με τη σειρά του, να «ψαρέψει», βοηθήστε τα και κατονομάστε την εικόνα. Στη συνέχεια, κοιτάξτε τις εικόνες μαζί με τα παιδιά, περιγράψτε τες και συζητήστε τες. Μπορείτε επίσης να πείτε τα χρώματα.
3. Όταν τελειώσετε το παιχνίδι, μπορείτε να τραγουδήσετε τραγούδια ή να απαγγείλετε ποιήματα που σχετίζονται με τις εικόνες. Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε τραγούδια ή ποιήματα από προηγούμενες περιόδους.
4. Μπορείτε επίσης να παίξετε το παιχνίδι, κρύβοντας τα αντικείμενα στο δωμάτιο και αφήνοντας τα παιδιά να τα βρουν χρησιμοποιώντας τις οδηγίες σας.

Αξιολόγηση εκφραστικής γλώσσας

- Μπορούν τα παιδιά να κατονομάσουν τις εικόνες;

Αξιολόγηση αντιληπτικής γλώσσας –
Μπορούν τα παιδιά να ακολουθήσουν
οδηγίες;

Αξιολόγηση εκφραστικής γλώσσας
– Μπορούν να κατονομάσουν το
αντικείμενο;

Σημαντικές λέξεις που χρησιμοποιούνται στην οικογένεια

Ο καθένας έχει λέξεις που είναι ιδιαίτερες
γι' αυτόν. Το να ζητάς από τα μέλη της
οικογένειας να σου πουν λέξεις που
αντιπροσωπεύουν κάτι σημαντικό στη
ζωή τους μπορεί όχι μόνο να οικοδομήσει
το λεξιλόγιο των παιδιών, αλλά και
να δώσει μια εικόνα για τη ζωή της
οικογένειας. Το να ψάχνεις λέξεις είναι
μια θαυμάσια δραστηριότητα για τα
παιδιά που τα προτρέπει να μιλήσουν,
καθώς ζητάνε από τους άλλους να τους
πουν τις αγαπημένες τους λέξεις. Οι
λέξεις μπορούν να είναι σε οποιαδήποτε
γλώσσα.

**Δραστηριότητες για να γίνουν μαζί με
τα παιδιά:** Ζητήστε από τις οικογένειες
να σας πουν μέχρι και 5 σημαντικές λέξεις
και να τις γράψουν στις γλώσσες που
μιλούν τα μέλη τους. Πείτε στα παιδιά να
ζωγραφίσουν μια εικόνα με τις οικογένειές
τους για κάθε μία από αυτές τις λέξεις.

1. Τοποθετήστε στον τοίχο τον κατάλογο με τις εικόνες που σχεδίασαν.
2. Τα παιδιά μπορούν να κάνουν γραφήματα για τις λέξεις (πόσες είναι ίδιες ή ξεκινούν με τον ίδιο ήχο). Αυτές οι λέξεις μπορούν να αναφέρονται και να ενισχύονται κατά τη διάρκεια των διαφόρων θεματικών ενοτήτων.

- Μπορούν τα παιδιά να τραγουδήσουν τραγούδια ή να απαγγείλουν ποιήματα που συνδέονται με τις εικόνες

Μέρη του σώματος

Ο σκοπός αυτού του παιχνιδιού είναι η εκμάθηση λέξεων και η ενσωμάτωσή τους στο λεξιλόγιο των παιδιών. Τα παιδιά όχι μόνο θα μάθουν καινούριες λέξεις αλλά θα αρχίσουν να χρησιμοποιούν και οικείες λέξεις. Ξεκινήστε με μερικά παιδικά τραγούδια και ποιήματα για το σώμα.

Υλικά: μια κούκλα μεσαίου μεγέθους, μια βαλίτσα ή κουτί, μια κουβέρτα ή ένα μαξιλάρι κούκλας, αυτοκόλλητοι επίδεσμοι (τόσοι όσα τα παιδιά της ομάδας)

Διαδικασία:

1. Βγάλτε την κούκλα έξω από τη βαλίτσα ή το κουτί και μιλήστε στα παιδιά λίγο γι' αυτή: ποιο είναι το όνομα της κούκλας, τι της αρέσει, που ζει, κλπ. Στη συνέχεια, πείτε στα παιδιά ότι η κούκλα χρειάζεται τη βοήθειά τους επειδή έχει τραυματιστεί. Η κούκλα κλαίει και ψιθυρίζει σε εσάς «πού πονάει». Εσείς λέτε στα παιδιά σε ποιο μέρος του σώματος σας είπε, ότι πονάει η κούκλα και τα παιδιά, καθένα με τη σειρά του έρχεται να της βάλει έναν επίδεσμο. Στη συνέχεια, μπορείτε να φιλήσετε και να κατονομάσετε ξανά το μέρος εκείνο του σώματος. Επαναλάβετε αυτό με όλα τα παιδιά. Όταν όλα τα παιδιά έχουν βάλει έναν επίδεσμο στην κούκλα, αυτή είναι χαρούμενη και λέει ότι δεν πονάει πια.

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει και με μεγαλύτερα παιδιά στην πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου.

2. Εάν δεν επιτρέπεται η χρήση επιδέσμου, μπορείτε να χτυπήσετε ελαφρώς την κούκλα στο σημείο που πονάει. Μια άλλη δυνατότητα είναι να κόψετε λωρίδες γάζας και να τις τυλίξετε στο σημείο που πονάει η κούκλα.

Αξιολόγηση αντιληπτικής γλώσσας –
Μπορούν τα παιδιά να δείχνουν τα διάφορα μέρη του σώματος καθώς τους τα λέτε;

Αξιολόγηση εκφραστικής γλώσσας –
Μπορούν τα παιδιά να πουν μέρη του σώματος που μπορεί να πονάνε

Μικρότερα και μεγαλύτερα παιδιά

Εγώ είμαι²⁹

Αυτή η δραστηριότητα αναπτύσσει δεξιότητες δραματικής και γλωσσικής έκφρασης, αλληλουχίας και μνήμης – και τα παιδιά περνάνε πολύ ευχάριστα μεταξύ τους!

Υλικά: Βοηθήματα που σχετίζονται με τις δραστηριότητες που αναφέρονται παρακάτω.

Λέξεις που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε: ντυθείτε, στρώστε το τραπέζι, ετοιμαστείτε για ύπνο, τρώγετε το δείπνο/γεύμα, φτιάξτε ένα σάντουιτς, ζωγραφίστε μια εικόνα, φορέστε τα παπούτσια σας, βουρτσίστε τα δόντια σας, πηγαίνετε το σκύλο μια βόλτα, παίξτε ότι είστε στο σπίτι, παίξτε ότι είστε στο σχολείο, οποιαδήποτε προσποίηση δραστηριότητας

Διαδικασία:

1. Επιλέξτε καθημερινές δραστηριότητες που είναι διασκεδαστικές και οικείες στα παιδιά. Οι απλές ρουτίνες είναι οι καλύτερες
2. Πείτε στο παιδί: «Δείξε μου πώς να ...».
3. Αφήστε το παιδί να πραγματοποιήσει πρώτα τη δραστηριότητα, αναφέροντας τα βήματα που ακολουθεί. Για παράδειγμα, για να φτιάξουμε ένα σάντουιτς: παίρνουμε το ψωμί, το βούτυρο, κλπ.

²⁹ Rockwell, R et al. (1999)

Παραλλαγές δραστηριότητας:

- Ζητήστε από ένα παιδί να περιγράψει τι κάνει ένα άλλο κατά τη διάρκεια που το κάνει.
- Ζητήστε από ένα παιδί να πει σε ένα άλλο τα βήματα που ακολουθεί για να κάνει κάτι. Για παράδειγμα, για να κοιμηθώ: ξαπλώνω, κλείνω τα μάτια, κλπ.

Αξιολόγηση εκφραστικής γλώσσας

- Μπορούν τα παιδιά να λένε τι κάνουν, καθώς εκτελούν μια καθημερινή δραστηριότητα;

Αξιολόγηση αντιληπτικής γλώσσας

- Εάν ένα παιδί ενεργεί και ένα άλλο παιδί περιγράφει τη δραστηριότητα, μπορεί το παιδί που ενεργεί να καταλάβει τι χρειάζεται να κάνει;

Μπορούν τα παιδιά να περιγράψουν μια δραστηριότητα με τη «σωστή» ακολουθία;

Τι λέει το πρόσωπό μου;³⁰

Η έκφραση του προσώπου είναι ένας τρόπος για να στείλουμε ένα μήνυμα στους άλλους. Αυτή η δραστηριότητα επιτρέπει στα παιδιά να ασκήσουν αυτή την «κοινωνική χρήση» της μη λεκτικής γλωσσικής έκφρασης, χρησιμοποιώντας έναν καθρέφτη. Το να διαβάζουμε τις εκφράσεις του προσώπου των άλλων είναι εξίσου σημαντικό, γιατί το πρόσωπο «μιλάει».

Υλικά: Καθρέφτης, κατάλογος με εκφράσεις του προσώπου

Λέξεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν: χαρούμενος, λυπημένος, γενναίος, ενθουσιασμένος, τρελός, θυμωμένος, φοβισμένος, έκπληκτος, ντροπαλός, πρόσωπο, καθρέφτης

Διαδικασία:

1. Ζητήστε από τα παιδιά να καθίσουν μπροστά στον καθρέφτη.
2. Ενθαρρύνετε όλα τα παιδιά να κάνουν ένα «χαρούμενο» πρόσωπο. Κάθε παιδί κοιτάει το πρόσωπό του, καθώς και τις εκφράσεις όλων των άλλων «χαρούμενων» παιδιών.
3. Ζητήστε τους να κάνουν μία άλλη έκφραση «χαρούμενου» προσώπου. Και πάλι, κάθε παιδί κοιτάζει το πρόσωπό του καθώς και τα πρόσωπα όλων των άλλων παιδιών.
4. Ενθαρρύνετε τα να κάνουν διάφορες άλλες «αναγνωρίσιμες» εκφράσεις προσώπου, όπως φοβισμένα, έκπληκτα, ενθουσιασμένα ή λυπημένα.

³⁰ Ομοίως

Παραλλαγές δραστηριότητας:

1. Τα παιδιά μπορούν να κάνουν ζευγάρια και να διαβάσουν τις εκφράσεις του άλλου.
2. Σχεδιάστε διάφορες «αναγνωρίσιμες» εκφράσεις προσώπου εκφράζοντας διαφορετικά συναισθήματα.
3. Περιγράψτε ένα γεγονός, π.χ. κάνουμε τρενάκι του τρόμου σε ένα θεματικό πάρκο ή συμμετέχουμε σε πάρτι γενεθλίων και ζητήστε από τα παιδιά να φορέσουν «το πρόσωπο» που συνοδεύει το γεγονός.
4. Κάντε αντίθετες εκφράσεις, όπως χαρούμενος/λυπημένος, ενθουσιασμένος/βαρετός, φοβισμένος/γενναίος.

Αξιολόγηση εκφραστικής γλώσσας

- Μπορούν τα παιδιά να κατονομάσουν τα διαφορετικά συναισθήματα που εκφράζει το πρόσωπό τους, καθώς και τα πρόσωπα των άλλων;

Αξιολόγηση αντιληπτικής γλώσσας

- Μπορούν τα παιδιά να κατανοήσουν την έννοια των διαφόρων λέξεων που αντιστοιχούν σε εκφράσεις προσώπου, όπως ευτυχισμένος, λυπημένος ή θυμωμένος;

Μπορούν τα παιδιά να ταιριάξουν με μια λέξη έκφρασης, το πρόσωπο που βλέπουν;

Ζώα της φάρμας³¹

Αυτή η δραστηριότητα βοηθά τα παιδιά να μάθουν να ονομάζουν τα ζώα της φάρμας στα ελληνικά. Θα έχουν επίσης την ευκαιρία να ονομάσουν τα ζώα και στην πρώτη τους γλώσσα.

Περιγραφή

Ο δάσκαλος παρουσιάζει στα παιδιά τις διαδικτυακές εικόνες που απεικονίζουν ζώα της φάρμας. Ο δάσκαλος ονομάζει το ζώο και τα παιδιά μαθαίνουν να λένε τα ονόματα των ζώων στα ελληνικά. Ο δάσκαλος τα ενθαρρύνει επίσης να ονομάσουν τα ζώα στη δική τους γλώσσα. Τα παιδιά, λοιπόν, δημιουργούν με το δάσκαλο διαφορετικά ζώα της φάρμας αναδιπλώνοντας χαρτί (origami εάν είναι δυνατόν), ή φτιάχνοντας ζώα και μάσκες ζώων από πλαστικές πλάκες και χρωματίζουν ή ντύνουν μερικά από αυτά, αν θέλουν. Τα παιδιά καλούνται επίσης να μιμηθούν ζώα, να κάνουν ήχους, να περπατούν όπως διαφορετικά ζώα κ.λπ.

³¹ Αυτή η δραστηριότητα διαμορφώθηκε από τον Στελλάκη Ν. και την Σπηλιοπούλου Γ., Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών. Η φωτογραφία απεικονίζει το έργο των παιδιών στο κέντρο υποδοχής.

Αισθητηριακές δραστηριότητες με το νερό και ζωγραφική με τα δάχτυλα

Βρώμικα» υλικά³²

Τα «βρώμικα» υλικά, τα υλικά που επιτρέπουν στα παιδιά να λερωθούν είναι απαραίτητα για προγράμματα παιδιών προσχολικής ηλικίας. Βασικά υλικά, όπως το νερό, η άμμος, το χώμα και η λάσπη, προσελκύουν την πλειοψηφία των παιδιών, γιατί τους αρέσει να παίζουν πολύ με αυτά.

Το παιχνίδι με το νερό και άλλα «βρώμικα» υλικά:

- Χαλαρώνει και ηρεμεί τα παιδιά,
- επιτρέπει τη δημιουργική έκφραση του παιδιού και το βοηθά να αποκτήσει θετική αυτοεκτίμηση,
- αναπτύσσει το λόγο των παιδιών, εμπλουτίζει το λεξιλόγιο και βελτιώνει τις δεξιότητες επικοινωνίας,
- αναπτύσσει τη λεπτή κινητικότητα.

Παιχνίδια με το νερό

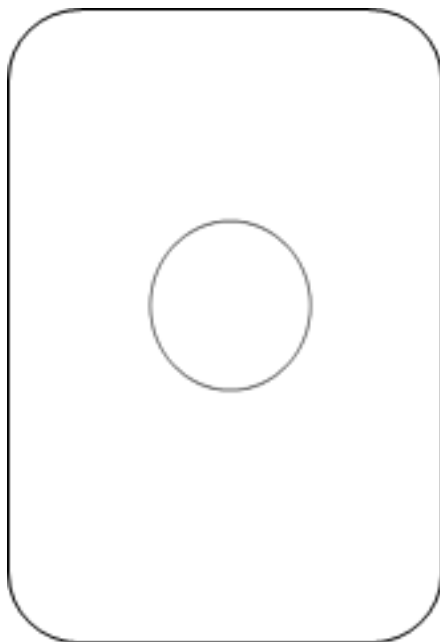
Χωρίς σαπούνι	Με σαπούνι
Τα παιδιά χρησιμοποιούν ένα σφουγγάρι ή ένα πανί για να σκουπίσουν το νερό που έχει χυθεί στο τραπέζι.	Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν το σφουγγάρι και τις πετσέτες για να πλύνουν τις κούκλες και μετά να τις στεγνώσουν.
Ρίχνουν νερό σε διαφορετικά δοχεία και μπουκάλια, με ή χωρίς χωνί.	Πλένουν τα ρούχα της κούκλας, χρησιμοποιώντας δύο πλαστικές λεκάνες – μία για το πλύσιμο και μία για το ξέβγαλμα. Κρεμάνε τα ρούχα στο σχοινί και τα στερεώνουν με τα μανταλάκια. Αυτή είναι μια ευκαιρία για να μιλήσετε στα παιδιά για την αντίστοιχη διαδικασία που ακολουθείται στο σπίτι. Είναι πιο ζεστά εκεί, στεγνώνει πιο γρήγορα;
Ζωγραφίζουν με το «νερό» χρησιμοποιώντας βούρτσες ζωγραφικής (το νερό να είναι σε μια λεκάνη ή σ' ένα δοχείο).	Αφήστε τα να πλύνουν τις καρέκλες στο δωμάτιο.
Κάνουν «σχέδια» με το νερό χρησιμοποιώντας έναν ψεκαστήρα και ψεκάζουν στο δάπεδο ή στον τοίχο.	Παίξτε «πλύσιμο αυτοκινήτων» και αφήστε τα να πλύνουν τα φορτηγά, τα βαγόνια και τα αυτοκίνητα.
Παρατηρούν αντικείμενα που επιπλέουν ή βυθίζονται στο νερό.	Αφήστε τα να κάνουν σαπουνόφουσκες. Χρησιμοποιούν πλαστικά ποτηράκια και καλαμάκια. Εισάγουν το καλαμάκι στο ποτήρι και μετά φυσάνε!

³² Υλικό που αντλήθηκε από το CIP Center for Interactive Pedagogy, ISSA's member from Serbia

<p>Παρατηρούν πώς το νερό αλλάζει χρώματα λόγω βυθισμένων αντικειμένων, όπως πέτρες, ξύλο, υφάσματα.</p>	<p>Κάνουν μεγάλες σαπουνόφουσκες χρησιμοποιώντας πλαστικά δοχεία με νερό και διαφορετικούς τύπους αναδευτήρων. Τα παιδιά απολαμβάνουν να παίζουν με σαπουνόνερο, ειδικά εάν προστεθούν σε αυτό, μερικές σταγόνες χρώματος.</p>
<p>Γεμίζουν μπουκάλια με νερό και ρίχνουν σταγόνες διαφορετικών χρωμάτων. Αναμιγνύουν το χρωματισμένο νερό από τα διαφορετικά μπουκάλια.</p>	<p>Συνταγή για σαπουνόφουσκες μεγάλης διάρκειας:</p> <p>3/4 φλιτζανιού απορρυπαντικού πιάτων, 1/4 φλιτζανιού γλυκερίνη ή ζάχαρη, 1 λίτρο νερό.</p>
<p>Ανακαλύπτουν τι συμβαίνει όταν αναμιγνύεται το νερό με το λάδι. Αναμιγνύουν μπουκάλια με λάδι και νερό, προσθέτουν διαφορετικά χρώματα και τα κουνούν. Τι συμβαίνει;</p>	
<p>Τι συμβαίνει όταν το μπουκάλι με τον πάγο βρίσκεται σε ένα ζεστό δωμάτιο;</p>	
<p>Γεμίζουν μπουκάλια διαφορετικών σχημάτων με διαφορετική ποσότητα νερού και παράγουν ποικίλους ήχους πραγματοποιώντας διάφορα χτυπήματα πάνω σε αυτά.</p>	

Η σωστή ποδιά είναι το πιο σημαντικό πράγμα, για κάθε είδους δραστηριότητα με «βρώμικα» υλικά. Είτε οι ποδιές είναι φτιαγμένες από τους εκπαιδευτικούς, είτε τους γονείς, πρέπει να ισχύουν τα παρακάτω.

- Οι ποδιές πρέπει να είναι αδιάβροχες.
- Πρέπει να είναι φτιαγμένες έτσι ώστε τα παιδιά να μπορούν να τις φορούν χωρίς τη βοήθεια του εκπαιδευτικού.
- Πρέπει να είναι φτιαγμένες από ανθεκτικά υλικά. Για το σκοπό αυτό, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε διάφορα πλαστικά υλικά σε χαρούμενα χρώματα, ή ακόμα και σακούλες απορριμμάτων.
- Απλά κόψτε μια τρύπα στη μέση για το κεφάλι του παιδιού.

Οτιδήποτε χρησιμοποιείται για παιχνίδια με το νερό πρέπει να είναι κατασκευασμένο από πλαστικό, ξύλο ή αλουμίνιο. Το γυαλί, φυσικά, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται. Ακολουθούν μερικές προτάσεις:

- σφουγγάρι
- υφάσματα
- βούρτσες πλυσίματος
- μπουκάλια διαφορετικών μεγεθών
- μετρητές
- ψεκαστές (συνήθως για το πλύσιμο)
- κύπελλα
- πλαστικές λεκάνες και νεροχύτες
- μεγάλα κουτάλια
- κουτάλες
- σταγονόμετρα
- μεγάλες βούρτσες
- κύπελλα με απορρυπαντικό
- στόμια διαφορετικών μεγεθών
- κουβάδες
- αντικείμενα που επιπλέουν/βυθίζονται
- μικρές βαρκούλες
- πλαστικά καλαμάκια
- πλαστικά ποτήρια (από γιαούρτι)
- διαφορετικοί τύποι δοχείων
- αναδευτήρες
- μικρές σκούπες
- πλαστικοί κάδοι
- σχοινί
- μανταλάκια

Ζωγραφική με τα δάχτυλα και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες

Η ζωγραφική με δάχτυλα αποτελεί μια καλλιτεχνική έκφραση. Είναι σημαντικό να εστιάσουμε στην ελευθερία κινήσεων και την ευχαρίστηση που παίρνει το παιδί απλώνοντας το χρώμα με το χέρι, απευθείας στο χαρτί. Αν και το αποτέλεσμα της δραστηριότητας μπορεί να είναι πολύ όμορφο και ελκυστικό, αυτός δεν είναι ο πρωταρχικός σκοπός της δραστηριότητας.

Για τα προσφυγόπουλα, η ευκαιρία να παίξουν και να εκφραστούν δημιουργικά είναι υψίστης σημασίας.

Η ζωγραφική με δάχτυλα μπορεί να οργανωθεί είτε μέσα στην τάξη, είτε στην αυλή. Το χαρτί δεν είναι πάντα απαραίτητο· η ζωγραφική μπορεί να γίνει απευθείας στο τραπέζι. Εάν είναι απαραίτητο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα αδιάβροχο ή πλαστικό υλικό, για να προστατευτεί η επιφάνεια του τραπεζιού.

Τα παιδιά είναι όρθια και ζωγραφίζουν με τα δάχτυλα, για να διευκολύνεται η ελευθερία κινήσεων. Τα παιδιά μπορούν εκτός από τα δάχτυλα, να χρησιμοποιήσουν

τις παλάμες, τις αρθρώσεις, τα χέρια, ακόμα και τους αγκώνες. Τα υλικά ζωγραφικής με τα δάκτυλα μπορεί να ετοιμαστούν από πριν ή κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.

Μερικές χρήσιμες συνταγές και ιδέες:

- 1 φλιτζάνι κόλλα αμύλου
- 1 φλιτζάνι κρύο νερό
- 3 φλιτζάνια ζεστό νερό
- 1/2 φλιτζάνι τριμμένο σαπούνι
- 1 κουταλιά γλυκερίνη (για λάμψη στο χρώμα, δεν είναι απαραίτητη)
- Χρώματα, τέμπερα σε σκόνη, ή χρώμα ζαχαροπλαστικής

Σε ένα μπολ ανακατέψτε την κόλλα με το κρύο νερό, προσθέτοντας σιγά-σιγά το ζεστό νερό. Ανακατέψτε καλά, μαγειρέψτε μέχρι να πήξει. Προσθέστε σαπούνι και χρώμα.

Αν δεν έχετε κόλλα, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτή τη συνταγή με αλεύρι:

2 φλιτζάνια αλεύρι

5 φλιτζάνια κρύο νερό

1/4 φλιτζάνι αλάτι

χρώμα

Ρίχνετε σταδιακά το κρύο νερό στο αλεύρι. Ανακατεύετε γρήγορα και ομοιόμορφα σε μέτρια φωτιά, μέχρι να πήξει. Αν εμφανιστούν σβόλοι, διαλύστε τους χρησιμοποιώντας ένα μίξερ.

Αντί να προσθέσετε χρώμα στις συνταγές, μπορείτε να βάλετε τέμπερα σε σκόνη σε μια αλατιέρα, και τα παιδιά να πασπαλίσουν την εργασία τους, τα χέρια τους ή το χαρτί.

Ακολουθεί μια άλλη απλή συνταγή, ιδιαίτερα χρήσιμη αν σχεδιάζετε μια δραστηριότητα ζωγραφικής με τα δάκτυλα **απευθείας στο τραπέζι:**

Ρίχνετε την υγρή κόλλα στην επιφάνεια του τραπεζιού και, στη συνέχεια, πασπαλίζετε με τη σκόνη της τέμπερας. Αφήστε τα παιδιά να σχεδιάσουν στο τραπέζι. Και μην ανησυχείτε, είναι εύκολο να καθαρίσετε το τραπέζι.

Η ζωγραφική με σαπούνι είναι μια άλλη δραστηριότητα με «βρώμικα» υλικά. Συνήθως, εκτελείται απευθείας στην επιφάνεια του τραπεζιού.

Συνταγή για ζωγραφική με σαπούνι:

1 φλιτζάνι τριμμένο σαπούνι

1/2 φλιτζάνι νερό (ή και λίγο περισσότερο εάν υπάρχει ανάγκη για περισσότερο υγρό)

Μπορεί επίσης να προστεθεί χρώμα. Ανακατέψτε το μείγμα μέχρι να πήξει.

Μερικά επιπλέον υλικά που κάνουν τη ζωγραφική στο τραπέζι πραγματική ευχαρίστηση και παρέχουν ποικίλες ευκαιρίες στο παιδί για να αναπτύξει τη δημιουργικότητά του. Δοκιμάστε με:

α) Αφρό ξυρίσματος – Εφαρμόστε απευθείας στο τραπέζι. Έχει μια ελαφρώς διαφορετική σύσταση και ευχάριστο άρωμα. Μπορεί επίσης να προστεθεί χρώμα (τέμπερα σε σκόνη).

β) Ζωγραφική με πουτίγκα.

γ) Κόλλα και ζεστό νερό – Είναι μια πραγματικά διασκεδαστική δραστηριότητα πάνω στο τραπέζι ή πάνω από ένα κουτί. Αφήστε τα παιδιά να κάνουν μπάλες με το μείγμα.

Συμβουλές:

1. Ελέγχουμε πάντα εάν τα παιδιά θέλουν να παίξουν με αυτά τα υλικά. Σε μερικά παιδιά δεν αρέσει, επομένως μην τα αναγκάσετε να το κάνουν εάν δεν τους αρέσει.
2. Σε αυτές τις δραστηριότητες συμπεριλάβετε ομάδες με μικρό αριθμό παιδιών, ώστε να μπορούν να κινούνται ελεύθερα γύρω από το τραπέζι. Ο χώρος είναι πολύ σημαντικός.
3. Βεβαιωθείτε πως όλοι φορούν ποδιά.
4. Βεβαιωθείτε πως τα μανίκια όλων είναι κατάλληλα γυρισμένα.
5. Εάν χρησιμοποιείτε χαρτί, εξασφαλίστε ένα χώρο όπου θα μπορεί να στεγνώσει το έργο των παιδιών. Εάν δεν υπάρχει σχοινί για να κρεμάσετε τις ζωγραφιές των παιδιών, απλώστε τις στο πάτωμα. Χρειάζεται κάποιος χρόνος για να στεγνώσουν.
6. Να έχετε πάντα κοντά σας: έναν κουβά με νερό, χαρτοπετσέτες και έναν άδειο κουβά, έτσι ώστε να μπορούν τα παιδιά να πλύνουν τα χέρια τους αμέσως, εάν χρειαστεί..

«Κουτιά για τις αισθήσεις των παιδιών»³³

Τα παιδιά χρησιμοποιούν την αφή για να εξερευνήσουν τον κόσμο γύρω τους. Το κουτί μυστηρίου «άγγιξε και πες» βοηθά στην ενίσχυση του γραμματισμού διότι τα παιδιά διευρύνουν το λεξιλόγιό τους, περιγράφοντας το αντικείμενο που αγγίζουν. Αυτή η δραστηριότητα, με το κουτί μυστηρίου αφορά φυσικά υλικά: η

³³ Coughlin A.P., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R.K., Rothschild Stolberg J., Burk Walsh K.: Step by Step: A Program for Children and Families. Creating Child-Centered Classrooms: 3-5 Years Old. ISSA

ποικιλία των αντικειμένων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο κουτί είναι ανεξάντλητη. Η εμπειρία εστιάζει κυρίως στην ικανότητα των παιδιών να αισθάνονται, να παρατηρούν και να εκφράζουν τις παρατηρήσεις τους. Συζητούν για τον αριθμό, την υφή, το σχήμα και το μέγεθος των αντικειμένων.

Αναπτύσσουν την ικανότητα να διακρίνουν μέσω της αφής διάφορα αντικείμενα.

- αλεύρι
- κορν φλάουρ
- ποπ κορν
- αλάτι
- μικρά κομμάτια αφρολέξ
- ξερά φύλλα
- κομμάτια εφημερίδας
- συλλογή από πέτρες
- βελανίδια
- κλαδιά
- φύλλα
- κοχύλια
- φτερά

Προετοιμασία:

1. Κόψτε μια τρύπα σε μέγεθος χεριού στο πάνω μέρος ενός μεσαίου μεγέθους κουτιού.
2. Διαλέξτε 2 είδη αντικειμένων: πέτρες, φτερά, βελανίδια, κλαδιά δέντρων, φύλλα, κοχύλια, κ.λπ.

Δραστηριότητα: Τοποθετήστε ένα αντικείμενο στο κουτί μυστηρίου. Πάνω στο τραπέζι βάλτε από 2 έως 5 αντικείμενα προκειμένου να τα βλέπουν τα παιδιά. Ένα από αυτά τα αντικείμενα θα πρέπει να είναι το ίδιο με αυτό που βρίσκεται μέσα στο κουτί. Ζητήστε από ένα παιδί να βάλει το χέρι του μέσα στο κουτί και να μαντέψει ποιο είναι το αντικείμενο. Ενθαρρύνετε το παιδί να κοιτάξει τα αντικείμενα πάνω στο τραπέζι και να χρησιμοποιήσει τις κατάλληλες λέξεις για να το περιγράψει.

Επεκτάσεις και παραλλαγές:

- Αντί για ένα αντικείμενο, τοποθετήστε 2-5 αντικείμενα μέσα στο κουτί. Έπειτα τοποθετήστε ένα αντικείμενο από την άλλη συλλογή μπροστά στο παιδί. Ζητήστε από το παιδί να ψάξει μέσα στο κουτί για ένα σκοπό.

- Σε μια μικρή ομάδα 2 ή 3 παιδιών, το κάθε παιδί βάζει το χέρι του μέσα στο κουτί και περιγράφει το αντικείμενο που πιάνει. Στη διδασκαλία περιγραφικών χαρακτηριστικών, ο εκπαιδευτικός μπορεί να διευκολύνει το παιδί στην περιγραφή με ερωτήσεις για το αν το αντικείμενο είναι σκληρό ή μαλακό, τραχύ ή λείο, κρύο ή ζεστό. Τα παιδιά διαδοχικά το ένα μετά το άλλο μαντεύουν ποιο είναι το αντικείμενο βασιζόμενα στην περιγραφή που έχει προηγηθεί. Ενθαρρύνετε την περιγραφική γλώσσα για να αναπτύξετε το λεξιλόγιο.

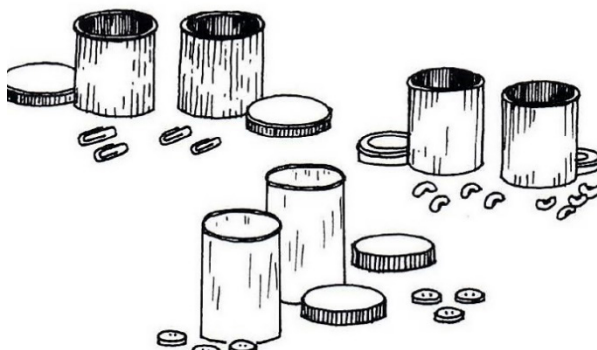
Μουσικές δραστηριότητες

Μουσικά όργανα³⁴

Τενεκεδάκια για ήχους

Υλικά:

- κουμπιά
- συνδετήρες
- σπόροι
- μικρά πλαστικά δοχεία με καπάκια (άδειες θήκες από φιλμ ή κουτάκια από βιταμίνες)

Προετοιμασία

- ΙΣε καθένα από τα 2 πανομοιότυπα δοχεία, τοποθετήστε τον ίδιο αριθμό κουμπιών ίδιου μεγέθους.
- Σε καθένα από τα 2 ίδια δοχεία, τοποθετήστε τον ίδιο αριθμό συνδετήρων ίδιου μεγέθους.
- Βάλτε καπάκια σε όλα τα δοχεία.

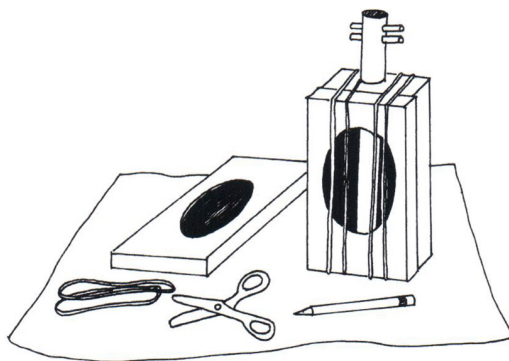
Δραστηριότητα: Σε μια μικρή ομάδα τριών ατόμων, αφήστε τα παιδιά να πειραματιστούν κουνώντας το κάθε ένα από τα 6 τενεκεδάκια. Ρωτήστε: «Όλα τα τενεκεδάκια παράγουν τον ίδιο ήχο;». Ίσως βρουν πως κάποια κάνουν τον ίδιο ήχο ενώ κάποια άλλα όχι. Στη συνέχεια, ζητήστε τους να βρουν ποια από αυτά παράγουν παρόμοιο ήχο. Μόλις βρουν το σωστό ζευγάρι ζητήστε τους να σας περιγράψουν τους ήχους, καθώς και τι πιστεύουν πως δημιουργεί αυτούς τους ήχους.

- Τα τενεκεδάκια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δημιουργήσουν ρυθμικά μοτίβα ή για να συνοδέψουν ένα τραγούδι.

³⁴ Ομοίως

Μπάντζο από χαρτόκουτο³⁵

Τα παιδιά είναι από τη φύση τους ικανά να δημιουργούν μουσική. Μπορούν να κατασκευάσουν και να παίξουν μπάντζο από κουτιά και λαστιχένιες χορδές. Η δημιουργία και χρήση μουσικών οργάνων από τα παιδιά, τα βοηθά να κατανοήσουν βασικές έννοιες όπως ρυθμό, ένταση και τόνο. Ο εκπαιδευτικός εξελίσσει τις ικανότητες κριτικής σκέψης των παιδιών ζητώντας τους να παρατηρήσουν διαφορές ανάμεσα στην υψηλότερη και χαμηλότερη ένταση. Μέσα από μια διαδικασία ερωτήσεων, συζήτησης και σύγκρισης ήχων, τα παιδιά ανακαλύπτουν πως οι πιο κοντές χορδές παράγουν ψηλότερο τόνο και οι μακρύτερες χαμηλότερο.

Υλικά:

- Ένα χαρτί από παπούτσια με το καπάκι του
- Χάρτινος σωλήνας — προαιρετικά
- Μεγάλα λαστιχάκια
- Ξυλάκια ή μολύβια — προαιρετικά
- Ψαλίδι

Προετοιμασία:

1. Δημιουργήστε μαζί με τους γονείς ένα μπάντζο από χαρτόκουτα για την τάξη. Με τη βοήθεια του ψαλιδιού, κάντε στο καπάκι του κουτιού ένα οβάλ άνοιγμα στο κέντρο του.
2. Τοποθετήστε το καπάκι στο κουτί και τεντώστε τα λαστιχάκια κατά μήκος του ανοίγματος. Τα λαστιχάκια θα πρέπει να έχουν απόσταση μεταξύ τους περίπου μια ίντσα.
3. Προαιρετικά, μπορείτε να προσθέσετε το χάρτινο σωλήνα και τα μολύβια ή τα ξυλάκια.
4. Δραστηριότητα: Αφήστε τα παιδιά σε μικρές ομάδες να εξερευνήσουν το μπάντζο και να τεντώσουν τις χορδές απαλά. Ρωτήστε τα τι παρατηρούν σχετικά με τον ήχο που παράγεται καθώς παίζουν. Κάνουν όλες οι χορδές τον ίδιο ήχο; Τι συμπέρασμα βγάζουν σχετικά με τις διαφορές στον τόνο; Πώς μπορεί να αλλάξει ο ήχος;

Επεκτάσεις και παραλλαγές:

- Ζητήστε από τα παιδιά να δουλέψουν με το μπάντζο σε ζευγάρια, για να βρουν τόνους που ακούγονται το ίδιο και τόνους που ακούγονται διαφορετικά.

³⁵ Ομοίως

- Δώστε στα παιδιά να ακολουθήσουν συγκεκριμένους ρυθμούς. Για παράδειγμα, τακ, τακ, παύση, τακ, τακ, παύση. Πείτε τους πως οι ρυθμοί είναι μοτίβα από ήχους. Παροτρύνετε τα παιδιά να δημιουργήσουν και να παίξουν τα δικά τους μοτίβα.
- Τραγουδήστε ένα τραγούδι και συνοδέψτε το με το μπάντζο.

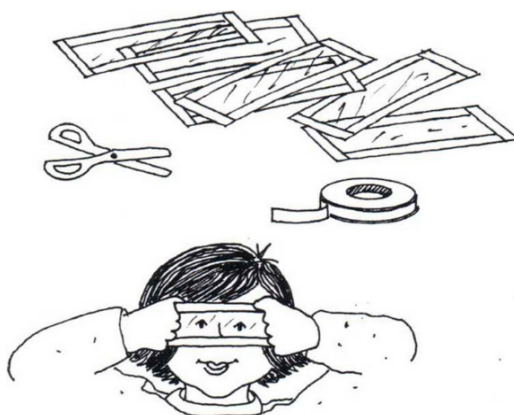
Καλλιτεχνικές δραστηριότητες

Δες μέσα από λωρίδες³⁶

Αυτή η δραστηριότητα ενισχύει τη δημιουργικότητα και προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα στα παιδιά.

1. Προμηθευτείτε μπλε, κόκκινο και κίτρινο σελοφάν. Κόψτε 2 λωρίδες από το κάθε χρώμα, μήκους 12 και πλάτους 5 εκατοστών.
2. Καλύψτε περιμετρικά το σελοφάν με χαρτοταινία.

Δραστηριότητα: Δημιουργήστε μια ομάδα 4 ατόμων. Δώστε σε κάθε παιδί από μια χρωματιστή λωρίδα. Αφήστε τα παιδιά να κοιτάξουν μέσα από αυτές, κρατώντας τες προς ένα φωτεινό σημείο. Κάθε παιδί λέει κάτι χαρακτηριστικό για το χρώμα της λωρίδας – για παράδειγμα, μπλε είναι το χρώμα του νερού ή του ουρανού. Κάθε παιδί πρέπει να έχει μια σειρά.

Κάντε ζευγάρια με τα παιδιά που έχουν λωρίδες σε διαφορετικό χρώμα. Κάθε μέλος του ζευγαριού κοιτάζει μέσα και από τις δύο λωρίδες και παρατηρεί το νέο χρώμα που παράγεται. Ο εκπαιδευτικός δίνει τώρα στο κάθε ζευγάρι μια άλλη λωρίδα, και βεβαιώνεται πως το κάθε ζευγάρι έχει ένα σετ από κόκκινες, κίτρινες και μπλε λωρίδες. Αφήστε τα παιδιά να εξερευνήσουν και να ανταλλάξουν λωρίδες. Όταν ο εκπαιδευτικός καταλάβει πως το ενδιαφέρον εξασθενεί, συγκεντρώνει τα παιδιά. Αφήστε το κάθε ζευγάρι να ονομάσει το παραγόμενο χρώμα και να βρει κάτι που έχει αυτό το χρώμα.

Επεκτάσεις και παραλλαγές:

- Επιτρέψτε στα παιδιά να κόψουν κομμάτια από το σελοφάν και να κάνουν τους δικούς τους συνδυασμούς. Θα μπορούσαν να ενώσουν τα κομμάτια μαζί και να δημιουργήσουν ένα είδος βιτρό στα παράθυρα.

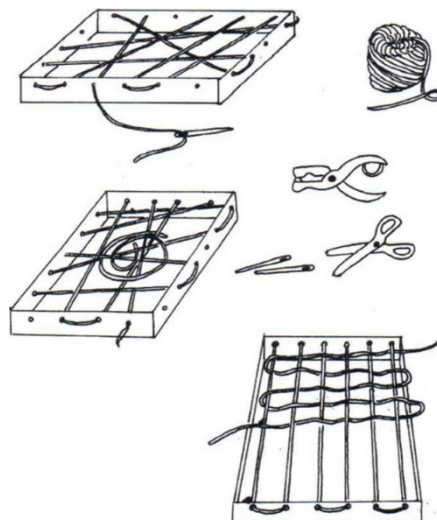
³⁶ Αντλήθηκε από: Coughlin et al.: Step by Step: A Program for Children and Families. Creating Child-Centred Classrooms: 3-5 Years Old. ISSA

- Ενθαρρύνετε τη συναισθηματική και δημιουργική έκφραση των παιδιών, που προκαλείται από τα χρώματα. Για παράδειγμα, το κίτρινο είναι το χρώμα της λιακάδας και με κάνει να νιώθω ευτυχία. Το μπλε είναι το χρώμα του ωκεανού και μου αρέσουν τα κύματα. Το πορτοκαλί είναι το χρώμα της φωτιάς και με κάνει να νιώθω ζεστασιά.

Αργαλειός από κουτί³⁷

Υλικά:

- καπάκι από κουτί (κατά προτίμηση χαρτόνι)
- Διακορευτής
- Πολύχρωμα νήματα και πλαστικές βελόνες
- Ψαλίδι

Προετοιμασία:

Για να προετοιμάσετε τον αργαλειό, κάντε τρύπες στο καπάκι γύρω – γύρω και σε απόσταση 1-2 εκατοστών.

Δραστηριότητα: Σε ομάδες των 2 ή 3 ατόμων, παρουσιάστε τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να περάσει το νήμα μέσα από την τρύπα και να στερεωθεί μετά με ασφάλεια (κάντε κόμπο στο εσωτερικό του κουτιού). Περάστε την άκρη του νήματος σε μια πλαστική βελόνα και αφήστε τα παιδιά να πλέξουν το μαλλί κατά πλάτος του κουτιού, περνώντας από διαφορετικές τρύπες κάθε φορά. Τα σχέδια θα αρχίσουν να σχηματίζονται. Δείξτε πώς ένα διαφορετικό χρώμα κλωστής μπορεί να προσθέσει περισσότερα σχέδια και να δώσει χρώμα στην ύφανση. Ένα τρίτο χρώμα κλωστής μπορεί να προστεθεί στη μέση, πλέκοντας με τα δάχτυλα. Αφήστε τα παιδιά να πειραματιστούν και να δημιουργήσουν τα δικά τους σχέδια.

Για περισσότερη καλλιτεχνική έκφραση, μπορούν να προστεθούν φτερά και χάντρες.

Τα παιδιά ενδιαφέρονται να μάθουν για την ύφανση. **Ενθαρρύνετέ τα να ρωτήσουν τα μέλη της οικογένειάς τους, για τις παραδόσεις στην οικογένειά τους ή τη χώρα τους. Υφαίνουν οι άνθρωποι στη χώρα τους; Ποια χρώματα χρησιμοποιούν; Ποια σχέδια; Ζητήστε από γονείς ή άλλα μέλη να δείξουν στην τάξη τι μπορούν να κάνουν και να αφηγηθούν ιστορίες από τη χώρα τους σε σχέση με την υφαντική.**

³⁷ Ομοίως

Θέατρο Σκιών³⁸

Το μόνο που χρειάζεστε είναι ένα λευκό κομμάτι ύφασμα, το οποίο θα κρέμεται από ένα σχοινί και ένα ή δύο φώτα (πιθανόν λάμπες LED) – και είστε έτοιμοι για ένα αυτοσχέδιο θέατρο σκιών! Η φαντασία και το παιχνίδι δεν έχουν όρια!

Δημιουργήστε μόνοι σας τις δικές σας φιγούρες από: χαρτόνι, χαρτί, μαλλί, κομμάτια από ύφασμα και ανακυκλώσιμα υλικά. Κάντε τα να θυμίζουν πραγματικά αντικείμενα, ζώα ή ανθρώπους, ή κατασκευάστε αστείους και φανταστικούς χαρακτήρες.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ένα ξύλο ή κλαδί, στο οποίο θα κολλήσετε πάνω την κάθε φιγούρα.

Υλικά:

- Ύφασμα (λευκό),
- σχοινί,
- λάμπες LED,
- χαρτόνι,
- μαλλί,
- κομμάτια ύφασμα,
- υλικά συσκευασίας,
- κλαδιά,
- κόλλα για ξύλο,
- ψαλίδι

Συμβουλές:

Απολαύστε το παιχνίδι αλλά παράλληλα βελτιώστε τις γλωσσικές δεξιότητες. Πείτε ιστορίες με λόγια αλλά και χωρίς λόγια.

Παροτρύνετε τα παιδιά να χρησιμοποιήσουν μια ποικιλία από καθημερινά αντικείμενα όπως για παράδειγμα ένα ξύλινο κουτάλι, αναδευτήρες και κατσαρόλες και να παίξετε «Θέατρο Σκιών». Πείτε τους πώς το ξύλινο κουτάλι ξαφνικά μετατρέπεται σε ένα γιγάντιο τέρας! Τα υπόλοιπα παιδιά κάθονται μπροστά από το «Θέατρο Σκιών» και προσπαθούν να μαντέψουν ποιο είναι το αντικείμενο πίσω από τη σκιά. Μπορείτε επίσης να ζητήσετε από τα παιδιά και τις οικογένειές τους να δημιουργήσουν ήρωες από ιστορίες, παραμύθια και μύθους από τις χώρες τους.

³⁸ Από: Creativity Activity Cards developed in cooperation between Kinderkunst Zentrum Berlin, UNICEF and ISSA in 2016/17

II. Προετοιμασία και υποστήριξη νηπιαγωγών

Η εργασία ως νηπιαγωγός σε στρατόπεδο προσφύγων μπορεί να είναι δύσκολη και αγχωτική ως αποτέλεσμα, πιθανά είναι σημαντικά προβλήματα με την πρόσληψη και τη διατήρησή τους.

Το 2011, η ISSA και το DECET (Diversity in Early Care and Education Training network) διαμόρφωσαν το έγγραφο *Diversity and Social Inclusion: Exploring Competencies for Professional Practice for Early Childhood Education and Care*. Οι ασκούμενοι από διαφορετικές χώρες πρότειναν ένα σύνολο γενικών ικανοτήτων που πρέπει να καλλιεργούν οι μεμονωμένοι νηπιαγωγοί για να μπορούν να εργάζονται πιο αποτελεσματικά σε εξαιρετικά περίπλοκα, απρόβλεπτα και διαφορετικά περιβάλλοντα που περιγράφουν τον κόσμο μας σήμερα. Αυτό το έγγραφο μπορεί να βοηθήσει στην καθοδήγηση της σκέψης μας κατά την προετοιμασία της κατάρτισης και της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης³⁹.

Όταν ρωτήθηκαν για βασικές ικανότητες και προϋποθέσεις για υψηλής ποιότητας πρακτική και επαγγελματική δέσμευση, οι επαγγελματίες από διαφορετικές χώρες ανέφεραν τα ακόλουθα:

- προθυμία για αποδοχή της διαφορετικότητας στην κοινωνία και για σεβασμό σε άλλους τρόπους ύπαρξης
- να μην είστε επικριτικοί
- να έχετε ανοιχτό πνεύμα
- να έχετε ενσυναίσθηση και κατανόηση
- να δείχνετε ευελιξία και προσαρμοστικότητα
- να είστε ευαίσθητοι (έχοντας επίγνωση των αναγκών των παιδιών και των γονέων) και να ανταποκρίνεστε (ενεργήστε βάσει αυτής της ευαισθητοποίησης) υποστηρίζοντας την αίσθηση του ανήκειν
- να έχετε ενθουσιασμό: να εμπλέκεστε και να είστε κινητοποιημένοι
- να είστε δημιουργικοί προκειμένου να βρείτε εναλλακτικές λύσεις και προσεγγίσεις
- να δείχνετε ζεστασιά και να είστε αγαπητοί.

Γι' αυτό είναι τόσο σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να επιλέγονται καλά, να εκπαιδεύονται και να υποστηρίζονται. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, για μια επιτυχημένη προσέγγιση σε αυτό το ζήτημα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να επικεντρωθούν στα ακόλουθα βασικά στοιχεία:

1. Καλή αξιολόγηση των αναγκών των εκπαιδευτικών
2. Καθορισμός σαφών πολιτικών πρόσληψης, συμπεριλαμβανομένων των προτύπων που πρέπει να πληρούν οι εκπαιδευτικοί

³⁹ For a complete version of Diversity and Social Inclusion: Exploring Competences for Professional Practice for Early Childhood Education and Care see http://www.issa.nl/sites/default/files/Diversity-and-Social-Inclusion_0.pdf

3. Κατάρτιση και συνεχή επαγγελματική υποστήριξη

4. Κίνητρα – διαφορετικοί τρόποι παρακίνησης των εκπαιδευτικών να παραμείνουν

Δυστυχώς, σε πολλές χώρες, η επιλογή των εκπαιδευτικών δεν αποτελεί προτεραιότητα και αυτό μπορεί να έχει ανεπιθύμητα αποτελέσματα στα παιδιά και τους δασκάλους.

Αυτό το κεφάλαιο θα επικεντρωθεί στην αξιολόγηση των αναγκών του εκπαιδευτικού, στην κατάρτιση και στη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη. Καλούμε τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να σκεφτούν τα άλλα σημεία που αναφέρονται παραπάνω.

Αξιολόγηση αναγκών

Κατά τη διάρκεια της αρχικής τους κατάρτισης και ακόμη και στην ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση, οι νηπιαγωγοί δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένοι να εργαστούν στο πλαίσιο της διαφορετικότητας και να καλύψουν ευάλωτα παιδιά και οικογένειες. Όταν είναι σε θέση να το κάνουν αυτό, νιώθουν άγχος, φόβο και δεν εμπιστεύονται αρκετά τις ικανότητές τους. Συχνά νιώθουν εγκαταλειμμένοι και μόνοι σαν να μην υπάρχει κανένας να τους παρέχει υποστήριξη και να απαντήσει στις ερωτήσεις τους.

Στο πλαίσιο αυτού του πρότζεκτ, ερευνήσαμε περίπου είκοσι νηπιαγωγούς που εργάζονται με παιδιά προσφύγων σε ηπειρωτικά καμπ και καμπ στα νησιά του Αιγαίου (ή διαφορετικούς τύπους καμπ, συμπεριλαμβανομένων κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης). Μπορείτε να δείτε τα αποτελέσματα στον παρακάτω πίνακα.

Καλύτερη κατανόηση των δομών στις οποίες εργάζονται

- Κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) και της θέσης του, καθώς και ευκαιρίες και δυνατότητες για τη δημιουργία περισσότερων φιλικών για τα παιδιά περιβαλλόντων μέσα σε αυτό
- Θέματα που αφορούν την ασφάλεια και την προστασία των παιδιών

Καλύτερη κατανόηση του υπόβαθρου των παιδιών και των οικογενειών

- Πληροφορίες για το πολιτισμικό υπόβαθρο των οικογενειών
- Ιδιαιτερότητα διαφορετικών πολιτισμών και θρησκείας που σχετίζονται με την ανατροφή του παιδιού
- Θέματα που οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αποφεύγουν ή να αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη προσοχή λόγω των πολιτισμικών διαφορών
- Πώς να εισαγάγετε την πρώτη γλώσσα διαφορετικών παιδιών

Ψυχοκοινωνική υποστήριξη των παιδιών, των οικογενειών και των δασκάλων

- Αναγνώριση παιδιών που έχουν τραυματιστεί και λήψη μέτρων
- Διαφορετικοί τρόποι παροχής παιδιών και οικογενειών με δραστηριότητες που θα μειώσουν το επίπεδο άγχους τους και θα τους βοηθήσουν να ξεπεράσουν τις προκλήσεις
- Πώς να δημιουργήσετε ένα περιβάλλον ανατροφής στο νηπιαγωγείο σε ένα περιβάλλον μη φιλικό προς τα παιδιά
- Υποστήριξη των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση του άγχους και των δύσκολων συνθηκών εργασίας

Χειρωνακτικές δραστηριότητες

- Δραστηριότητες που προωθούν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με παιδιά και γονείς και χρησιμοποιούν διαφορετικές γλώσσες: Ελληνικά, Αγγλικά και Αραβικά
- Να είστε ευέλικτοι ενώ παρακολουθείτε το πρόγραμμα νηπιαγωγείου
- Παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού σχετικό με παιδιά πρόσφυγες και δραστηριότητες που έχουν νόημα για αυτά
- Πιο διασκεδαστικές και χαλαρωτικές δραστηριότητες

Υποστήριξη συνομηλίκων

- Δημιουργία πλατφόρμας για αμοιβαία υποστήριξη
- Δημιουργία χώρου ανταλλαγής ιδεών και μάθησης μεταξύ τους
- Πρόσβαση σε παραδείγματα ορθών πρακτικών από διαφορετικές χώρες – πρόσβαση σε καινοτόμα προγράμματα και πρωτότυπες ιδέες που έχουν ήδη εφαρμοστεί με επιτυχία

Σε αυτό το εγχειρίδιο και στις προτεινόμενες δραστηριότητες κατάρτισης και συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης προσπαθήσαμε να αντιμετωπίσουμε τις εκφρασμένες ανάγκες.

Εκπαίδευση

Διάρκεια και αριθμός συμμετεχόντων

Η αρχική εκπαίδευση για νηπιαγωγούς πρέπει να διαρκεί δυόμιση ημέρες, κατά προτίμηση τρεις ημέρες. Ο μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερος από τριάντα.

Προσέγγιση εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση πρέπει να είναι ένας ισορροπημένος συνδυασμός θεωρητικών εξηγήσεων και πρακτικών/χειρωνακτικών δραστηριοτήτων. Κατά τη διάρκεια των διαδραστικών συνεδριών, οι συμμετέχοντες πρέπει να συμμετέχουν στην εκμάθηση από συνομηλίκους, ασκήσεις κριτικής σκέψης και προβληματισμού και να εργάζονται σε ζευγάρια, μικρές και μεγάλες ομάδες. Πρέπει επίσης να έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε διαφορετικούς τύπους δραστηριοτήτων που μπορούν αργότερα να χρησιμοποιήσουν στην εργασία τους με παιδιά.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να ασχοληθούν με τη διαδικασία αυτο-προβληματισμού, διερευνώντας τις αξίες, τις πεποιθήσεις, τις προσδοκίες και τη στάση τους απέναντι στα παιδιά προσφύγων και τις οικογένειές τους. Η εκπαίδευση πρέπει να αντιπροσωπεύει έναν ασφαλή χώρο όπου οι νηπιαγωγοί μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τα συναισθήματα και τις ανάγκες τους και να βελτιώνουν την ευημερία τους.

Η εκπαίδευση που προτείνουμε βασίζεται στην εμπειρία του ISSA και στην εμπειρία και εξειδίκευση του συνεργάτη σε συνεργασία με ευάλωτα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των προσφυγόπουλων, και σε διαφορετικούς πόρους που αναπτύχθηκαν από τη UNICEF, την ISSA και τους Γερμανούς και Έλληνες εταίρους του ECD.

Στόχοι της εκπαίδευσης:

1. Να υποστηρίξει τους/τις νηπιαγωγούς να παρέχουν στα προσφυγόπουλα στα νηπιαγωγεία δραστηριότητες και εμπειρίες που προωθούν την ευημερία, την ανάπτυξη και τη μάθηση τους.
2. Για να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση των νηπιαγωγών ότι τα μικρά παιδιά προσφύγων χρειάζονται ένα φιλόξενο και υποστηρικτικό περιβάλλον, το οποίο μπορεί να περιορίσει τις επιπτώσεις του τοξικού στρες και πιθανώς τραυματικών εμπειριών.
3. Να αυξήσει την ικανότητα για ενσυναίσθηση και πολιτιστική ευαισθησία στους/στις νηπιαγωγούς.

4. Να παρέχει στους/στις νηπιαγωγούς βασικές γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται με την ψυχοκοινωνική υποστήριξη.
5. Να παρέχει στους επαγγελματίες γνώσεις και βασικές δεξιότητες για να συνεργάζονται με παιδιά που δε μιλούν τη γλώσσα διδασκαλίας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα:

Μετά την εκπαίδευση, οι νηπιαγωγοί θα αποκτήσουν δεξιότητες και γνώσεις για να είναι σε θέση:

1. Να κατανοήσουν καλύτερα τις ανάγκες των μικρών παιδιών προσφύγων και των οικογενειών τους.
2. Να βελτιώσουν τη δουλειά τους με μικρά παιδιά, παρέχοντάς τους διεγερτικές και εμπλουτισμένες μαθησιακές εμπειρίες στους φιλόξενους, ασφαλείς και άνετους χώρους φιλικούς προς τα παιδιά.
3. Να δημιουργήσουν αναπτυξιακά ισορροπημένα καθημερινά και εβδομαδιαία προγράμματα δραστηριοτήτων, προκειμένου να τονώσουν την πρόοδο και την ανάπτυξη του παιδιού.
4. Να παρέχουν βασική ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε παιδιά και οικογένειες.
5. Να παρέχουν στα παιδιά ευκαιρίες να αποκτήσουν νέα γλώσσα (ελληνικά) ενώ υποστηρίζουν οικογένειες που διατηρούν την πρώτη τους γλώσσα και
6. Να ενδυναμώσουν τα παιδιά, να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα και την αυτοεκτίμησή τους.

Ημερήσιο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης

Επιμόρφωση νηπιαγωγών

1^η Ημέρα	
Εστιάζοντας στο ΓΙΑΤΙ	
1 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Έναρξη <ul style="list-style-type: none">– Παρουσίαση του προγράμματος (σκοπός και στόχοι)– Αρχές και αξίες της προτεινόμενης προσέγγισης– Στόχοι της επιμόρφωσης και επιθυμητά αποτελέσματα Γνωριμία με τους άλλους <ul style="list-style-type: none">– Παρουσίαση των συμμετεχόντων και ανταλλαγή προσδοκιών/Περιλαμβάνει την «Ιστορία του ονόματός μου» και δημιουργία βιβλίων και αφισών με όλα τα ονόματα– Καθιέρωση ενός συστήματος φίλων
2 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Δημιουργία ενός φιλόξενου και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντος Δημιουργία αίσθησης της κοινότητας Σημασία της αλληλεπίδρασης παιδιών-ενηλίκων
3 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε παιδιά και οικογένειες
4 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Παιχνίδι <ul style="list-style-type: none">– Η σπουδαιότητα του παιχνιδιού– Μάθηση μέσα από το παιχνίδι– Θεραπευτικό παιχνίδι

2^η Ημέρα	
Εστιάζοντας στο ΤΙ και ΠΩΣ	
1 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Δουλεύοντας με παιδιά και οικογένειες που δε μιλούν την ελληνική γλώσσα
2 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Χρησιμοποιώντας την τέχνη και τη δημιουργικότητα για την υποστήριξη της εκμάθησης γλωσσών και της ολιστικής ανάπτυξης
3 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Η ενίσχυση της ταυτότητας, της αυτοεκτίμησης και του αυτοσεβασμού των παιδιών μέσα από την τέχνη και τη δημιουργικότητα

4 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	Σπουδαιότητα της σαφήνειας, της ρουτίνας και προγράμματος Ώρα του κύκλου Διαχείριση της ομάδας
---------------------------------------	--

3^η Ημέρα

Εστιάζοντας στις ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ και στις ΠΙΘΑΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

1 ^η Συνεδρία (100 λεπτά)	<p>Ειδικότερες προκλήσεις και κατάσταση των παιδιών προσφύγων και μεταναστών, καθώς και των οικογενειών τους, π.χ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εμπόδια στη γλώσσα - Αντιμέτωπιση του άγχους των παιδιών και των οικογενειών τους - Πολιτισμικές προσδοκίες που συνδέονται με την πρώιμη μάθηση - Έλλειψη κινήτρων και ο φόβος του αποχωρισμού από τους γονείς – Κινητοποίηση των γονέων να στείλουν τα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο - Προσεκτική αντιμετώπιση του κοινωνικού στίγματος και της διάκρισης
2 ^η Συνεδρία (90 λεπτά)	<ul style="list-style-type: none"> - Συμμετοχή και υποστήριξη των οικογενειών - Επικοινωνία με τους γονείς - Δραστηριότητες για συμμετοχή και εμπλοκή των γονέων
3 ^η Συνεδρία (60 λεπτά)	<p>Τέλος συνεδρίας</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ανησυχίες/Πρόληψη εξάντλησης των εκπαιδευτικών - Προγραμματίζοντας τα επόμενα βήματα - Αξιολόγηση της επιμόρφωσης

Συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη και υποστήριξη

- α.** Δημιουργία **κέντρου γνώσεων** στον **ιστότοπο του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με υλικό για νηπιαγωγούς στα ελληνικά και σε άλλες σχετικές γλώσσες** – αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει υλικό στην ελληνική γλώσσα σε εκτυπώσιμη μορφή, βιβλία, παραδείγματα ορθών πρακτικών από διαφορετικές χώρες, συνδέσμους προς διαφορετικούς ιστότοπους κ.λπ.

Χρήσιμοι ιστότοποι με διαφορετικό υλικό (συμπεριλαμβανομένων διαφορετικών γλωσσών όπως Αραβικά, Φαρσί, Νταρί, κ.λπ.)

- ISSA - Knowledge Hub – <https://www.issa.nl/knowledge-hub>
- Refugee Trauma Initiative – <https://www.refugeetrauma.org/resources-1>
- EADAP – <https://www.eadap.gr/el/%ce%b1%cf%81%cf%87%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%cf%83%ce%b5%ce%bb%ce%af%ce%b4%ce%b1/>
- Raising children Australia – <https://raisingchildren.net.au/> and parenting resources in different languages – <https://raisingchildren.net.au/for-professionals/other-languages>
- Moving Minds - <https://movingmindsalliance.org/>

β. Υποστήριξη καθοδήγησης

Από την έρευνα είναι γνωστό ότι η εκπαίδευση δεν επαρκεί για να δημιουργήσει μια βιώσιμη αλλαγή στην πρακτική του εκπαιδευτικού. Λόγω της έλλειψης πόρων και της γεωγραφικής τοποθέτησης των καμπ, είναι σχεδόν αδύνατο να παρέχουμε πρόσωπο με πρόσωπο καθοδήγηση. Ωστόσο, θα πρέπει να οργανώνονται διαδικτυακές συναντήσεις με εκπαιδευτές ή καθορισμένους συμβούλους. Μπορείτε να οργανώσετε ατομικές ή ομαδικές συναντήσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικές διαδικτυακές πλατφόρμες (Zoom, GoToMeeting, κ.λπ.). Οι κλήσεις Skype είναι επίσης μια επιλογή.

γ. Συνεχής υποστήριξη συνομηλίκων

Οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν περισσότερα όταν μπορούν να ζητήσουν ο ένας από τον άλλο συμβουλές, ιδέες και βοήθεια. Η συνεργασία των εκπαιδευτικών σε ομάδες θεωρείται ως τρόπος βελτίωσης της διδασκαλίας. Δεν είναι ποτέ καλό να αισθάνεσαι μόνος σου, ειδικά όταν αντιμετωπίζεις νέες προκλήσεις ή δοκιμάζεις νέα πράγματα. Η αίσθηση ότι υποστηρίζεσαι από άλλους μπορεί να φέρει νέες ιδέες, κίνητρα, ενέργεια και δέσμευση σε όλους. Βοηθά στη μείωση του στρες, των αισθήσεων της απομόνωσης και της απελπισίας. Μέσω της ανταλλαγής ατομικών εμπειριών, γνώσεων, πρακτικών και επαγγελματικών αξιών με άλλους, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να γίνουν πιο σίγουροι για τη δουλειά τους. Ζητώντας από τους άλλους τις απόψεις, τις θέσεις και τις εμπειρίες τους - και ακούγοντας ενεργά τα σχόλιά τους - όχι

μόνο λαμβάνει χώρα η μάθηση, αλλά οι εκπαιδευτικοί έρχονται πιο κοντά ως κοινότητα· συνεργάζονται για να υποστηρίξουν καλύτερα την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών με τα οποία εργάζονται.⁴⁰

Η δραστηριότητα **Establishing peer support/ buddy system** μπορεί να βοηθήσει – Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, μπορούν να δημιουργηθούν ζευγάρια εκπαιδευτικών που εργάζονται σε παρόμοιες συνθήκες και με παρόμοιες ομάδες. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποστηρίξουν ο ένας τον άλλο μέσω Skype ή τηλεφωνικών κλήσεων, Facebook ή What's up groups. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ισχυρών ομάδων εκπαιδευτικών που θα συνεχίσουν να συνεργάζονται και να μαθαίνουν μαζί με συνεργατικό τρόπο. Αυτό θα μειώσει επίσης τον κίνδυνο εξουθένωσης των εκπαιδευτικών.

δ. Δημιουργία γνώσεων

Είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί διαφορετικό υλικό με οδηγίες και ιδέες για να υποστηρίξει το έργο του εκπαιδευτικού και να το εμπνεύσει. Το υλικό μπορεί να αναπτυχθεί από εκπαιδευτικούς και άλλους εμπειρογνώμονες. Το πιο σημαντικό είναι να παρέχουμε στους επαγγελματίες του χώρου διαφορετικές επιλογές που θα τους βοηθήσουν να εμπλουτίσουν τη δουλειά τους και να συμβάλουν στην ευημερία των παιδιών.

Καταληκτικές παρατηρήσεις

Κατά τη διαδικασία ολοκλήρωσης αυτού του εγχειριδίου, σημειώθηκαν πολλά δυσάρεστα γεγονότα: ο αριθμός των προσφυγόπουλων που έφτασαν στην Ελλάδα, την Ισπανία, τη Μάλτα, την Ιταλία και την Κύπρο αυξήθηκε κατά 7% το 2019⁴¹. τα καμπ στα νησιά συνέχισαν να είναι γεμάτα και τα νηπιαγωγεία έκλεισαν. Η πανδημία COVID-19 είχε ως αποτέλεσμα ακόμα πιο δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης για οικογένειες προσφύγων και τα μικρά παιδιά τους, αφήνοντάς τα απομονωμένα, αγχωμένα και κυριευμένα με ανησυχίες και λύπη. Στις αρχές Μαρτίου, ομαδικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και των κοινωνικών προγραμμάτων, σταμάτησαν σε όλη την Ελλάδα, με αυξανόμενους περιορισμούς καθώς ο μήνας συνεχίστηκε. Στα καμπ, κάθε ΜΚΟ που δεν παρέχει βασικές υπηρεσίες, όπως τρόφιμα ή ιατρικά εφόδια, έπρεπε να σταματήσει ξαφνικά τις επιχειρήσεις, με πολλούς από τους διεθνείς εθελοντές τους να επιστρέφουν στο σπίτι⁴².

Ελπίζουμε ότι αυτό το εγχειρίδιο θα βοηθήσει και θα υποστηρίξει την εργασία με παιδιά πρόσφυγες και τις οικογένειές τους σε καμπ και νηπιαγωγεία και κάθε διαθέσιμο χώρο παρέχοντας στους/στις νηπιαγωγούς και στα μέλη των ΜΚΟ έμπνευση και νέες ιδέες και τονίζοντας πόσο ζωτικής σημασίας είναι το έργο που κάνουν. Η υποστήριξη ευάλωτων παιδιών είναι υποχρέωσή μας και δεν πρέπει να σταματήσουμε εξαιτίας

⁴⁰ ROADS TO QUALITY | Strengthening Professionalism in Early Childhood Education and Care Systems, pg.14

⁴¹ <https://www.unicef.org/eca/emergencies/latest-statistics-and-graphics-refugee-and-migrant-children>

⁴² https://static1.squarespace.com/static/577646af893fc0b5001fbf21/t/5ef0bb675598594c56fcad77/1592835023114/2020-06_RTI_COVID19_REFUGEEESGR.pdf

των δύσκολων συνθηκών. Πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τη φαντασία μας και όλα τα εργαλεία που πρέπει να προσεγγίσουμε τα παιδιά και να τους προσφέρουμε ευκαιρίες να παίξουν και να μάθουν.

Θέλουμε να εκφράσουμε την εκτίμησή μας σε όλες τους/τις νηπιαγωγούς, τους διευθυντές, τους συντονιστές και άλλους ενήλικες που φροντίζουν τα παιδιά και την ευημερία τους, για ό, τι κάνουν για να δημιουργήσουν ασφαλείς, εμπνευσμένες και υποστηρικτικές συνθήκες για κάθε παιδί να αναπτυχθεί και να ευδοκιμήσει.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Center on the Developing Child, Harvard University. *Toxic Stress*. <https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/toxic-stress/>

Center on the Developing Child, Harvard University. *Resilience*
<https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/resilience/>
Coughlin et al.: Step by Step: A Program for Children and Families. Creating Child-Centered Classrooms: 3-5 Years Old. ISSA

Coughlin A.P., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R.K., Rothschild Stolberg J., Burk Walsh K.: Step by Step: A Program for Children and Families. Creating Child-Centered Classrooms: 3-5 Years Old. ISSA

Child – Centered Democratic Classroom. 2019. Publication supported by Open Society Foundations and distributed by the International Step by Step Association (ISSA)

Dow, C. (2010). *Young children and movement: the power of creative dance*. Young Children. National Association of Education for Young Children. <https://www.naeyc.org/tyc/files/tyc/file/V6N1/Dow2010.pdf>),

Diaz, J. O. Prewitt and Dayal, A. *A Sense of Place: A Model for Community-Based Psychosocial Support Programs*. The Australasian Journal of Disaster and Trauma studies. Vol. 2008-1. https://www.massey.ac.nz/~trauma/issues/2008-1/prewitt_diaz.htm

Fagerholm, K. and Verheul R. 2016. *Safety and Fundamental Rights at Stake for Children on the Move: Call for the EU and European countries to implement a child rights perspective in the reception of migrating children*. ENOC Taskforce Children on the move. <https://www.dekinderombudsman.nl/system/files/inline/2016KOM.00%20Safetyandfundamentalrightsatstakeforchildrenonthemove%20%28%29.pdf>

ISSA/DECET, 2011. *Diversity and Social Inclusion: Exploring Competences for Professional Practice for Early Childhood Education and Care*
http://www.issa.nl/sites/default/files/Diversity-and-Social-Inclusion_0.pdf

Park, M., and C. Katsiaficas. 2019. *Mitigating the Effects of Trauma among Young Children of Immigrants and Refugees: The Role of Early Childhood Programs*. Washington, DC: Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/research/mitigating-effects-trauma-youngchildren-immigrants-refugees>.

Park, M., C. Katsiaficas, and M. McHugh. 2018. *Responding to the ECEC Needs of Children of Refugees and Asylum Seekers in Europe and North America*. Washington,

DC: Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/research/responding-ecec-needs-childrenrefugees-asylum-seekers-europe-north-america>

Ratey 2008, Ratey, J. (2008). SPARK: The revolutionary new science of exercise and the brain. New York: Little, Brown.

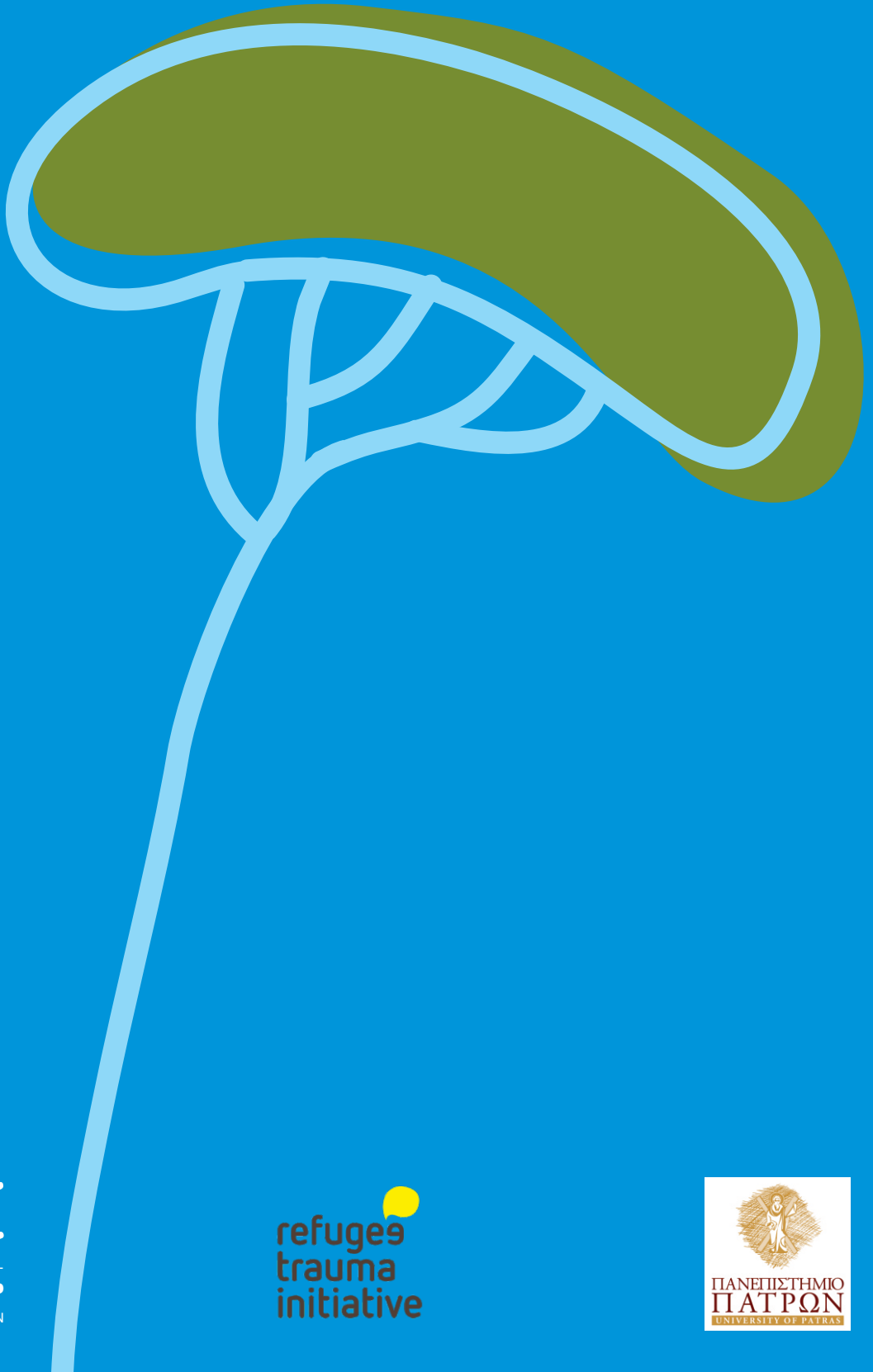
Refugee Trauma Initiative (2020). THE IMPACT OF COVID- 19 ON REFUGEES IN GREECE
The meanings of spaces in ECEC centres: a literature review, EDUCAS project, 2019
<https://www.issa.nl/content/meanings-spaces-ecec-centres-literature-review>

Tankersley, D., S. Brajkovic, S. Handzar, R. Rimkiene, R. Sabaliauskiene, Z. Trikić, and T. Vonta. (2010). Putting knowledge into practice: A guidebook for educators on ISSA's Principles of Quality Pedagogy. Netherlands: International Step by Step Association.

Tankersley, D., Ionescu M. (coordinator). (2015). ROADS TO QUALITY I Strengthening Professionalism in Early Childhood Education and Care Systems. Netherlands: International Step by Step Association. https://www.issa.nl/sites/default/files/pdf/Publications/quality/ISSA-Roads_to_Quality.pdf

Trikić, Z, Ionescu, M (Ed.)(2012). Building Opportunities in early Childhood from the Start, the Teachers' Guide to Good Practices in Inclusive early Childhood Services, Roma Education Fund – <http://ftp.issa.nl/sites/default/files/AGS%20Good%20Practice%20Guide.pdf>

Dow, C. (2010). Young children and movement: the power of creative dance. *Young Children*. National Association of Education for Young Children. <https://www.naeyc.org/tyc/files/tyc/file/V6N1/Dow2010.pdf>)

INTERNATIONAL
STEP by STEP
ASSOCIATION

refugees
trauma
initiative

